

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΜΒ'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 72.18.308

1 - 15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1993

ΑΡΙΘ. 12

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου, Μνήμη τοῦ ἁγίου Σίξτου (Ξύστου). — Ἐπισκ. Ριζούτας **Μακαρίου**, Ἀρχιμ. Θεόφιλος Θησέας. — Ἰωάννου **Φουντούλη**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες. — Ἀρχιμ. Χρυσ. Π. **Ἀβαγιανού**, Δαβίδ, ὁ διδάσκαλος τῆς μετανοίας. — Ἀρχιμ. Ε. Ε. **Ἐλευθεριάδη**, Ἡ περὶ τῆς Μητρὸς τοῦ Κυρίου διδασκαλία τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. — πρωτοπρ. Ἀντ. **Ἀλεβιζόπουλου**, Οἱ κυβερνήσεις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος μπροστὰ στὸ πρόβλημα τῶν αἱρέσεων καὶ τῆς παραθρησκείας. — Γεωργ. Ε. **Μποροβίλου**, Ἐμφάνισι καὶ καθιέρωσι τοῦ ὅρου «ιεροκήρυξ». — Ἀλεξ. Μ. **Σταυρόπουλου**, Οἱ ἀποφάσεις καὶ οἱ δυσκολίες τους. — Πρεσβ. Γερασίμου **Ζαμπέλη**, Ἡ ἐνορία στὴ Λευκάδα τὴν περίοδο τῆς Λατινοκρατίας (1330 - 1797). — Πρεσβ. Κ. Ν. **Καλλιανού**, Ἐνα θαῦμα τῆς Παναγίας στὴ Σκύρο τοῦ 18ου αἰ. — Παν. Θ. **Παπαθεοδώρου**, Διάκονοι τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τῆς Ἑδρας. — **Φς**, Τὸ βιβλίον. — Ἰω. **Περράκη** - Ἐλένης **Κωνσταντέλου**, Ἡ θρησκευτικότητα τοῦ ἐφήβου (ἐρευνα). — Νικ. Κ. **Δρατσέλλα**, Ἡ ΙΑ' Κατήχησις πρὸς φωτιζομένους. — **Ἐπίκαιρα**.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΗΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

115 21 Ἀθήναι, Ἰασιῶν 1 - Τηλέ-

φωνο 72.10.734 • Προϊστάμενος

Τυπογραφείου: Σωκράτης Μαυ-

ρογόνατος, Ἡπείρου 132 -

Πέραμα.

Μνήμη τοῦ ἁγίου Σίξτου (Ξύστου)

Ἀνάμεσα στοὺς πολλοὺς ἁγίους, ποὺ ἐορτάζονται στὴν Ἀνατολικὴ καὶ στὴ Δυτικὴ Ἐκκλησία, ξεχωριστὴ θέσι κατέχει ὁ ἐπίσκοπος (πάπας) Ρώμης ἅγιος Σίξτος (Ξύστος) Β' (257-258). Ἡ μνήμη του τιμᾶται στὴν μὲν Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία τὴν 10ῃ Αὐγούστου, στὴ δὲ Δύσι τὴν ἡμέρα τοῦ μαρτυρικοῦ του θανάτου (6ῃ Αὐγούστου).

Ὁ ἅγιος Σίξτος, ποὺ προερχόταν «ἐξ Ἀθηνῶν», ἀπέκτησε λαμπρὴ ἑλληνικὴ - φιλοσοφικὴ μόρφωσι. Ὅταν ἀργότερα ἐγίνε στὴ Ρώμῃ ἐπίσκοπος, μετέδωκε ἐκεῖ, ὅπως μετέδωκαν καὶ ἄλλοι Ἕλληνες πάπες, πολλοὺς ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς, ἡ ὁποία εἶχε πνευματικῶς κατακτήσει τοὺς Ρωμαίους κατακτητὲς καὶ εἶχε μεταμορφώσει τὴ Ρώμῃ σὲ «ἑλληνικὴ πόλιν». Στὴ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνες δέσποζαν ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἡ ἑλληνικὴ ὁργάνωσις καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις. Ὁ ἐκλατινισμὸς τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν ἐπίσημανοι τοῦ Χάρνακ, ἐγίνε τὸν δ' αἰῶνα.

Ὁ πάπας Σίξτος Β' ἐξυμνεῖται, διότι στὸ ζήτημα τοῦ κύρους τοῦ βαπτίσματος τῶν αἱρετικῶν, υἱοθέτησε ὄχι τὴ στάσι τοῦ προκατόχου του πάπα Στεφάνου, ἀλλὰ τὴς ἀπόψεως τοῦ Διονυσίου Ἀλεξανδρείας καὶ ἔτσι ἀποκατέστησε τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης μὲ τὴς Ἐκκλησίες τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῆς Β. Ἀφρικῆς καὶ μὲ τὸν ἅγιο Κυπριανό, ἡ ὁποία ἐνότης εἶχεν ὑποστῇ πληγμὰ μὲ τὴν ἐκδήλωσι προϋμῶν κυριαρχικῶν διαθέσεων ἀπὸ τὸν πάπα Στέφανο. Γιὰ τὸ ζήτημα τοῦ κύρους τοῦ βαπτίσματος τῶν αἱρετικῶν σώζεται ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Σίξτου στὸν Διονύσιον Ἀλεξανδρείας.

Θαυμαστὴ ὑπῆρξεν ἡ ὁργάνωσις τῶν ἔργων τῆς χριστιανικῆς ἀλληλεγγύης, ἡ ὁποία μὲ ὁδηγίες τοῦ ἐπισκόπου Σίξτου Β' εἶχεν ἀναπτυχθῇ ἀπὸ τὸν ἀρχιδιάκονο μάρτυρα ἅγιο Λαυρέντιο, ὁ ὁποῖος σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύσι ἐορτάζεται τὴν 10ῃ Αὐγούστου.

Ἡ φήμῃ γιὰ τὴν ἑλληνικὴ παιδεία καὶ μόρφωσι τοῦ ἁγίου Σίξτου συνετέλεσεν, ὥστε μερικοὶ νὰ ἀποδώσουν — ἐσφαλμένως — σ' αὐτὸν τὴ μετάφρασι σὲ λατινικὴ γλῶσσα ἐνὸς κάπως ἐκχριστιανισθέντος ἑλληνικοῦ κειμένου ἀποφθεγμάτων πλατωνίζοντος περιεχομένου, ποὺ γράφτηκε ἀπὸ κάποιον φιλόσοφο, ποὺ ὀνομαζόταν ἐπίσης Σίξτος.

Κατὰ τὴν ἐπιδείνωσι τῶν διαγωγῶν ἀπὸ τὸν Βαλεριανό, ὁ ἅγιος ἐπίσκοπος Σίξτος καὶ δύο διάκονοί του Φεληκίσσιμος καὶ Ἀγαπητός, ὁμολογώντας τὴν χριστιανικὴ πίστι, ὑπέστησαν τὸν — μὲ ἀποκεφαλισμὸ — μαρτυρικὸ θάνατο μέσα στὸ κοιμητήριον (κατακόμβη) τοῦ ἁγίου Καλλίστου, ἀφοῦ συνελήφθησαν κατὰ τὴ

Ἀρχιμανδρίτης Θεόφιλος Θησεύς

Τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Ριζούτας κ. ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΗΛΛΥΡΙΔΗ, Δρα Φιλ.

Ἀποτελεῖ πραγματικὸ φαινόμενο ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ φιλοπατρία τῶν Ἑλλήνων Ὁρθοδόξων κληρικῶν τῆς Κυπριακῆς γῆς ποὺ πρωτοστάτησαν γιὰ τοὺς ἀγῶνες ἐνάντια στὴ δουλεία τοῦ τόπου. Ὁ ἱερὸς ἀγὼνας τῶν Κυπρίων στάθηκε πάντα ἕνας σημαντικὸς σταθμὸς στὴν ἱστορία τους. Κύπριοι κληρικοὶ μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς ἐκάστοτε Ἀρχιεπισκόπους χωρὶς φόβο, μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴ ψηλά, πρόσφεραν τὴν ζωὴ τους ὀλοκαύτωμα καὶ θυσίαστηκαν γιὰ τὸ ἱερὸ τῆς ἐλευθερίας πάθος. Ἰδιαίτερα θὰ πρέπει νὰ γίνεῖ ἐδῶ λόγος γιὰ τὸν ἐθνομάρτυρα Κυπριανὸ ποὺ μαζὶ μὲ τοὺς Ἐπισκόπους του καὶ ἄλλους ἀνώτερους κληρικοὺς καὶ μοναχοὺς ὅπως καὶ τοὺς πρόκριτους τοῦ νησιοῦ ἀπαγχονίσθηκαν στὴν κεντρικὴ πλατεία τοῦ σεραγιοῦ στὴ Λευκωσία στὶς 9 Ἰουλίου 1821. Τὸ πάθος καὶ ὁ πόθος τους γιὰ ἐλευθερίαν ἦταν κάτι τὸ σπάνιο καὶ ἡ αὐτοθυσία τους ἐνέπνευσε πολλὰς γενιὰς ποὺ ἀκόμα μέχρι σήμερα ὁ Κυπριακὸς Ἑλληνισμὸς ἀγωνίζεται γιὰ τὴν τίμια καὶ ἱερὴ του ἐλευθερία.

διάρκεια τῆς Θείας Λειτουργίας. Συμφάνως πρὸς τὸ Ρωμαϊκὸ Ἐορτολόγιο τοῦ ἔτους 354 καὶ οἱ τρεῖς συνεορτάζονταν στὴ Δύσι τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου των (6ῃ Αὐγούστου).

Ὡς μᾶς πληροφοροεῖ ὁ φιλορθόδοξος καὶ φιλέλλην Καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Münster Bernard Kötting, τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Σίξτου, ἀφοῦ βρισκόνταν ἀρκετὸν χρόνον στὴν κρύπη τῶν παπῶν μέσα στὸ κοιμητήριον τοῦ ἁγίου Καλλίστου, μεταφέρθηκαν ἀργότερα τμηματικῶς εἴτε σὲ ναὸ τοῦ ἁγίου Σίξτου στὴ Ρώμη, εἴτε στὸ Vreden τῆς περιοχῆς Münster τῆς Γερμανίας, ὅπου ὁ ἅγιος Σίξτος θεωρεῖται προστάτης πολλῶν ἀρχαίων ἐνοριῶν. Παραστάσεις, ποὺ εἰκονίζουν τὸν ἅγιο, συχνὰ μαζὶ μὲ τὸν ἅγιο Λαυρέντιο, ὑπάρχουν σὲ τοιχογραφίες, μωσαϊκὰ καὶ ὑαλογραφήματα στὴ Ρώμη, στὴ Ραβέννα, στὸ Reims, στὸ Vreden κ.ά. Παρὰ τὸ γεγονὸς, ὅτι στὴ Δύσι ἡ ἐορτὴ τοῦ ἁγίου τὴν 6ῃ Αὐγούστου ἐπισκιάσθηκε ἀπὸ τὴν μνήμη τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου, ἡ ἁγιαστικὴ εὐλογία τῶν σταφυλιῶν κατὰ τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἐξακολουθεῖ νὰ συνδέεται μὲ τὸν ἐορτασμὸ τοῦ ἁγίου Σίξτου.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ἕνας τέτοιος ἀγωνιστὴς τοῦ ἔθνους ἦταν ὁ Ἀρχιμανδρίτης Θεόφιλος Θησεὺς ποὺ θεῖος του ἦταν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἐθνομάρτυρας Κυπριανός. Ἡ οἰκογένεια τῶν Θησεῶν ἦταν γνωστὴ ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες πολλῶν ἀπὸ τὰ μέλη της. Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Θεοφύλακτου Νικόλαος καὶ Κυπριανὸς πρωτοστάτησαν γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τόπου τους. Σημειώνει χαρακτηριστικὰ ὁ Ἐμμανουὴλ Πρωτοπάλτης: «Ἡ οἰκογένεια τῶν Θησεῶν ὑπῆρξεν ἐκ τῶν μᾶλλον ἐπιφανῶν καὶ πλουσίων τῆς μεγαλονήσου καὶ ποικιλοτρόπως εὐηργέτησε τοὺς Κυπρίους καὶ δὴ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν, τὰς δύο γηραιὰς ἀδελφάς, αἱ ὁποῖαι ἐκράτησαν εἰς τοὺς ὅμους τὴν ἐθνικὴν ιδέαν ὅχι μόνον τῶν Κυπρίων, ἀλλὰ καὶ σύμπαντος τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ. Ἐπανειλημμένως ἐγένετο μνεῖα μελῶν τῆς μεγάλης οἰκογενείας Θησεῶς τοῦ Κυπρίου, τὰ ὁποῖα καὶ ἐν Κύπρῳ καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἠγωνίσθησαν μετὰ πείσματος καὶ παραδειγματικῆς φιλοπατρίας ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Κύπρου...».

Μέλος λοιπὸν ἐπιφανοῦς οἰκογενείας καὶ συγγενῆς τοῦ Ἐθνομάρτυρα Κυπριανοῦ ὁ Ἀρχιμανδρίτης Θεόφιλος Θησεὺς τίμησε τὸ ὄνομά του καὶ τὴν οἰκογένειά του. Ποιὸς ἦταν λοιπὸν αὐτὸς ὁ λαμπρὸς κληρικὸς τῆς οἰκογενείας τῶν Θησεῶν; Μέσα σὲ λίγες γραμμὲς θὰ προσπαθῶ νὰ τὸν σκιαγραφήσω.

Ὅπως ἦταν φυσικὸ ὁ Θεοφύλακτος γεννήθηκε στὴν Κύπρο. Πατέρας του ἦταν ὁ Μεγάλος Οἰκονόμος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ἀδελφὸς τοῦ Ἐθνομάρτυρα Κυπριανοῦ. Σπούδασε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα στὴν πατρίδα του Κύπρο καὶ στὴ συνέχεια πῆγε στὴν Ἑλβετία ὅπου συνέχισε γιὰ ἀνώτερες σπουδές.

Συνεργάστηκε σὰν συνέταιρος στὸν ἐμπορικὸ οἶκο τοῦ ἀδελφοῦ του Νικολάου στὴ Μασσαλία. Ἀργότερα χειροτονήθηκε ἀπὸ τὸν θεῖο του Ἀρχιεπίσκοπο Κυπριανὸ καὶ τοποθετήθηκε Ἀρχιμανδρίτης τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου. Τὸ κοσμικὸ του ὄνομα ἦταν Θεμιστοκλῆς. Ἀφοῦ μυήθηκε στὸ «Ἑλληνόγλωσσο ξενοδοχεῖο» τοῦ Παρισιοῦ καὶ στὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία ἀγωνίστηκε νὰ διαδραματίσει σημαντικὸ ρόλο σὲ

ἐξέγερση ὑπὲρ τῆς Κύπρου. Ἐφθασε στὴν Πελοπόννησο κι ἀπὸ ἐκεῖ ἠγήθηκε μὲ τὸν ἀδελφὸ του Νικόλαο στρατιωτικῆς δυνάμης ἀπὸ Κυπρίους. Ὁ Θεόφιλος ἦταν ἐκεῖνος ποὺ ἔφερε τίς ἐπαναστατικὲς προκηρύξεις τοῦ Δ. Ὑψηλάντη ποὺ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργία τα-ραχῶν καὶ σφαγῶν. Ὁ ἴδιος κατόρθωσε νὰ δια-φύγει στὴ Σύρο καὶ μετὰ στὴν Πελοπόννησο. Τότε ὁ ἄλλος του ἀδελφὸς Κυπριανὸς τὸν ἔστει-λε νὰ μεταφέρει ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Δ. Ὑψηλάν-τη ποὺ βρισκόταν στὴν Ὑδρα. Τὴν 6ην Δεκεμ-βρίου 1821 ὑπέγραψε μαζί μὲ ἄλλους ἱερωμέ-νους καὶ πρόκριτους τὸ ἱστορικὸ ἔγγραφο τοῦ ἀγῶνα ποὺ διέφυγαν τὰ τραγικὰ γεγονότα καὶ βρισκόντουσαν στὴ Ρώμη. Στὸ ἔγγραφο ἐκεῖνο ἀναφέρονταν καὶ τὰ ἐξῆς σημερινά: «Ἐνεκα τούτου εὐψιφίζομεν ἐπίτροπον τῆς Νήσου μας ἀπαξ τὸν Εὐγενῆ Κύριον Νικόλαον Θησέα υἱὸν τοῦ ἀοιδίμου Μεγάλου Οἰκονόμου τοῦ μακαριω-τάτου, ὅπως συνεργήσει καὶ ἐνεργήσει πληρε-ξουσῶς πάντα ὅσα κρίνει συμφέροντα, ἀπέλθῃ αὐτός ἢ πέμψῃ πρεσβεῖαν πρὸς τοὺς χριστιαν-οὺς Μονάρχας, ἢ εἰς ὅτινα τούτων κρίνει συμ-φερώτερον, ἔλθῃ εἰς συνθήκας περὶ τῆς Νήσου, καὶ ὑπογράψῃ ὡς ἀπὸ μέρος τοῦ κοινοῦ, ἐτοι-μάσει δυνάμιν στρατιωτικὴν καὶ κινητὴ κατὰ τῶν ἐχθρῶν, δανεισθῇ ἐπάνω εἰς τὰ κοινὰ εἰσο-δήματα, ἢ κτήματα τοῦ κοινοῦ τῆς πατρίδος, ἢ τῶν μοναστηρίων, τῶν ἐκκλησιῶν, τζαμιῶν, ἢ καὶ τῶν ὅσα ἢ πλεονεξία τῶν τούρκων ἐσφετέ-ρησε, ἢ ὅσας γαίας ἢ ἄλλα κτήματα, ἐν τῇ πα-τρίδι δὲν ἔχουν νόμιμον δεσπότην, ἢ ἐπάνω εἰς τὸ δέκατον κοινῶς ὄλων τῶν ἐν Κύπρῳ κτημά-των ἡμῶν, ἐνὶ δὲ λόγῳ δίδονται τῷ Ἐπιτρόπῳ ἀπολύτως πᾶσα ἐξουσία, ἵνα πράξῃ ὑπὲρ τῆς ἐ-λευθερίας, νομίμου διοικήσεως, καὶ εὐταξίας τῆς Κύπρου, ὅσα κατὰ περιστάσεις κρίνει ἀναγ-καῖα καὶ ὠφέλιμα, κατὰ τὰς ὑποσχέσεις καὶ ὁρ-κούς, οὓς ἐλάβαμεν παρ' αὐτοῦ...». Μὲ τὴν πα-ράθεση τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ ἐγγράφου γίνεται πᾶς φανερὸ ποιοὶ ρόλο θὰ ἔπαιξε ἡ οἰκογένεια τῶν Θησέων στὴν ἀποτίναξη τοῦ τούρκικου ζυ-γοῦ καὶ σὲ πόσους κινδύνους ἔβαζε τὴν ζωὴ καὶ τὴν ὑπαρξὴ τῆς...

Ἀπὸ τὸ 1822 μέχρι τὸ 1824 ταξίδεψε στὴ Ρω-σία καὶ Ἀγγλία γιὰ ἐράνους ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνα καὶ γιὰ τὴν σύναψη δανείου μὲ τοὺς Ἀγγλους. Τὸ 1824 ἐπέστρεψε στὴν Ἑλλάδα ὅπου πῆρε μέ-ρος στὶς μάχες τῆς Τριπολιτσᾶς καὶ τοῦ Μεσο-

λογγίου. Μάλιστα σὲ μιὰ ἀπὸ αὐτὲς ἔχασε τὸ χέρι του γι' αὐτὸ καὶ διακρίθηκε γιὰ τὴν ἀν-δρεία, τὴν τόλμη καὶ τὴν πολεμικὴ ἀποφασιστι-κότητα. Ἐφθασε μέχρι τὸν βαθμὸ τοῦ Ἀντι-στράτηγου καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ Ἀγῶνα τὸν κατέτα-ξε σὲ ἀξιωματικὸ Δ' τάξης. Τὸ πιστοποιητικὸ τῶν ὀπλαρχηγῶν ποὺ τοῦ χορηγήθηκε ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ἀποδεικτικόν. Ὁ Κύριος Θεόφιλος Θη-σεύς, ἀρχιμανδρίτης ἐκ περιβλέπτου οἰκογενείας τῆς Νήσου Κύπρου καταγόμενος, ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος Ἱεροῦ Ἀγῶνος ἐπαρουσιάσθη πρόθυμος εἰς τὸ στάδιον τῶν πο-λέμων καὶ προσφέρων εἰς τὴν Πατρίδα καὶ τὸν βραχίονά του, καὶ πᾶν ἄλλο εἶδος θυσίας εἰς αὐτήν. Ἐγένετο ὠφέλιμος καὶ ἐφήλκυε τὴν προσοχὴν καὶ ἀγάπην τῶν εἰλικρινῶν Πατριω-τῶν. Τὸν ἴδωμεν οἱ ὑποφαινόμενοι, ἄλλος εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπολιτσᾶς, ἄλλος εἰς ἐκεί-νην τοῦ Μεσολογγίου, καὶ ἕτερος ἀλλαχοῦ ἀγω-νιζόμενον. Διὰ τοῦτο τὸ συνειδὸς μας μᾶς ἐπι-βάλλει τὸ χρέος νὰ τὸν συνοδεύσωμεν μὲ τὸ πα-ρὸν ὅπως ἐκτὸς τῶν μαρτυριῶν μας, τῷ χρησι-μεύσῃ ὅπως καὶ ὅπου ἀνήκει.

Ναύπλιον τὴν 26ην Ὀκτωβρίου 1834.

Ὑποφαινόμεθα δὲ Π. Μαυρομιχάλης, Ἰωάν-νης Θεοτόκης, Φωτομάρας, Θ. Γρίβας, Κ. Με-ταξᾶς, Γιαννάκης Ράγκος, Πάνος Ράγκος».

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἔμεινε στὴν ἱστορία εἶναι ἡ συνάντησή του ποὺ εἶχε μὲ τὸν Γέρο τοῦ Μο-ριᾶ τὸν Θεόδωρο Κολοκοτρώνη. Ὁ ὑπάσπιστὴς τοῦ Κολοκοτρώνη Φωτάκος (Φ. Χρυσανθόπου-λος) μᾶς δίνει τὴν προσωπικὴ του μαρτυρία στὰ Ἀπομνημονεύματά του γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπα-νάσταση. Γράφει λοιπὸν γιὰ τὴν ἱστορικὴ αὐτὴ συνάντηση τοῦ Κυπρίου Ἀρχιμανδρίτη Θεόφι-λου Θησέα μὲ τὸν Κολοκοτρώνη:

«...Ἀρχιμανδρίτης Κύπριος σκοπεῖ τὴν δολο-φονίαν τοῦ Ἰμβραήμ. Μετὰ δύο δὲ ἡμέρας ὕ-στερον ἐσυντάχθησαν πάλιν οἱ Ἕλληνες καὶ πῆ-γαν εἰς τὸ Βέρβενα, ἐντὸς τοῦ Κ. Μαυρομιχάλη, ὅστις μετέβη εἰς Ναύπλιον μὲ τὸ στρατιωτικὸν σῶμα του, ἀλλὰ δὲν ἐδύνάτο νὰ σταθῶσιν ἐκεῖ ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν βρῶμαν καὶ τὴν ἄλλην ἀ-καθαρσίαν, καὶ ἐπέστρεψαν ὀπίσω εἰς τὸν Ἅ-γιον Πέτρον, ἕως ὅτου καθαρισθοῦν τὰ Βέρβε-να.

»Ἐκεῖ δὲ εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον ἀρρώστη-σεν ὁ Κολοκοτρώνης ὀλίγας ἡμέρας, καὶ τὸ Ὑ-

πουργεῖον ἔστειλε ἰατρὸν ἀπὸ τὸ Ναύπλιον διὰ νὰ τὸν θεραπεύσῃ. Ἐνῶ δὲ ἦτο ἄρρωστος, ἀρχιμανδρίτης τις, Κύπριος τὸ γένος, καὶ γνωστὸς διὰ τὸν ἐνθουσιασμόν του, ἦλθεν ἐκεῖ καὶ ἐπισκεφθεὶς τὸν Ἀρχηγὸν εἶπε πρὸς αὐτὸν ὅτι, ἐπειδὴ ἔχει ν' ἀποκαλύψῃ ἓνα μυστήριον, ἐπιθυμεῖ νὰ μείνωσι μόνοι οἱ δύο καὶ νὰ μὴ μείνῃ ἄλλος κανεὶς ἐντὸς τοῦ δωματίου ὅπου ὁ Ἀρχηγὸς ἔμενεν.

»Ἡ αἴτησις αὕτη τοῦ Κυπρίου κληρικοῦ ἦτο δυσάρεστος εἰς τὸν Κολοκοτρώνην, ἐπειδὴ ὅμως οὗτος ἔφερεν ἐπιστολὴν συστατικὴν παρὰ τῶν μελῶν τῆς διοικήσεως, συγκατένευσεν ὁ Ἀρχηγὸς καὶ μᾶς διέταξε νὰ ἐξέλθωμεν ὅλοι ἐκ τῆς οἰκίας. Ἀφοῦ δὲ ἐβγήκαμεν τότε ἐκάθησε πλησίον καὶ δεξιὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ καὶ ἄρχισε νὰ διηγῇται πρὸς αὐτόν, ὅτι χάριν πατριωτισμοῦ ἀπεφάσισε νὰ προσφέρει τὸν ἑαυτὸν του θῦμα, καὶ διὰ τοῦτο ἔχει σκοπὸν νὰ μεταβῇ εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια, νὰ εὕρῃ ἐκεῖ τὸν Ἰμβραῆμ καὶ νὰ τὸν δολοφονήσῃ. Διηγούμενος δὲ τὸ μυστήριον τοῦτο ἐνθουσιάσθη, καὶ θέλων νὰ παραστήσῃ τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως τῆς μελετηθείσης δολοφονίας, ἔσυρεν ἔξαφνα μαχαίριον καὶ κινῶν αὐτὸ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εἰς τὸν ἄερα ἐπροσποιεῖτο τὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον θὰ κτυπήσῃ μὲ αὐτὸ τὸν Ἰμβραῆμ. Ταῦτα ἰδὼν ὁ Ἀρχηγὸς καὶ ὑποπτευθεὶς, καθὼς ἦτο ξαπλωμένος ἐπάνω εἰς τὸ κρεβάτι του, μὲ τὸ ἀριστερόν του χέρι ἔσυρε μαχαίριον μικρὸν καὶ ἐπροσποιεῖτο, ὅτι τάχα ἔχει ἀνάγκη νὰ καθαρίσῃ παρωνυχίδα τινὰ τοῦ δακτύλου του. Ἐννοήσας ὅμως τὴν κούταμάραν τοῦ Ἀρχιμανδρίτου, ἐφώναξε τοὺς σωματοφύλακας, οἵτινες ἐμβήκαν καὶ διέλυσαν αὐτὴν τὴν σκηνήν».

Φυσικὰ ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Κολοκοτρώνης διηγεῖτο ἀργότερα ἦταν ἡ πρώτη φορὰ πού φοβήθηκε στὴ ζωὴ του. Ὁ Θεόφιλος πάλιν κινήθηκε ἀπὸ καθαρὴ φιλοπατρία, ἔξαρση καὶ ἐνθουσιασμό πού θὰ μπορούσε νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ ὄνειρό του ἂν ὁ Ἀρχηγὸς τὸ ἐνέκρινε.

Ὅταν τέλειωσε πὰ ὁ ἱερός Ἀγώνας ὁ Ἀρχιμανδρίτης Θεόφιλος ἐπέστρεψε καὶ ἀνέλαβε τὰ ἱερατικά του καθήκοντα πότε στὸ Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων, πότε στὴν Κύπρο καὶ πότε στὴν Ἑλλάδα. Τὸ 1842 τὸν βρίσκουμε πάντως στὴν Ἀθήνα ὅπου ἐκδίδει τὴν «Οἰκιακὴν Οἰκονομίαν». Σὲ αἴτηση πού ὑπογράφουν οἱ δύο κόρες τοῦ Νικολάου Θησέα, Ἑλπίδα καὶ Ἐλευθε-

ρία, πρὸς τὴν Διοίκηση τῆς Ἑλλάδας, ἀναφέρουν καὶ τὰ ἑξῆς: «...ἡ οἰκογένεια ἡμῶν ὑπῆρξεν ἄλλοτε ἢ ἐπιφανέστερα καὶ πλουσιωτέρα τῆς νήσου Κύπρου καὶ ὅτι ὁ πατὴρ ἡμῶν Νικόλαος Θησεὺς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀρχιμανδρίτης Θεόφιλος Θησεὺς, ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτῆς ἡμερῶν, οὐ μόνον αὐτοὶ αὐτοπροσώπως μαχόμενοι, ἀλλὰ καὶ στρατιώτας ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν των ἔχοντες καὶ ἰδίας συνετήρουν δυνάμεις καὶ παντοίας ἄλλας χρηματικὰς ποιούντες θυσίας καὶ πᾶν εἶδος ὑπηρεσιῶν προσφέροντες εἰς τὸ ἔθνος, χωρὶς οὐδέποτε νὰ ζητήσουν, οὔτε νὰ λάβωσιν οὐδὲν εἶδος ἀποζημίωσιν, ὡς μαρτυροῦσιν οἱ δυὸ μεγαλύτεροι τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἄνδρες, ὁ μακαρίτης Πετρόμπεης καὶ ὁ γέρον Κολοκοτρώνης...».

Τὸ 1851 ὁ Θεόφιλος Θησεὺς βρισκότανε στὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπ' ὅπου ἔγραφε ἐπιστολὰς πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου Κύριλλο σχετικὰ μὲ τὰ κτήματά του. Χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ ὅσα γράφει σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς ἐπιστολὰς τοῦ πρὸς τὸν Κύριλλο. Λέγει λοιπὸν καὶ τὰ ἑξῆς: «...Μακαριώτατε! Γνωρίζων τὰ πρὸς ἐμὲ αἰσθήματά σας τολμῶ νὰ σᾶς θερμοπαρακαλέσω νὰ μεσολαβήσετε εἰς τοὺς συγγενεῖς μου νὰ μὴν μ' ἀφίσουν εἰς τὸ νὰ μὲ βοηθήσουν χρηματικῶς, ὡς ἀναγκαῖα εἰς ἀποπεράτωσιν τῆς ὑποθέσεώς μου, καὶ βέβαια αὐτὸ θέλει εἶναι πάλιν πρὸς ὄφελός των...»

Καὶ μιὰ τελευταία παρατήρηση τὴν ὁποία μᾶς ξεκαθάρισε ὁ ἱστοριοδίφης Ἀριστείδης Κουδουνάρης. Τὸ περίφημο πορτραῖτο τοῦ Θεοφύλακτου Θησέα πού βρίσκεται στὸ Μουσεῖο Μπενάκη. Μέχρι πρόσφατα ἡ μινιατούρα αὐτὴ ἔθεωρεῖτο ὅτι ἀπεικόνιζε τὸν Ἐθνομάρτυρα Ἀρχιεπίσκοπο Κυπριανό. Σύμφωνα ὅμως μὲ τὶς ἐρευνες τοῦ κ. Κουδουνάρη, «...εἶναι πλέον πασιφανές ὅτι ἡ μινιατούρα δὲν ἀπεικονίζει, ὡς ἐδηλώθη ἀπὸ τὸν Ἰασονίδη, καὶ ἐπιστεύετο μέχρι σήμερον, τὸν Ἐθνομάρτυρα Κυπριανόν, ἀλλὰ τὸν Ἀρχιμανδρίτην Θεοφύλακτον Θ., ...ἔξωγραφίσθη δὲ εἰς Γενεύην τῆς Ἑλβετίας...».

Καθηγ. Ἀνδρέου Θεοδώρου
ΑΜΩΜΟΙ ΕΝ ΟΛΩ ΑΛΛΗΛΟΥΪΑ
Σχόλιο ἐρμηνευτικὸ στὴ Νεκρώσιμη Ἀκολουθία
Ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ, Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

**507. Τί εἶναι ὁρθότερο· νὰ ψάλλουμε γιά κάθε ἄ-
γιο εἰδικὸ διαφορετικὸ ἀπολυτίκιο ἢ νὰ ἀρκοῦμεθα
στὰ κοινά, ποὺ περιέχονται στὰ παλαιὰ Ὁρολόγια καὶ
Μηναῖα;** (Ἑρώτηση π. Φ. Α.).

Πράγματι οἱ παλαιότερες ἐκδόσεις τῶν Ὁρολο-
γίων καὶ τῶν Μηναιῶν ἔχουν λιγότερα ἀπολυτίκια,
ἐπαναλαμβάνουν δὲ σὲ πολλοὺς ἁγίους τὰ στερεότυ-
πα ἀπολυτίκια ἄλλων μὲ ἀλλαγὴ μόνο τοῦ ὀνόματος ἢ
καὶ χωρὶς μνεία τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου. Ἔτσι τὸ
«Ἀπόστολε ἅγιε...» χρησιμοποιεῖται σχεδὸν σ' ὅλους
τοὺς ἀποστόλους ἢ εὐαγγελιστές, τὸ «Ἀθλοφόρε ἅ-
γιε...» ἢ «Ὁ μάρτυς σου, Κύριε...» ἢ «Οἱ μάρτυρες
σου, Κύριε...» σὲ μάρτυρα ἢ μάρτυρες, τὸ «Ὁ Θεὸς
τῶν πατέρων ἡμῶν...» σὲ ἱεράρχες ἢ ὁσίους, τὸ «Κα-
νόνα πίστεως...» σὲ ἱεράρχες, τὸ «Καὶ τρόπων μέτο-
χος...» σὲ ἱερομάρτυρες ἐπισκόπους, τὸ «Ταῖς τῶν δα-
κρύων σου ῥοαῖς...» ἢ «Τῆς ἐρήμου πολίτης...» ἢ «Ἐν
σοί, πάτερ (ἢ μητέρα) ἀκριβῶς...» σὲ ὁσίους καὶ τὰ
ὅμοια. Στὰ χειρόγραφα καὶ στὰ παλαιότερα ἔντυπα
παρατηρεῖται ἀκόμη μεγαλύτερη δυσκαμψία. Σ' αὐτά,
τὰ ἀπολυτίκια εἶναι λιγότερα καὶ ἡ χρῆση τῶν κοινῶν
συνηθέστερη.

Βέβαια ἡ αὐξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀπολυτικίων,
ποὺ παρατηρεῖται στὰ νεώτερα ἔντυπα μέχρι τοῦ ση-
μεῖου κάθε ἅγιος νὰ ἔχει τὸ δικό του τροπάριο καὶ
νὰ «μὴ κατακοσμεῖται στολαῖς ἄλλοτρίαις», κατὰ τὴν
ἐκφραση τοῦ ἐκδότου μιᾶς παλαιότερας ἀκολουθίας
τοπικοῦ ἁγίου, τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου Μηθύμνης, ἀποτε-
λεῖ ἀναμφισβήτητα πρόοδο καὶ ἐμπλουτισμὸ τῶν πα-
ραδοσιακῶν ἀκολουθιῶν, ἀφοῦ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ
συμπληρώνονται ἐμφανῆ κενὰ καὶ ἐλλείψεις τῆς πα-
λαιᾶς ὑμνογραφίας.

Θὰ πρῶτευε πάντως νὰ κατανοήσουμε τὸ λόγο
γιὰ τὸν ὁποῖο τὰ παλαιὰ λειτουργικὰ βιβλία, ἐνῶ ἔ-
χουν γιὰ ὀρισμένους ἁγίους πλήρεις ἢ σχεδὸν πλή-
ρεις ἑορταστικὲς ἀκολουθίες, δὲν ἔχουν γιὰ ὅλους ἱ-
διαίτερα ἀπολυτίκια. Αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τυ-
χαῖο καὶ ἀμελέτητο, ἀφοῦ δὲν θὰ ἦταν δύσκολο στὸν
ὑμνογράφο ποὺ συνέθεσε τριάντα καὶ πλέον τροπά-
ρια γιὰ τὸν καθένα ἅγιο, νὰ γράψει καὶ ἓνα ἀκόμα
καὶ μάλιστα τὸ κυριότερο καὶ εὐχρηστότερο, τὸ ἀπο-
λυτίκιο. Ἀκόμα δὲ καὶ σὲ μεταγενέστερη ἐποχὴ, ὅταν
συντάσσονται ἀπὸ ὑμνογράφους συμπληρωματικὲς ἀ-
κολουθίες, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀφήνεται τὸ παλαιὸ κοι-
νὸ ἀπολυτίκιο καὶ δὲν γράφεται νέο. Ἔτσι, παραδεί-
γματος χάριν, ὁ ἅγιος **Συμεὼν Θεσσαλονίκης** (†
1429), ἐνῶ γράφει εἰδικὲς ἀκολουθίες γιὰ ὅλους σχε-
δὸν τοὺς ἀποστόλους, ἀντλώντας ἀπὸ τὴν Καινὴ Δια-
θήκη ὅ,τι ἀναφέρεται σ' αὐτοὺς ἢ χρησιμοποιώντας

φράσεις ἀπὸ τὶς ἐπιστολές τους ἢ τὰ Εὐαγγέλιά τους
γιὰ τοὺς εὐαγγελιστές, δὲν συνθέτει νέα ἀπολυτίκια,
ἀλλὰ ἀφήνει τὰ κοινὰ καὶ παλαιὰ. Ἐνῶ δηλαδὴ ἀνα-
νεώνει τὴν ἀκολουθία, μὲ ἐμφανῆ σκοπὸ τὴν ἀποφυ-
γὴ τῶν κοινοτύπων ἐκφράσεων τῶν παλαιῶν ἀποστο-
λικῶν κανόνων, στιχηρῶν καὶ λοιπῶν τροπαρίων, δὲν
θίγει τὸ πάγκοινο ἀπολυτίκιο. Συνηθέστατα δὲ σὲ εἰ-
δικὲς ἀκολουθίες, ποὺ δὲν ὑπάρχουν στὰ Μηναῖα καὶ
συντάσσονται γιὰ τὴν κάλυψη τῶν λειτουργικῶν ἀ-
ναγκῶν τῆς τοπικῆς τιμῆς διαφορῶν ἁγίων καὶ ποὺ
τὶς βρῖσκουμε σὲ παλιὰ χειρόγραφα, ἀκολουθεῖται τὸ
ἴδιο παράδοξο ἐκ πρώτης ὄψεως σύστημα. Συντάσσε-
ται μιὰ νέα ἑορταστικὴ ἀκολουθία, ποὺ μπορεῖ νὰ
περιλαμβάνει ἀπὸ σαράντα μέχρι καὶ ἑκατὸ τροπά-
ρια, ἀποφεύγεται ὅμως ἡ σύνθεση ἐνὸς εἰδικοῦ ἀπο-
λυτικίου. Ἀσφαλῶς ὑπάρχουν καὶ ἐξαιρέσεις καὶ στίς
αὐτοτελεῖς ἀκολουθίες ποὺ μνημονεύσαμε καὶ σὲ χει-
ρόγραφα Τυπικὰ καὶ σὲ νεώτερα ἔντυπα. Ὁ κανὼν
ὅμως παραμένει. Καὶ αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ γίνεταί χω-
ρὶς λόγο. Αὐτὸς δὲ ὁ λόγος δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλ-
λος ἀπὸ τὴ συγκεκριμένη λειτουργικὴ σκοπιμότητα,
τὴν ὁποία ὑπηρετεῖ τὸ εἶδος αὐτὸ τοῦ τροπαρίου.

Πράγματι τὸ ἀπολυτίκιο εἶναι ἓνα τροπάριο εἰδι-
κοῦ προορισμοῦ. Εἶναι «τὸ τροπάριο», τὸ κατ' ἐξοχὴν
τροπάριο, τῆς ἑορτῆς ἢ τοῦ ἁγίου, ποὺ χρησιμοποιεῖ-
ται σ' ὅλες τὶς ἀκολουθίες καὶ ἐκτὸς ἀκολουθιῶν,
ἀπὸ τὸ λειτουργικὸ βιβλίο ἢ χωρὶς αὐτό, ἀπὸ τὸν
κλῆρο καὶ τὸ λαὸ σὲ κάθε ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ ναοῦ
περίστασι. Ἡ ὀνομασία του, κατὰ μιὰ ὄχι ἀπίθανη
ἐκδοχή, ὀφείλεται στὸ «ἀπολελυμένο» μέλος μὲ τὸ ὁ-
ποῖο ψάλλεται, στὸν ἀπλὸ δηλαδὴ καὶ ἀνεπιτήδευτο,
τὸν ἄτεχνο καὶ σύντομο τρόπο τῆς ψαλμωδίας του.
Μπορεῖ ἡ ἐτυμολογία αὐτὴ νὰ μὴ εἶναι ἡ ὁρθή (ἡ
ἐπικρατοῦσα εἶναι ὅτι ὀνομάσθηκε ἔτσι ἐπειδὴ ψάλ-
λεται στὴν ἀπόλυση τοῦ ἐσπερινοῦ καὶ τοῦ ὄρθρου ἢ
ἐπειδὴ ἐθεωρεῖτο ἀρχικὰ στιχηρὸ τοῦ «Νῦν ἀπο-
λύεις...»), τὸ γεγονὸς ὅμως εἶναι ὅτι καὶ τὸ μέλος του
εἶναι «ἀπολελυμένο» - ἀπλὸ καὶ τὸ περιεχόμενό του
ἀπλὸ καὶ εὐκολομνημόνευτο, ἐκτὸς βέβαια ἐξαιρέ-
σεων. Τὰ ἐμφανῶς παλαιότερα μάλιστα ἀπολυτίκια
εἶναι καὶ πολὺ σύντομα, ὅπως τὸ «Ἀπόστολε ἅγιε...»
ἢ τὸ «Ἀθλοφόρε ἅγιε...», ἓνα εἶδος ἐπικλήσεως τῶν
πρεσβειῶν τοῦ ἁγίου ἀπλῆς καὶ ἀπεριττῆς. Ὑπάρ-
χουν ἀσφαλῶς καὶ δυσκολώτερα ἀπολυτίκια, ὅπως τὸ
«Ἐν σοί πάτερ (ἢ μητέρα) ἀκριβῶς...», ἢ τὸ «Ταῖς τῶν
δακρύων σου ῥοαῖς...». Ἡ συχνὴ ὅμως ἐπανάληψή
τους διευκολύνει τὴν ἀπομνημόνευση, ὅπως καὶ τὸ ἀ-
πλὸ μέλος τὴν ἀπὸ κοινοῦ ψαλμωδία τους.

Αὐτὸς δὲ ἦταν ὁ ἐμφανὴς σκοπὸς τῆς Ἐκκλησίας,

ΔΑΒΙΔ, Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ¹

Τοῦ Ἀρχιμ. κ. ΧΡΥΣ. Π. ΑΒΑΓΙΑΝΟΥ, Ἱεροκέρυκος

1. Οἱ ψαλμοὶ τῆς μετανοίας

Μέσα στὸ Ψαλτήριο ξεχωρίζουν οἱ ψαλμοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ Παράδοση χαρακτηρίσθηκαν ὡς ψαλμοὶ τῆς μετανοίας. Τὸ ταπεινὸ καὶ συντετριμμένο ὕφος τους καὶ προπάντων τὰ θεόπνευστα νοήματά τους μαρτυροῦν περὶ τὴν ἀνάστασιν, ὅτι τεχνουργήθηκαν ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ ζοῦσαν δύσκολη ψυχικὴ κατάσταση. Ποὺ ἡ ψυχὴ τους ἦταν ἀναστατωμένη σὰν τὴ φουρτουνιασμένη θάλασσα. Ποὺ πνίγονταν ἀπὸ τοὺς βρόχους ἀμέτρητων καὶ ποικίλων δυσκολιῶν καὶ θλίψεων καὶ κυρίως ἀπὸ τὶς τύψεις καὶ ποὺ ἀναζητοῦν μὲ πόθο γαλήνη, ἀναψυχὴ καὶ λύτρωση.

Ἔτσι οἱ ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ καὶ ἄλλων θεόληπτων ἀνδρῶν ὅχι μόνον μᾶς διδάσκουν καὶ καθοδηγοῦν, πῶς νὰ δοξάζουμε, νὰ εὐχαριστοῦμε καὶ ἱκετεύουμε τὸν παντοδύναμο καὶ φιλόανθρωπο Θεό, ὅπως πρέπει, ἀλλὰ μᾶς ἐνισχύουν καὶ κατευθύνουν, ὅταν στήνεται στὰ βάθη τῆς ψυχῆς μας τὸ ἄτεγκτο δικαστήριο τῆς συνειδήσεως ἐναντίον μας. Ὅταν γευόμαστε τοὺς κατὰπικρους καρποὺς τῆς ἁμαρτίας μὲ ἀσθένειες, μὲ κατατρεγμοὺς καὶ ἀδικίες, μὲ ἀγωνίες καὶ φοβίες, μὲ κατάπτωσης τοῦ ἠθικοῦ καὶ ἀπόγνωση.

Ὡ! Ποία ὥρα τότε! Ὅταν «ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ» (Ἐφεσ. 6,13) ὁ ἄνθρωπος κάτω ἀπὸ τὸ βαρὺ φορτίο τῶν ἁμαρτημάτων καὶ τῆς ἀπαγοήτευσής καταντᾷ ἐρείπιο σωματικὸ καὶ ψυχικόν, «ἐπίχαρμα τοῦ διαβόλου». Οἱ λύσεις τοῦ δράματος, ποὺ προβάλλουν τότε, εἶναι ἐλάχιστες. Ἡ νὰ μείνει ἐκεῖ ὅπου βρῆσκειται πεσμένος περιμένοντας τὸ ἄθλιο τέλος τοῦ ἢ νὰ σηκωθῇ καὶ μὲ νέες δυνάμεις νὰ ξαναρχίσῃ τὸν ἀγῶ-

ὅταν ἡθελημένα κρατοῦσε συνεσταλμένο τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀπολυτικίων καὶ ὅταν χρησιμοποιοῦσε ἀπολυτικίον ἓνα γιὰ πολλοὺς ἀγίους. Δὲν ἦταν δεῖγμα πτωχείας καὶ ὑμνογραφικῆς στεριότητος, ἀλλὰ καρπὸς σοφίας καὶ προνοίας. Ὁ πλοῦτος τῶν τροπαρίων, στιχηρῶν, ἀποστίχων, δοξαστικῶν, καθισμάτων, κανόνων, κοντακίων καὶ ἐξαποστειλαρίων, ποὺ προϋπέθετε χρῆση βιβλίων, γνώση καὶ περίτεχνο ψαλμωδία, τιθασσεύονταν στὴν περιληπτικὴ σύνθεση ἑνὸς ἀπολυτικίου, τοῦ κατ' ἐξοχὴν «τροπαρίου», γιὰ τὴν εὐκαιρὴν χρῆσιν ἀπὸ μνήμης ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ ναοῦ. Μὲ τὴν πλήθυνσίν τους κινδυνεύει τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας νὰ μὴ γνωρίζῃ καὶ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ συμπάλλῃ οὔτε τὰ ἀπλά καὶ στοιχειώδη ἀπολυτικά, ποὺ ἀπὸ ὅλους, γιὰ τοὺς λόγους ποὺ προείπαμε, ἦταν γνωστὰ καὶ εὐχρηστα.

να γιὰ νὰ ξανακερδίσει κάποια θέση στὴ ζωή.

Ἡ πρώτη λύση, ἡ ἀδράνεια, ἡ ἐπίταση τῆς ἀθυμίας μὲ τὸ μοιραῖο θλιβερὸ τέλος, εἶναι εὐκόλη. Ἡ δεύτερη ὅχι! Ἀπὸ ποῦ θὰ ἀντλήσει δυνάμεις ὁ τραυματισμένος ἀνεπανόρθωτα ἀπὸ τὴν ἁμαρτία ἄνθρωπος, ὁ ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὴ ζωὴ του, ὁ πληγωμένος βαρεὶά ἀπὸ «τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα» (Ἐφεσ. 6,16), ὥστε νὰ ἀναπτερωθῇ τὸ ἠθικόν του καὶ ἐπανορθώσῃ τὰ σφάλματά του;

Ἐδῶ ἀκριβῶς, σὲ μία κρίσιμη φάση τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, μέγιστη, ἀνυπολόγιστη πνευματικὴ βοήθεια μᾶς προσφέρουν οἱ ψαλμοὶ τῆς μετανοίας. Μεγαλόπνοα ποιητικὰ δημιουργήματα ἐνὸς μεγάλου στοῦ πνεύματος ἀνθρώπου, τοῦ Δαβὶδ, ποὺ αἰσθάνθηκε ὅσο λίγοι τὴν ὁδὴν τῆς ἁμαρτίας στὴν εὐαίσθητη ψυχὴ του, ποὺ συνετριβῇ ἀπὸ τὸ ἠθικὸ καὶ φυσικὸ κακόν, ποὺ ὑπέφερε, ποὺ πόνεσε καὶ ἔκλαψε, μᾶς παρουσιάζουν ἀνάγλυφη τὴν ἀξιοθρήνητην κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ μαστιγώνεται ἀπὸ τὴ συνειδήσιν του, ἀλλὰ καὶ τὴ θεραπεία, τὸν πῶς ἀσφαλῆ τρόπο, γιὰ νὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ ἠθικὸ καὶ τραγικὸ αὐτὸ ἀδιέξοδο.

Οἱ ψαλμοὶ τῆς μετανοίας δὲν εἶναι ἀπλῶς ὡραία θρησκευτικὰ, λυρικά ποιήματα ποὺ συγκινοῦν τὴ ψυχὴ μας μὲ τὰ πῶς εὐγενικὰ ἀνθρώπινα αἰσθήματα, ποὺ συναρπάζουν τὴ σκέψιν μας καὶ τὴν ἀνεβάζουν σὲ ὑψηλὰς πνευματικὰς σφαίρας, ὅπου παρουσιάζεται γυμνὴ ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ μὲ τὶς περιπέτειές της, ἀλλὰ εἶναι συνάμα καὶ ἔξοχα αἰώνια θεόπνευστα διδακτικὰ κείμενα. Πηγὴ θάρρους, ἐλπίδας καὶ δυνάμεις πνευματικῆς γιὰ τὸν πιστὸ χριστιανόν, ποὺ τὸν γονάτισε ἡ ἁμαρτία καὶ κάθε λογῆς λύτρωση. Ὅπως παρέτρησε πρὶν ἀπὸ αἰῶνες ὁ βαθεὺς ἐρμηνευτὴς τῶν ὁ Μ. Βασίλειος, «ψαλμὸς γαλήνης ψυχῶν, βραβευτὴς εἰρήνης, τὸ θορυβοῦν καὶ κυμαίνον τῶν λογισμῶν καταστέλλον»².

Οἱ ψαλμοὶ τῆς μετανοίας εἶναι ἐπτά³:

Ψαλμ. 6, «Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με...».

Ψαλμ. 31, «Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι...».

Ψαλμ. 37, «Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με...».

Ψαλμ. 50, ὁ ὁποῖος «καὶ κατέχει τὰ σκήπτρα τῶν ψαλμῶν τῆς μετανοίας»⁴.

Ψαλμ. 101, «Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου...».

Ψαλμ. 129, «Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι, Κύριε...».

Ψαλμ. 142, «Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου...».

Μερικοὶ προσθέτουν στοὺς προαναφερθέντες ἑπτὰ ψαλμοὺς καὶ τὸν ψαλμὸ 140, τὸν πασίγνωστο ἀπὸ

τὴν Ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ: «Κύριε, ἐκέκραξα πρὸς σε, εἰσακούσόν μου...»⁵.

2. Ἀφορμὴ μετανοίας: Ἐξωτερικὴ δυστυχία.

Ὅπως φαίνεται στοὺς ψαλμοὺς τῆς μετανοίας, ὁ μετανοῶν ποιητὴς ὑποφέρει ἀπὸ πολλὰς θλίψεις. Ὁ ποιητὴς, καθὼς ἔχει παρατηρηθῇ ἀπὸ τοὺς ἐρμηνευτὲς, «στηρίζεται ἐπὶ τῆς γνωστῆς διδασκαλίας, ὅτι ἀτυχία καὶ δυστυχία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τεκμήρια, εἶναι τιμωρία τῆς ἁμαρτίας τοῦ ἀνθρώπου»⁶.

«Πολλὰ αἱ μάστιγες τοῦ ἁμαρτωλοῦ» (Ψ. 31,10) εἶναι ἡ πικρὴ του διαπίστωση. Ἔστι νιώθει κυρίως τὴ σωματικὴ ἀσθένεια, γι' αὐτὸ καὶ κράζει μὲ πόθο στὸ Θεό του, τὸ δίκαιο, ἀλλὰ καὶ φιλόανθρωπο. «Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι ἀσθενῆς εἰμι» ἴασαί με, Κύριε, ὅτι ἐταράχθη τὰ ὀστέα μου» (Ψ. 6,3) ἡ ἀκόμη πὺδ παραστατικά, σύμφωνα μὲ τὸ ἑβραϊκὸ κείμενο: «ἐλέησόν με, Κύριε, διότι ἔχω μαρανθῇ, ἴασαί με διότι τὰ ὀστέα μου ἐσάπησαν»⁷.

Σὲ ἄλλα χωρία, σὲ ἀκόμη πὺδ δραματικοὺς τόνους ἐκφράζεται ἡ ἐναγώνια ἱκεσία τοῦ ψαλμωδοῦ γιὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ ἀπὸ τὴν κακίαν του σωματικὴν κατάστασιν. Ὅπως στὸν ψαλμὸ 37, πὺδ εἶναι «ἕνας συγκλονιστικὸς θρήνος» μὲ τέτοια ὁμως καταπληκτικὴ σύνθεσις, ὥστε νὰ θεωρεῖται «ἕνα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα καὶ δυνατότερα λογοτεχνικὰ κείμενα, πὺδ δίκαια μπορεῖ νὰ διεκδικήσῃ μία σημαντικὴ θέσιν στὴν παγκόσμια λογοτεχνία»⁸.

Ἐδῶ, στὸν Ψ. 37, πὺδ ἀναλυτικά, λοιπόν, ὁ ἰ. ψαλμωδὸς θρηνεῖ τὴν δυστυχίαν του. «Ὅτι τὰ βέλη σου ἐνεπάγησάν μοι —ψάλλει— καὶ ἐπεστήριξας ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖρά σου. Οὐκ ἔστιν ἴσας ἐν τῇ σαρκί μου ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου, οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου... Προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μῶλωρές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου. Ἐταλαιπώρησα καὶ κατεκάμφθην ἕως τέλους, ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπορευόμην... Ἡ καρδιά μου ἐταράχθη, ἐγκατέλιπέ με ἡ ἰσχὺς μου καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ» (Ψ. 37, 3. 4. 6. 7. 11).

Βαρειὰ ἡ δυστυχία τοῦ μετανοημένου ψαλμωδοῦ! Ὑποφέρει σωματικά. Νιώθει ῥαγὸς ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν. Τὸ πρόσωπό του εἶναι συνέχεια σκυθρωπῶ. Σχεδὸν δὲν βλέπει ἀπὸ τὸ κλάμα. Ἡ ψυχὴ του εἶναι σκεπασμένη ἀπὸ σύννεφα ἀκηδίας, ἀπελπισίας, κατὰθλιψης. Ἡ καρδιά του εἶναι ταραγμένη. «Ἠκηδίασεν ἐπ' ἐμὲ τὸ πνεῦμά μου, ἐν ἐμοὶ ἐταράχθη ἡ καρδιά μου» (Ψ. 142,4).

Ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν εἰσακούσῃ γρήγορα τὴν προσευχήν του θὰ λιποψυχήσῃ τελείως, θὰ σβῇ καὶ ἡ μικρὴ φλόγα τῆς ἐλπίδας πὺδ καίει μέσα του, θὰ μοιάσῃ μὲ ἐκείνους πὺδ κατεβαίνουν στὸ λάκκο. «Ταχὺ εἰσακούσόν μου, Κύριε. Ἐξέλιπε τὸ πνεῦμά μου. Μὴ

ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ καὶ ὁμοιωθῇσονται τοῖς καταβαίνουσιν εἰς λάκκον» (Ψ. 142,7).

Μονάχα ὁ Θεός, τώρα πὺδ μετανόησε, ὕστερα ἀπὸ δύο θανάσιμα ἁμαρτήματα, τὴ μοιχεία καὶ τὸ φόνο, μπορεῖ νὰ δώσει στὸν ταλαιπωρημένο Δαβὶδ ἀγαλλίαση καὶ εὐφροσύνη, τὴ γαλήνη στὸ βασανισμένο κορμί του. «Ἀκουτιεῖς μοι ἀγαλλιάσιν καὶ εὐφροσύνην, ἀγαλλιάσονται ὅστέα τεταπεινωμένα» (ψ. 50,10).

Ἄλλ' ἡ δυστυχία τοῦ ψαλμωδοῦ δὲν πηγάζει μόνο ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τοῦ σώματός του, οἱ ὁποῖες τὸν ἔφεραν στὸ χεῖλος τοῦ τάφου. «Ἐκάθισέ με ἐν σκοτεινοῖς ὡς νεκροὺς αἰῶνος» (Ψ. 142,3). «Προσελογίσθην μετὰ τῶν καταβαινόντων εἰς λάκκον, ἐγεννήθην ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοήθητος ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος» (Ψ. 87,5).

Ἄλλη ἀφορμὴ τῆς δυστυχίας του εἶναι καὶ οἱ πλησίον του. Ἄλλοτε μὲ τὴν ἀδιαφορία καὶ τὴ σκληρὴ περιφρόνησι πὺδ τοῦ δείχνουν, ἡ ὁποία τὸν πληγώνει καὶ τοῦ προκαλεῖ πόνο μεγαλύτερο ἀπὸ τὴν ἀρρώστια του. «Οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξ ἐναντίας μου ἤγγισαν καὶ ἔστησαν, καὶ οἱ ἐγγιστά μου ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν» (Ψ. 37,12). Ἄλλοτε οἱ πλησίον του αὐξάνουν τὴν δυστυχίαν του, προσθέτοντας πόνο στὸν πόνο τῆς ἀρρώστιας του, μὲ τοὺς χλευασμοὺς καὶ τὴν κακίαν τους. «Ὅλην τὴν ἡμέραν ὠνεῖδίζον με οἱ ἐχθροί μου, καὶ οἱ ἐπαινοῦντές με κατ' ἐμοῦ ὠμνουν» (Ψ. 101,9)⁹.

Ἀρρώστιες ὀδυνηρές, περιφρόνησι καὶ ἐγκατάλειψι συγγενῶν καὶ φίλων, εἰρωνεῖς καὶ χλευασμοὶ ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ μοναξιά καταθλιπτικὴ καὶ ἀφόρητη: «Ὅμοιώθην πελεκάνῃ ἐρημικῇ, ἐγεννήθην ὡσεὶ νυκτοκόρα ἐν οἰκοπέδῳ, ἠγρύπνησα καὶ ἐγενόμην ὡς στρουθίον μονάζον ἐπὶ δώματος» (Ψ. 101,7.8). «Ἐκοπίασα ἐν τῷ στεναγμῷ μου, λούσω καθ' ἐκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν δάκρυσι μου τὴν στρωμὴν μου βρέξω» (Ψ. 6,7).

Μία νύκτα ἁμάρτησε, πόσες νύχτες ἔκλαψε! «Ἄν τι μᾶς νυκτὸς καθ' ἣν ἡμαρτον, πάσας ἐξομολογοῦμαι τὰς νύκτας, ἀποπλύναι πειρώμενος ἐμαυτόν, καὶ τὴν ἑφ' ἣν ἡμαρτον κλίνην δάκρυσιν μετανοίας» (Εὐσέβιος Καισαρείας)¹⁰. Κλάμα εὐλογημένο! «Καλὸν μὲν γὰρ αἰεὶ τὸ κλαῖειν, μάλιστα δὲ ἐν καιρῷ τῆς νυκτός»¹¹.

Μαζὶ δὲ μὲ τὴν προηγούμενην θλίψιν ἂν προσθέσουμε καὶ τὸ φόβο τοῦ θανάτου καὶ τὸ φόβο τῆς σκληρῆς τιμωρίας ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, πὺδ ἐνωθε ὁ ψαλμωδός, τότε θὰ ἔχουμε μπροστά μας ὅλη τὴ ζωερὴ εἰκόνα τῆς ψυχῆς του. Τὴν ἀπελπιστικὴν του κατάστασι! «Ἐπίστρεψον, Κύριε, ρῦσαι τὴν ψυχὴν μου, σώσόν με ἐνεκεν τοῦ ἐλέους σου, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ θανάτῳ¹² ὁ μνημονεύων σου» ἐν δὲ τῷ ᾄδῃ τις ἐξομολογῆσεται σοι;» (Ψ. 6,6). «Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου

ἐλέγξης με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσης με» (Ψ. 37,1)¹³.

Ὁλη ὁμως αὐτὴ ἡ ἐξωτερικὴ δυστυχία, ποὺ μὲ τὴν δραματικότητα μᾶς ἀναπαριστᾷ στοὺς ὠραίους στίχους τοῦ ὁ ψαλμωδός, ἔχει κάποιον θετικό, καλὸ ἀποτέλεσμα. Ὁ πόνος ὁ δριμύς, καὶ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς, τὸν φέρνει σὲ αὐτογνωσία, στὴ βαθειὰ συναίσθησι τῆς ἁμαρτωλότητός του, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας πάσχει καὶ ὑποφέρει. Τὸν φέρνει προπάντων στὴν ἀνάγκη νὰ καταφύγει στὸ Θεό του γιὰ νὰ πάρει ἄφεση ἁμαρτιῶν καὶ λύτρωση ἀπὸ τὰ δεινὰ, ποὺ τὸν πιέζουν. «Ἐκ βαθέων (τῆς δυστυχίας, τῶν συμφορῶν μου) ἐκέκραξά σοι, Κύριε· Κύριε, εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου· γενηθήτω τὰ ὁτά σου προσέχοντα εἰς τὴν φωνήν της δεήσεώς μου» (Ψ. 129,1.2).

«Μόλις ἐξωτερικὴ δυστυχία δώση ἀφορμὴν πρὸς στροφὴν εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον, τὰ πάντα μεταβάλλονται εἰς πνευματικά. Ἡ συνειδήσις ἀφυπνίζεται, ἡ ἁμαρτία συλλαμβάνεται ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτῆς ὡς πνευματικὴ πλημμέλεια, ὁ ἀγὼν εἶναι τελειῶς πνευματικὸς καὶ πρῶτον γίνεται ἡ ἐσωτερικὴ, πνευματικὴ, ψυχικὴ ἀπολύτρωσις, διὰ νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ ἐξωτερικὴ εὐδαιμονία»¹⁴.

3. Τὸ φορτίο τῆς ἁμαρτίας

Ἡ ἐξωτερικὴ δυστυχία τοῦ ψαλμωδοῦ, οἱ πολλὰς θλίψεις καὶ συμφορές, ποὺ τὸν βρῆκαν μετὰ τὰ βαρεῖα ἁμαρτήματα στὰ ὁποῖα ἔπεσε, ἀλλὰ καὶ ἡ ἠθικὴ του εὐαισθησία τὸν φέρνουν στὸ σημεῖο νὰ βιώσῃ ὅσο λίγοι ἄνθρωποι τὴν καταστρεπτικὴ δύναμη τῆς ἁμαρτίας.

Ὁ ψυχικὸς πόνος τοῦ ἱ. ποιητοῦ ἀπὸ τῆς βαθειᾶς συναίσθησι τῆς ἁμαρτωλότητός του δὲν περιγράφεται. Διαβάζοντας δὲ ἢ ψάλλοντας τοὺς ψαλμοὺς αὐτοῦ τῆς μετανοίας, νομίζουμε ὅτι ἀκοῦμε τὴν ἐναγώνια κραυγὴ τοῦ Ἀπ. Παύλου, τοῦ μετανοημένου καὶ συντετριμμένου πρώην διώκτου τῶν χριστιανῶν, ὁ ὁποῖος σάν ἐκπρόσωπος τοῦ ταλαιπωρημένου ἀπὸ τὴν ἁμαρτία γένους ἀνεκράυγαζε πρὸς τοὺς χριστιανούς τῆς Ρώμης: «Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος· τίς με ρύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;» (Ρωμ. 7,24).

Ἐδῶ ὁμως ὁ Δαβὶδ μὲ δυνατὰς ποιητικὰς εἰκόνες μᾶς δίνει νὰ ἐννοήσουμε τὸ πῶς ἔνιωσε τὴν ἁμαρτίαν στὴ ψυχῇ του. «Ὅτι αἱ ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν μου, ὥσει φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ» (Ψ. 37,5). Πρῶτον οἱ ἀνομίες του παρομοιάζονται μὲ νερὸ ἢ μὲ βοῦρκο, ποὺ σκεπάζουν τὸ κεφάλι, προξενώντας τὸ πνίξιμο τοῦ ἀνθρώπου. Παρόμοια ἐκφράζεται καὶ στοὺς ψαλμοὺς 68 καὶ 123: «Ἐνεπάγην εἰς ἱλὺν βυθοῦ καὶ οὐκ ἔστιν ὑπόστασις· ἤλθον εἰς τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης καὶ καταγίγς κατεπόντισέ με» (Ψ. 68,3). «Ἄρα τὸ ὕδωρ ἂν κατεπόντισεν ἡμᾶς,

χείμαρρον διήλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν» (Ψ. 123,4).

Δεύτερον, τὰ ἁμαρτήματά του ὁ Δαβὶδ τὰ παρομοιάζει μὲ βαρὺ, δυσβάστακτο φορτίο. «Ὁ Δαβὶδ νιώθει φορτωμένος ἀπὸ τίς ἁμαρτίες του, σάν ἓνας ἀχθοφόρος ποὺ κινδυνεύει νὰ σωριασθῇ καὶ νὰ συντριβῇ κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τους. Ἡ ἁμαρτία εἶναι γιὰ τὴ συνειδήση φορτίο ἀβάσταχτο, ποὺ τὸ ἀξιολογοῦν καὶ τὸ ἀντιλαμβάνονται μόνον οἱ ἁμαρτωλοὶ ποὺ ξυπνοῦν ἀπὸ τὴ νάρκη τους καὶ μετανοοῦν. Ὁ Κύριλος (Ἀλεξανδρεῖας) ἐπιτυχημένα παρατηρεῖ: “Ἐβάρει αὐτοῦ τὴν συνειδήσιν τὰ τετολμημένα αὐτῷ ὡς μὴ δύνασθαι βαστάζειν αὐτὰ δι’ εὐγένειαν καὶ εὐγνωμοσύνην ψυχῆς”. Ὁ ἴδιος πατέρας ἐρμηνευτῆς θεωρεῖ, μάλιστα, ὅτι ὁλος ὁ στίχος ἀποτελεῖ μία εἰκόνα, κατὰ τὴν ὁποία ἡ ἁμαρτία παρουσιάζεται σάν ἓνα φορτίο “δυσβάσταχτον”, ποὺ φορτῶνεται πάνω στὸ κεφάλι τοῦ ψαλμωδοῦ καὶ τὸν βαραίνει σάν “τάλαντον μολύβδου”, ὡς κεφαλὴν δὲ ἐννοεῖ τὸ “ἡγεμονικόν”, τὸν ἡγεμόνα νοῦ»¹⁵.

Ἄλλου πάλι ὁ ἱ. ψαλμωδὸς θὰ παραστήσῃ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸ βαρὺ πόνον, ποὺ προκαλεῖ στὴ συνειδήση τοῦ ἀνθρώπου, μὲ ἀγκάθι αἰχμηρὸ ποὺ τρυπᾷ τὴ σάρκα. Ἐπίσης θὰ παρομοιάσῃ τὸ ἀνελέητο μαστίγμα τῆς ψυχῆς ἀπὸ τίς τύψεις τῆς συνειδήσεως μὲ τὸ βαρὺ χέρι πάνω στὸ κεφάλι. Τόσο ἐντονα εἶχε αἰσθανθῇ τὴν ὀδύνη τῆς ἁμαρτίας! «Ὅτι ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐβαρύνθη ἐπ' ἐμέ ἡ χεὶρ σου, ἐστράφην εἰς ταλαιπωρίαν ἐν τῷ ἐμπαγήναί με ἄκανθαν» (Ψαλμ. 31,4)

(Συνεχίζεται)

1. Ὁμιλία κατὰ τὴν Κληρικολαϊκὴ Σύναξιν τῆς Ἱ. Μ. Μυτιλήνης τὴν 13-5-93 παρουσία τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Μυτιλήνης κ. Ἰακώβου.

2. Εἰς Β. Βέλλα, Ἐκλεκτοὶ ψαλμοί, Ἐν Ἀθήναις 1960, σ. 36.

3. Σ. Σάκκου, Ἑρμηνεῖα ψαλμῶν Β', Θεσσαλονίκη 1985, σ. 24.

4. Β. Βέλλα, Μνημ. ἔργ. σ. 22.

5. Ἐνθ' ἂν. σ. 21, ὑπ. 1.

6. Β. Βέλλα, Μνημ. ἔργ. σ. 150.

7. Ἐνθ' ἂν. σ. 75.

8. Σ. Σάκκου, Μνημ. ἔργ. σ. 7.

9. Κατὰ τὸν Εὐσέβιο Καίσαρείας «πλησίον» τοῦ ψαλμωδοῦ εἶναι οἱ ἅγιοι ἄγγελοι. «Τίνες δὲ ἦσαν οὗτοι ἀλλ' ἢ ἐπὶ τοῖς προτέροις ἀγαθοῖς αὐτοῦ χαίροντες, ἄγγελοι δηλαδὴ ἀγαθοὶ καὶ λειτουργοὶ Θεοῦ, τῇ τῶν ἀνθρώπων συγχάρειν εἰωθότες σωτηρίᾳ...», 16, ΒΕΠΕΣ 21,164.

10. 26, ΒΕΠΕΣ 21,42.

11. Ἱ. Χρυσ. Ἑρμην. εἰς Ψαλμοὺς 46 Α, ΑΑΠ 53,204.

12. «ὅτι μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν ἡ μετάνοια καιρὸν οὐκ ἂν ἔχοι»: Ἱ. Χρυσ. Ἑρμηνεῖα εἰς Ψαλμοὺς, 45 Β, ΑΑΠ 53,203.

13. «Ὅταν ἀκοῦσης θυμὸν καὶ ὀργὴν ἐπὶ Θεοῦ μὴδὲν ἀνθρώπινον ὑποπέψης» συγκαταβάσεως γάρ ἐστι τὰ ρήματα. Ἱ. Χρυσ. ἔνθ' ἂν. 39D, ΑΑΠ 53, 194.

14. Β. Βέλλα, Μνημ. ἔργ. σ. 150.

15. Σ. Σάκκου, Μνημ. ἔργ. σ. 35.

Ἡ περὶ τῆς Μητρὸς τοῦ Κυρίου κεκρυμμένη διδασκαλία τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας

Τοῦ πανοσ. ἀρχιμ. κ. ΕΥΘ. Ε. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗ, ὑμνογράφου τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας

Τὸ περὶ τῆς Θεοτόκου Παρθένου Μαρίας δογματικὸν ἐκκλησιαστικὸν φρόνημα, ἀρχήθεν, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀποτελοῦν ἐγγύησιν εὐσεβείας (Α' Τιμ. 3,16), ἀπὸ τῆς Πρώτης ἡδὴ Ἀγ. Οἰκουμενικῆς Συνόδου (Νίκαια 325), περιεβλήθη αὐθεντικὸν κύρος, ἐν τῷ Συντάγματι αὐτῆς, τῷ Συμβόλῳ Πίστεως, διακηρύξαντι, τὸν Θεὸν Λόγον, σαρκωθέντα «ἐκ Πνεύματος Ἁγίου, καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα» (ἄρθρ. γ') ὡς ὡμολόγει καὶ ἐδίδασκεν, ἀρχήθεν, ἡ Ἐκκλησία Ἀνατολῆς τε καὶ Δύσεως, ἐν τοῖς ἑαυτῆς «Βαπτιστηρίοις Συμβόλοις».

Εἰς τὰς δογματικὰς ἀποφάσεις τῶν Ἀγ. Ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἡ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία ἀποδίδει αἰώνιον κύρος, ἀπόλυτον ἀξίαν καὶ αὐθεντίαν καὶ καθολικὸν καὶ ὑποχρεωτικὸν χαρακτήρα, θεωροῦσα αὐτὰς ὡς τὰ κυριώτερα γραπτὰ μνημεῖα τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως καὶ ὡς κανονικοὺς καὶ αὐθεντικοὺς καὶ ἀμετακινήτους γνώμονας τῆς ὀρθοδόξου Πίστεως. Ὡς ἐκ τούτου, μόνον τοὺς Οἰκουμενικοὺς τούτους δογματικοὺς ὁρους χρησιμοποιοῖ, ὡς κυρίαν καὶ πρωτεύουσαν πηγὴν τῆς Δογματικῆς Διδασκαλίας αὐτῆς, ἰσόκυρον καὶ ἰσότιμον πρὸς τὴν Ἀγίαν Γραφήν, ἅτε περιέχουσιν τὴν γνησίαν ἱερὰν Παράδοσιν, ἥτις, μετὰ τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ἀποτελοῦσι τὰς δύο ἰσοκύρους καὶ ἰσοδυνάμους καὶ ἰσοστασίους πηγὰς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως (Ἰω. Καρμίρης, Περὶ τῆς Ζ' Ἐβδόμης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐν ΘΗΕ τ. 9 σ. 962 ἐξ.). Ἄς σημειωθῇ, ὅτι οἱ Ἅγιοι καὶ Θεοφόροι Πατέρες, συγκροτοῦντες τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους, αὐθεντικῶς, ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι, ἀπεφαινόντο. Καὶ, ἐπαναλαμβάνοντες τὴν, ἐν Ἱερουσαλὴμ, συνοδικῶς ἀποφανθέντων, Ἀγίων Ἀποστόλων, τὸν συνοδικὸν τύπον, «Ἐδοξε τῷ Ἀγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν (Πράξ. 15,28) γενομένοις ὁμοθυμαδὸν (Πράξ. 15,25)», κατεδίδασκον τὰς διαφορὰς ἐμφανιζομένας αἰρέσεις. Οὐ μόνον δὲ ὁρους δογματικοὺς καθόριζον, διευκρινίζοντες τὸ πιστευτέον δόγμα, καὶ καταδικάζοντες, καί, ἀναθέματα καθυποβάλλοντες, τοὺς βλασφημοὺς κακοδόξους. Ἀλλὰ καὶ διοικητικούς, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, ἐθέσπιζον κανόνας, εἰς τὴν εὐστάθειαν καὶ εὐπρέπειαν ἀποβλέποντες τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν.

Ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἠθικοὺς ἐνομοθέτουν κανόνας, ρυθμίζοντας τὸν θεάρεστον καὶ ἀνέγκλητον τῶν Χριστιανῶν, Κληρικῶν τε καὶ Μοναχῶν καὶ Λαϊκῶν βίον. Δογματικοὶ ὅροι καὶ Τόμοι, ἥτοι καταδίκαι καὶ ἀναθεματισμοὶ αἰρετικῶν, καὶ ἠθικοὺ καὶ διοικητικοὺ πολλὰκις περιεχομένου Κανόνες τῶν διαφορῶν Συνόδων ἐκυκλοφόρουν. Τοῦτο δέ, χάρις εἰς τὴν φιλόπονον καὶ ἐπιμελὴ φιλοκαλίαν Μοναχῶν, ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἡ ἀκριβεία καὶ εὐσυνειδησία τῆς ἀντιγραφῆς τῶν ὁποίων ἠλέγχετο, ἀπὸ τοὺς Κώδικας τῶν Πατριαρχείων, τῶν Μητροπόλεων, τῶν Μεγάλων Μονῶν, καὶ ἄλλων ἐντρίβων περὶ τὰ δογματικὰ καὶ νο-

μοκανονικά. Ἐπὶ τοιούτων ἐκδόσεων χειρογράφων, εὐνοήτως, ἐστηρίχθησαν τόσον ὁ Δομήνικος Ἰωάννης Μάνοι (1692-1769, μετὰ τὴν πλημμελεστοτήν, φανατικῶς παπικιστικὴν καὶ μεροληπτικωτάτην, ἐκ 31 τόμων «Συλλογὴν τῶν Πρακτικῶν τῶν Συνόδων» (Φλωρεντία 1757), ὅσον καὶ ὁ, περιεκτικωτάτην καὶ ἀρίστην τὴν «Συνάθροισιν τῶν Ἀγ. Συνόδων τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ...Οἰκουμενικῶν τε καὶ Τοπικῶν», ἐν Βενετίᾳ, ἐκδούς, τῷ 1761, Ἀρχιμανδρίτης Σπυρίδων Μήλας. Κατὰ πάντα ὑπερτέρα ὡς ἀκριβεστέρα, ἐκκυκλοφόρησεν ἀπὸ τοῦ 1972, ὑπὸ τὴν πεπνυμένην ἐποπτεῖαν τοῦ ἐλλογιμοτάτου καὶ αἰδεσιμολογιωτάτου Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου (τμήμα Ποιμαντικῆς) π. Θεοδώρου Ν. Ζήση, ἐκδόσις «Πρακτικὰ τῶν Ἀγίων καὶ Οἰκουμενικῶν Συνόδων» τῆς «Καλύβης Τιμίου Προδρόμου Ἱερᾶς Σκήτης Ἀγίας Ἀννης Ἀγίου Ὁρους».

Αἱ ἐπίσημοι δογματικαὶ ἀποφάσεις, αἱ ὀρίζουσαι τὸ ὀρθόδοξον πιστευτέον δόγμα, ἐκαλοῦντο «ὄροι». Αἱ περὶ τῶν διαφορῶν αἰρετικῶν δὲ ἀποφάσεις καὶ καταδίκαι, ἐκκυκλοφόρουν, ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Συνοδικὸς Τόμος» ἢ ἀπλῶς «Συνοδικόν».

Ἐν τῷ λειτουργικῷ τῆς Ἐκκλησίας, βιβλίῳ, «Τριώδιον» καὶ ἐν τῷ τμήματι αὐτοῦ τῆς Α' Κυριακῆς τῆς Ἀγ. καὶ Μεγ. Τεσσαρακοστῆς, γνωστῆς, ἀπὸ τοῦ 843, ὡς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, συμπεριελήφθη ὁ Συνοδικὸς Τόμος τῆς Ἀγ. Ἐβδόμης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἡ «Συνοδικὸν τῆς Ἀγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Ζ' Συνόδου, ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας, «μακαρίζον μὲν τοὺς εὐσεβεῖς βασιλεῖς, καὶ τοὺς προμάχους τῆς Ὁρθοδοξίας, Ἀγ. Πατέρας, ἀναθεματίζον δὲ τοὺς ἀπ' αἰῶνος, αἰρετικούς, καί, κατ' ἐξοχήν, τοὺς συμπράξαντας εἰς τὰς διαφορὰς φάσεις τῆς Εἰκονομαχίας (730-787, 813-843). Εἰς τὸ «Συνοδικόν», λοιπόν, τοῦτο, πιστευόμενον, ὡς ἐκπροσωποῦν τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Θεοπνευστίας τῆς Ἀγίας Ἐβδόμης Οἰκουμενικῆς Συνόδου (787), μετὰ τὴν ἐγγύησιν μάλιστα βιβλίου τῆς ἐπισήμου νυχθημέρου λατρείας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐγγνωμένης τὴν ἀκριβείαν τῆς ἐκφραζομένης, κατ' ἐξοχήν, ἐν τῇ Λατρείᾳ, Δογματικῆς Πίστεως, τῶν Ἑπτὰ πρώτων αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀναγράφονται τὰ ἐξῆς, ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον τῆς Θεοτόκου Παρθένου Μαρίας, Μητρὸς τοῦ Κυρίου, ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ, τῇ αὐθεντικῇ ταύτης Ἑρμηνείᾳ, καὶ τῇ Δογματικῇ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐκάστου πιστοῦ, Πίστει: «Τῶν ἐπισταμένων, ὡς ἡ γάβδος, καὶ αἱ πλάκες, ἡ κιβωτὸς καὶ ἡ λυχνία καὶ ἡ τράπεζα, καὶ τὸ θυμιατήριον, τὴν Παναγίαν προέγραφέ τε, καὶ προδιετύπου, Παρθένον, τὴν Θεοτόκον Μαρίαν» καὶ ὡς ταῦτα μὲν προετύπου ταύτην, οὐ γέγονε δὲ ἐκεῖνη ταῦτα γέγονε δὲ Κόρη καὶ διαμένει, μετὰ τὴν Θεογεννησίαν, Παρθένος, καὶ διὰ τοῦτο, μᾶλλον Κόρην αὐτὴν τοῖς Εἰκονίσμασι γραφόντων, ἢ τοῖς τύποις σκιαγραφούντων, Αἰωνία ἡ μνήμη (γ')».

«Τῶν τὰς προφητικὰς ὁράσεις, ὡς αὐτὸ τὸ Θεῖον αὐτὰς ἐσχημάτισε καὶ διετύπου, εἰδόντων, καὶ ἀποδεχομένων καὶ πιστευόντων, ἅπερ ὁ τῶν Προφητῶν χορὸς ἐωρακότες διηγῆσαντο καὶ τὴν τῶν Ἀποστόλων, καὶ εἰς Πατέρας διήκουσαν ἐγγραφόν τε, καὶ ἀγραφὸν παράδοσιν κρατούντων καὶ διὰ τοῦτο εἰκονιζόντων τὰ Ἅγια, καὶ τιμῶντων, Αἰωνία ἡ μνήμη» (Τριῶδιον, ἐκδ. Μ. Σαλιβέρου, Ἀθήναι, 1906 σ.146 - Ἰω. Καρμίρη, Τὰ Δογματικά καὶ Συμβολικά μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἀθήναι 1956, σ.192).

Ὁ Τεροσολυμίτης Ἀνδρέας ὁ Κρήτης (660-740 μ.Χ.) ἐνστερνωμένος, τῶν ἐξ πρώτων αἰώνων, τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησιαστικὴν Παράδοσιν, μαρτυρεῖ τὴν χρῆσιν τοῦ 44ου Ψαλμοῦ καὶ ὡς θεομητορικοῦ: «Ὁ περ (Ψ. 44,11), εἰ καὶ προδήλως, εἰς τὴν ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίαν, τὴν ἀναφορὰν ἔχει, ἀλλ' οὐ χαλεπὸν καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐκλαμβάνεσθαι, τῆς ὅλης ὁλῶ τῇ τῆς Ἐκκλησίας Νυμφίῳ ναποιοιθῆισης, τῇ τῆς ἐνσαρκώσεως θαύματι» (Λόγος εἰς τὴν γέννησιν τῆς Θεοτόκου P.G. 97, 864). Καὶ ἐδιδάχθη ὁ Ὑμνογράφος Ἁγ. Ἱεράρχης, νὰ θεωρῇ τὴν Θεοτόκον Παρθένον Μαρίαν: «τὴν ἀκροστιχίδα τῆς Θεοπνεύστου τῶν Γραφῶν ἀληθείας» (Ἐνθ. ἀνωτ. σ. 865) καὶ «πέρας τῶν πρὸς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελιῶν, καὶ προρρήσεων» (αὐτόθι). Ἐν ἀπάσαις ταῖς Ἀγίαις Γραφαῖς, ἐγκατεσπαρμέναι εὐρίσκονται αἱ προφητικαὶ «ἐπισημασίαι», αἱ προκαταγγέλλουσαι τὴν Θεοτόκον. «Οὐκ ἔστι γάρ, οὐκ ἔστιν, ὅπου μὴ, διὰ πάσης ὁμοῦ τῆς Θεοπνεύστου Γραφῆς, περιερχόμενος, ἴδοι τις ἂν κατεσπαρμένας ποικίλως τὰς ἐπισημασίας, ἅς εἰ, κατ' αὐτόν, τῷ φιλοπόνῳ τῶν λόγων παραγυμνώσεως, εὐρήσεις ἂν ἐκτυπώτερον, ὅσιν, παρὰ Θεοῦ, τὴν δόξαν ἐνεκολλώσατο. Θεὰ γὰρ αὐτὴν πολυσήμοις ὀνόμασι καλλυνομένην, καὶ πολλὰ τοῦ τῆς Γραφῆς ἐμφαντικῶς δηλουμένην, ὡς, ὅταν φέρεε εἰπεῖν, παρθένον αὐτὴν ὀνομάζει» νεάνιδα, προφήτιδα, εἴτα παστάδα, οἶκον Θεοῦ, ναὸν ἁγίον, δευτέραν σκηνὴν, τράπεζαν ἁγίαν, Θυσιαστήριον, ἱλαστήριον, χρυσοῦν Θυματήριον, Ἅγια ἁγίων, Χερουβὶμ δόξης, Στάμνον χρυσοῦν, πλάκας τῆς Διαθήκης, ἱερατικὴν ῥάβδον, σκήπτρον βασιλείας...» (Ἀνδρέου Κρήτης, ἐνθ. ἀνωτ. P.G. σ. 868). Ἡ Θεοτόκος Παρθένος Μαρία εἶναι «πάντων Προφητῶν καὶ Πατριαρχῶν τὸ ἐγκαλλώπισμα, καὶ τῶν ἀνεξιχνιάστων τοῦ Θεοῦ προγνώσεων ἀψευδέστατον κήρυγμα» (Ἀνδρ. Κρήτης, Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν P.G. 97,896).

Τὴν δογματικὴν μας αὐτὴν πίστιν καὶ εὐλάβειαν, ἐκφράζοντες, μὲ τὴν καθ' ἐσπέραν, ψαλμωδίαν τῶν ψυχοφελεστάτων Παρακλητικῶν Κανόνων, ἐν ταῖς Μοναῖς καὶ τοῖς Ἐνοριακοῖς Ναοῖς, ἀπολαύομεν τῆς υἱοθεσίας, ἣν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ κοσμολυτρωτικοῦ Σταυροῦ τοῦ Γολγοθᾶ, ἐκκληροδότησεν, εἰς τὸν ἐκπρόσωπον ἡμῶν, Ἰωάννην ὁ λατρευτὸς Θεὸς καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Πίστεως καὶ κεφαλὴ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας (Ἐβρ. 12,2 - Ἐφεσ. 5,23 - Κολ. 1,18).

Ἡ θεϊκὴ Βούλησις Αὐτοῦ, ἐκφρασθεῖσα, ὡς θεϊκὴ Διαθήκη «Ἰδοὺ ὁ υἱός σου - ἴδοὺ ἡ μήτηρ σου» (Ἰω. 19,26-27), διὰ μέσου τῶν αἰώνων, σφυρηλατεῖ, μεταξὺ τῆς Παναγίας Μητρὸς τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν εὐλαβῶν ὑμνητῶν αὐτῆς, δεσμούς καὶ σχέσεις Μητρὸς καὶ τέκνων, καὶ οὕτω «τὴν Θεοτόκον, μεθ' ἡμῶν, συναναστροφὸν ἔχειν ὁμολογοῦμεν» (Ἁγ. Γερμανὸς Α' ΚΠόλεως 640-730, Λόγ. 7 P.G. 98, 357A).

Πατὴρ τῶν Χριστιανῶν, εἶναι ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς - Λόγος Χριστὸς Ἑμμανουήλ. Μήτηρ τῶν Χριστιανῶν εἶναι ἡ σαρκώσασα καὶ τέξασα Τοῦτον, ἐννηθροπισμένον, ἐξ αὐτῆς ἢ καὶ σπαργανώσασα καὶ ἀγκαλοκρατήσασα καὶ γαλακτοτροφήσασα Τοῦτον, Ἀειπάρθενος Μαριάμ. Ἡ Ἀποστολικὴ Διδασκαλία ἡ δογματίζουσα «Πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη» (Ἰακ. 5,16), ἐνεθάρρυνε τὴν θεόπνευστον Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, νὰ ἀποφανθῇ «Πολὺ ἰσχύει δέησις Μητρὸς, πρὸς εὐμένειαν Δεσπότην» καὶ παρέστησεν ἐνωρίτατα αὐτὴν, ὀρθὴν «δεομένην», ἥδη, ἐν ταῖς Κατακόμβαις τοῦ Β' μ.Χ. αἰ., ἀνάγλυφον καὶ ἐντυπον, καθὼς καὶ, ἐν τῇ Μικρᾷ καὶ τῇ Μεγάλῃ Δεήσει τῆς ἱ. Εἰκονογραφίας. Τὴν δογματικὴν πίστιν καὶ πεποίθησιν, ἐπὶ τὴν πανίσχυρον μεσιτείαν τῆς διηνεκῶς πρεσβευούσης Μητρὸς τοῦ Κυρίου, ἐκφράζουν, ἥδη, οἱ «Εἰκοσιτέσσαρες Οἶκοι τῶν Χαιρετισμῶν» τῆς Θεοτόκου, οἵτινες, ἂν εἶναι ἔργον τοῦ Ἁγ. Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ (480-540) διασώζουν, ἐκκλησιαστικὸν φρόνημα Συρίας, Παλαιστίνης, Μικρασίας, παλαιότερον τοῦ πέμπτου αἰῶνος. Καὶ ἡ διηνεκὴ καὶ ἀδιάλειπτος λειτουργία τῆς Μεσιτείας τῆς «ἐν πρεσβείαις ἀκοιμήτου Θεοτόκου» (Ρωμανοῦ, Κοντάκιον Κοιμήσεως) ἐστηρίχθη, ἐπὶ τῆς Προφητείας τοῦ Προγόνου τῆς Παναγίας, Δαβὶδ τοῦ Προφητᾶνακτος «Παρέστη ἡ Βασίλισσα, ἐκ δεξιῶν Σου» (Ψ. 44,9), ὁμολογουμένη καὶ κατὰ τὴν ἐτοιμασίαν τῆς ἱ. Προσκομιδῆς ἐκάστης Θ. Λειτουργίας, κατὰ τὴν ἐνθεσιν, ὑπὸ τοῦ Ἱεροουργοῦ, ἐκ τῆς δεσποζούσης τοῦ Ἱεροῦ Δισκαρίου, μερίδος τοῦ Ἀμνοῦ, τῆς τριγωνικῆς μερίδος τῆς Θεοτόκου, καθὼς ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία διεμόρφωσε τὴν ξυλόγλυπτον Σφραγίδα τῆς «Προσφορᾶς». Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ αὕτη Συνειδήσις, περὶ τοῦ προσώπου τῆς Παναγίας Μητρὸς τοῦ Κυρίου Ἀειπαρθένου Θεοτόκου Μαρίας, ὡς «ἀκοιμήτου Μεσιτείας» καὶ θερμῆς τῶν ἐπικαλουμένων αὐτὴν «Προστασίας», ἐνέπνεε τὸν φλογερὸν τοῦ Γένους Ἱεροκήρυκα καὶ Ἐθνοκήρυκα Ἠλίαν Μηνιάτην (1669-1714), νὰ γράφῃ, εἰς τὰς «Διδαχάς» του: «Ἄνοιγε τὰ ὀμμάτιά σου, τὴν αὐγὴν, μὲ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας, καὶ κλείε τα, μὲ αὐτά, τὴν νύκτα, ὥστε τὴν ὁλούτερον ἐσπέραν τῆς ζωῆς σου, ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Παναγία, νὰ σὲ χειραγωγήσουν εἰς τὸν Παράδεισον». Πρὸ τοῦ ἔκτου αἰῶνος, πάντως, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπίστευεν, ὅτι «τῶν πιστῶν τὴν σωτηρίαν ἐξοικονομεῖ ὁ εὐσπλαχνὸς καὶ ἐλεήμων Θεός, τῇ πρεσβείᾳ, τῆς ἀχράντου Αὐτοῦ Μητρὸς» (Πασχάλιον Χρονικόν, σελ. 392 P.G. 92,1005A).

Οι κυβερνήσεις της Ευρωπαϊκής Κοινότητας μπροστά στο πρόβλημα των αιρέσεων και της παραθρησκείας*

Τού π. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ, Δρ. Θεολ. - Δρ. Φιλοσ.

Η σαηνετόλοτζυ μεθοδεύει την εξουδετέρωση της συλλογικής αντίδρασης γονέων, που αντιμετωπίζουν προβλήματα από τη δραστηριότητα των αιρέσεων της νεότητας. Ο έμπειρογνώμονας Η., ειδικός έντεταλμένος για θέματα θρησκειών της νεότητας σε Υπουργείο όμοσπονδίας χώρας, ανέφερε ότι στην Στουτγάρδη ή σαηνετόλοτζυ ίδρυσε Σύλλογο Πρωτοβουλίας Γονέων (1991), με σκοπό να αντιταχθεί στους Συλλόγους Πρωτοβουλίας Γονέων που στρέφονται έναντίον της. Σε κείμενο του Dianetik - Zentrum της Στουτγάρδης (Ιούλιος 1991) αναφέρεται σχετικά:

«Αυτός ο σαηνετολογικός Σύλλογος Πρωτοβουλίας Γονέων προγραμματίζει ένα μοναδικό "Γονείς - Παιδί - Πρόγραμμα", που προορίζεται να είναι καθοριστικό για όλες τις μελλοντικές προσπάθειες στην περιοχή της παιδείας και της αγωγής.

«Το Κέντρο, με περίπου 100 παιδιά, θα περιλαμβάνει μία Ακαδημία για παιδιά σχολικής ηλικίας, παιδικό Auditing, συμβουλευτική γάμου, Hating Γονέων, εργαστήρια, χώρους για αθλήματα, για εκδηλώσεις και για συνέδρια. Είναι αυτονόητο ότι το Κέντρο θα τίθεται και στη διάθεση του κοινού».

Ο άπώτερος σκοπός

Πολλές οργανώσεις επιθυμούν να αναπτύξουν μία «νέα φυλή» ή να εκπαιδεύσουν την μελλοντική ήγεσία της ανθρωπότητας. Αυτό επιδιώκει ο Μούν, ιδιαίτερα με την οργάνωση «Θρησκευτική Υπηρεσία Νεότητας» (RYS).

Κατά τον έμπειρογνώμονα G. οι σαηνετολόγοι μιλούν για «έπιλογή». «Δεν θέλουν να κάνουν όπαδό τον καθένα. Θέλουν ανθρώπους που είτε έχουν χρήματα ή που είναι έτοιμοι να ταξιδέψουν ικανούς να αναλάβουν αποστολή κ.ο.κ. Αυτό ακριβώς συμβαίνει και με την κίνηση του Μούν». «Ζητούν νέους ανθρώπους που είναι ικανοί να αναλάβουν υπηρεσία, κατά το δυνατόν σε ηλικία αναπαραγωγής, επειδή πρόκειται να δημιουργηθεί ή νέα ανθρωπότητα».

Ο έμπειρογνώμονας Μ. ανέφερε ότι στη Γερμανία, τα στελέχη της σαηνετόλοτζυ είναι κατά μέσον όρο 30 και 50 ετών. Όσο ψηλά ανέρχεται κανείς στην ιεραρχία, τόσο περισσότερα παιδιά έχει.

Ξεκινώντας από τον αριθμό των 10.000 στελεχών που υπολογίζει στη Γερμανία ο κ. Μ., θεωρεί ότι υπάρχουν σίγουρα 3.000 - 4.000 παιδιά που εκπαιδεύονται από την οργάνωση.

«Οι σαηνετολόγοι δεν ενδιαφέρονται να δημιουργήσουν μία κίνηση μεγάλων μαζών' αποβλέπουν στην έπιρροή. Τι είναι εκατό τραπεζικοί υπάλληλοι σε σχέση με ένα διευθυντή τράπεζας;»

Καταστροφικές συνέπειες

Η έπιρροή των ομάδων που μάς άπασχολούν πάνω στην προσωπικότητα του παιδιού είναι καταστροφική. Ο δικαστής Α., αναφερόμενος σ' αυτό το θέμα υπογράμμισε:

«Υπάρχει ήδη κάτι σαν πλύση της ψυχής που συντελείται σε λατρείες, όπως ή σαηνετόλοτζυ. Προγραμματίζεται και διεξάγεται οργανωμένα. Ένα παιδί, που κάποτε βρισκόταν μέσα εκεί, ίσως να παραμορφώθηκε τόσο πολύ για το υπόλοιπο της ζωής του, ώστε να έγινε αντικοινωνικό. Η επανένταξή του στην κοινωνία, αν τελικά καταστεί δυνατή, θα είναι πολύ δύσκολη. Έδώ είναι ίσως άπαραίτητη ή μέριμνα της Πολιτείας' αυτό το θεωρώ βασικό».

Ο Δρ. Α. ανέφερε ότι αναλυτικότερα στο θέμα και υπογράμμισε ότι δημιουργούνται προβλήματα:

«—Για παιδιά μελών των αιρέσεων,

—Για παιδιά που προσηλυτίζονται από τις αιρέσεις.

«Τα παιδιά μελών των αιρέσεων άπειλούνται μέσω μεθόδων παιδαγωγείσεως και μονότονης εξασκήσεως μέσα σε ιδιόκτητους παιδικούς σταθμούς κ.ο.κ., που άναφέρεται άποκλειστικά και μόνο στον κόσμο της αιρέσεως. Οι μεθοδεύσεις αυτές έπιφέρουν στο παιδί βαρειές και άνεπανόρθωτες βλάβες».

Κατά τον Δρ. Α. «είναι σαφέστατο ότι από σαηνετολογικής άπόψεως χρειάζεται κανείς ιδιαίτερα σχολεία, γιατί ή περίεργη συμπεριφορά των παιδιών των σαηνετολόγων είναι περιφανής' ξεπερνάει τις δυνατότητες της σχολικής ψυχολογίας στις όμοσπονδες χώρες μας. Οι σχολικοί ψυχολόγοι δεν γνωρίζουν καθόλου τί τους περιμένει».

Μέτρα

Κατά τη συνεδρίαση της Βόννης προτάθηκαν μέτρα προστασίας των παιδιών, από τον κίνδυνο των θρησκειών της νεότητας. Ειδικότερα για τον

* Συνέχεια από τη σελ. 203 του υπ' άρ. 11 τεύχους.

χῶρο τῶν σχολείων ὁ Δρ. Α. πρότεινε νὰ ὑπάρξει, «μὲ ἀπόφαση τῆς Συνόδου τῶν Ὑπουργείων Πολιτισμοῦ, ἐνιαία ἀντιμετώπιση σὲ ὅλες τὶς ὁμόσπονδες χῶρες: στὸ θέμα τῆς παροχῆς ἀδειῶν γιὰ τὴν ἱδρύση σχολείων ἀπὸ αὐτὲς τὶς ὁμάδες, στὴν ἐπιμόρφωση τῶν δασκάλων.

Ἄν σκεφθοῦμε τὶς σοβαρὲς καὶ ἀνεπανόρθωτες βλάβες ποὺ ἀποκομίζουν τὰ παιδιὰ μέσα στὶς αἰρέσεις, δημιουργεῖται τὸ ἐρώτημα «κατὰ πόσο ἡ ἐντολὴ προστασίας τοῦ ἄρθρου 1 προηγείται τοῦ δικαιώματος τῶν γονιῶν. Τὸ θέμα αὐτὸ πρέπει νὰ ἐρευνηθεῖ μὲ προσοχή.

»Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι, ἀπαιτεῖται ἐπίμονη προστασία μέσῳ διαφωτίσεως καί, σὲ δεδομένη περίπτωσι, κατασταλτικὰ μέτρα. Τίθεται τὸ ἐρώτημα κατὰ πόσο, ἐπὶ παραδείγματι, ἓνας δάσκαλος ποὺ ἀνῆκει σὲ μιὰ τέτοια ὁμάδα, κατέχει ἀκόμη τὴν ἀπαραίτητη προσωπικὴ ἀξιοπιστία γιὰ τὴν ἀσκήσι αὐτοῦ τοῦ ἐπαγγέλματος. Αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ἀμφίβολο.

»Πρέπει νὰ ἐξετασθεῖ κατὰ πόσο εἶναι ἐπιτρεπτὴ ἡ διαφήμιση τῶν ὁμάδων αὐτῶν μὲ ἐντυπα ποὺ προσαρμύζονται σὲ παιδιὰ καὶ νέους καὶ θέλουν νὰ ἀπομακρύνουν τὰ παιδιὰ ἀπὸ τοὺς γονεῖς ἢ τὴν οἰκογένεια καὶ νὰ τὰ ἐντάξουν στὴν αἵρεση».

Πρέπει νὰ ἐρευνηθεῖ προσεκτικὰ κατὰ πόσο εἶναι δυνατὴ ἡ εἰσαγωγή τέτοιου ὕλικου στὰ σχολεῖα, μὲ βάση τὶς ἰσχύουσες νομικὲς διατάξεις.

Ἐνα ἄλλο θέμα ποὺ ἀναφέρεται στὴν προστασία τοῦ παιδιοῦ εἶναι ἡ ἀπονομὴ δικαιοσύνης σὲ ὑποθέσεις οἰκογενειακοῦ δικαίου, ποὺ δημιουργεῖ στὴν πράξι προβλήματα.

Τὰ δικαστήρια λαμβάνουν ἀποφάσεις χωρὶς νὰ καταπιάνονται μὲ κοσμοθεωριακὰ περιεχόμενα. Αὐτὸ εἶναι κατ' ἀρχὴν εὐτύχημα. Ἄν ὅμως αὐτὸ ὀδηγεῖ στὴν περίπτωσι διαζυγίου, στὴν δικαστικὴ ἀπόφαση νὰ δίδεται ἡ γενικὴ φροντίδα σὲ γονεῖα ἐξαρτημένο ἀπὸ αἰρέσεις, ἐνάντια στὴ βούλησι τοῦ ἄλλου μέρους, σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι, μπορεί νὰ ἔχουμε σύγκρουσι μὲ τὴν ἐντολὴ τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ Συντάγματος, ποὺ ἀναφέρεται στὴν ἐνεργητικὴ προστασία τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας. Ὅμως στὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης, τέτοιοι συσχετισμοὶ δὲν φαίνεται νὰ διαδραματίζουν ἀκόμη κανένα ρόλο.

Κατὰ τὸν Δρ. Α. ὑπάρχει ἀνάγκη δράσεως πρὸς δύο κατευθύνσεις: Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος λείπει ἡ ἐπαρκὴς διαφώτισι τῶν δικαστῶν καὶ τῶν εἰσαγγελέων. Ἀπὸ τὸ ἄλλο ὑπάρχει ἀνάγκη νέας ἢ συμπληρωματικῆς ἐνημερώσεως γιὰ τὸ ποιά ἔννοια ἔχει ὁ ὅρος «τὸ καλὸ τοῦ παιδιοῦ» στὸ οἰκογενειακὸ δίκαιο.

Ἐπισημαίνουμε τὴν ἔλλειψη ἐπαρκῶν ἐρεισμάτων καὶ ἐπιστημονικῶν ἀπρόσβλητων ἐρευνητικῶν συμπερασμάτων, μὲ τὰ ὁποῖα θὰ μπορούσε κανεῖς, μὲ τρόπο ποὺ ἀρμόζει σὲ δικαστήριο, νὰ προσδιορίσει πότε ἀπειλεῖται τὸ καλὸ τοῦ παιδιοῦ μὲ τὴν ἀνάθεσι τῆς γονικῆς φροντίδας στὸν γονεῖα ποὺ βρίσκεται σὲ ἐξάρτησι ἀπὸ μιὰ αἵρεσι.

Κατὰ τὸν Δρ. Α. σὲ σειρὰ περιπτώσεων ἡ νομοθεσία εἶναι ἐπαρκὴς. Σὲ ἄλλες ὅμως περιπτώσεις ἀποδεικνύεται ἀνεπαρκὴς. «Ἐπὶ παραδείγματι, ἡ νομοθεσία γιὰ τὴ νεότητι δὲν εἶναι ἀρκετὴ. Δὲν μπορεί κανεῖς νὰ συμπεριφερθεῖ ἔτσι, σὰν ἡ ιδιότητα τοῦ μέλους ἐνὸς γονιοῦ σὲ μιὰ αἵρεσι νὰ μὴ εἶχε κανένα ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἀνάπτυξι τοῦ παιδιοῦ. Αὐτὸ δὲν μπορεί κανεῖς ἀπλὰ νὰ τὸ ἀρνηθεῖ. Δὲν μπορεί νὰ ἀποκλείσει αὐτὴ τὴν πλευρὰ τοῦ προβλήματος.

»Ἀκόμη καὶ στὴν περίπτωσι τῆς προβλεπόμενης οὐδετερότητας τῆς Πολιτείας, ποὺ ἐγὼ καὶ ὅλοι μας ἐπιθυμοῦμε, δὲν μπορεί κανεῖς νὰ πάει τόσο μακριά, ὥστε νὰ ἀφήσει ἓνα παιδί νὰ κάνει πρῶτα μπλοῦμ σ' ἓνα πηγάδι καὶ τότε νὰ πάει νὰ τὸ βγάλει». Αὐτὸ ἀκριβῶς ἰσχυρίζονται πολλὰ δικαστήρια: «πρέπει πρῶτα κάτω νὰ συμβεῖ καὶ μόνο τότε μπορούν νὰ ἐπέμβουν. Ἐχω τὴ γνώμη πὼς αὐτό, σὲ ἀκραῖες περιπτώσεις, δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἔτσι».

Ἐνα ἄλλο νομικὸ κενὸ ποὺ παρατηρήθηκε, ἀναφέρεται στὸ κληρονομικὸ δίκαιο. Σὲ πολλὲς ὁμάδες παρατηρεῖται ἄμεση μεταβίβασι τῆς περιουσίας τῶν νεαρῶν θυμάτων, σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία τῆς αἰρέσεως. Δυστυχῶς τὸ ζήτημα δὲν ἔχει μελετηθεῖ. Κατὰ τὴν ἀποψὴ τῶν ἐμπειρογνομόνων στὴ συνεδρίασι τῆς Βόννης, τὸ ὑφιστάμενο κληρονομικὸ δίκαιο δὲν ἐπιτρέπει τὴ σίγουρη προστασία ἀπὸ μειονεκτικὴ μεταβίβασι σὲ βάρος τῶν συγκληρονόμων.

5. Σοβαροὶ κίνδυνοι γιὰ τὴν ψυχικὴ ἰσορροπία

Οἱ θρησκείες τῆς νεότητος ἀπειλοῦν τὴν προσωπικότητα τῶν ἀνθρώπων καὶ ἰδιαίτερα τῶν νέων. Καὶ μόνο τὸ γεγονὸς ὅτι χαρακτηρίζονται «θρησκείες» δὲν σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ τὶς ἀξιολογήσουμε θετικά.

Οἱ κίνδυνοι

Ποικίλοι φαίνεται νὰ εἶναι οἱ κίνδυνοι τῶν αἰρέσεων τῆς νεότητος καὶ ἰδιαίτερα τῶν ὀνομαζομένων ψυχο-λατρείων γιὰ τὴν πνευματικὴ ἰσορροπία τῶν θυμάτων τους. Ὁ δικαστὴς Δρ. Α., ποὺ ἀσχολήθηκε ἐπὶ σειρὰ ἐτῶν μὲ θύματα τέτοιων ὁμάδων, ὑπογράμμισε: «Ἀποδεικνύεται ὅτι κάθε τι ποὺ εἶναι νέο, δὲν εἶναι ταυτόχρονα καὶ καλὸ ἢ

δεν ανταποκρίνεται ταυτόχρονα και στη δική μας κατανόηση για τη θρησκεία, την κοσμοθεωρία· δεν αντιστοιχεί μ' αυτό που εμείς κατανοούμε ως ανθρώπινη αξία.

«Θεωρώ ότι πρόκειται για φασιστικές δομές. Ίσως τὸ θεωρήσετε ὡς σκληρὸ χαρακτηρισμὸ, ἀλλὰ μπορεῖτε νὰ πεῖτε ὅτι ἡ σαηνετόλοτζυ εἶναι ὁλοκληρωτικῆς νοοτροπίας, αὐταρχικὴ καὶ ὅτι μὲ βάση τὴν κύρια ἀντίληψή της βαδίζει πρὸς μία κατεύθυνση ποὺ δὲν ὑπολογίζει ἐκεῖνα ποὺ εμείς στὴ χώρα μας θεωροῦμε συνταγματικῶς κατοχυρωμένα ἀνθρώπινα δικαιώματα».

Ὁ δικαστὴς Δρ. Α. ὑπογράμμισε πὼς «πρόκειται γιὰ ἓνα εἶδος κοινωνικοῦ δαρβινισμοῦ, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο μόνο ὁ ἰσχυρὸς ἐπικρατεῖ. Ἐδῶ λατρεύεται ἡ ἐπιτυχία καὶ μάλιστα ἡ οἰκονομικὴ ἐπιτυχία καὶ ἀπορρίπτεται ἡ ἄλλη πλευρὰ τῆς ζωῆς. Αὐτὸ ἀποτελεῖ αἰτία ιδεολογικῆς ἀντιπαράθεσος μὲ τέτοιες ὁργανώσεις».

Κατὰ τὴ συνεδρίαση τῆς Βόννης ὁ ἐμπειρογνώμονας κ. Η. ἀνεφέρθη σὲ ἐπιστολὴ ποὺ ἔγραψε σαηνετολόγος σ' ἓνα FSM (Field Staff Member), σ' ἓνα ἐξωτερικὸ συνεργάτη: «Ἡ τελευταία FSM - συνεδρίαση ἦταν γνήσια super. Ἐπρόκειτο γιὰ τὸ πὼς κανεὶς ἐκτελεῖ τὸ βῆμα “χειριστεῖτε”, ἀπὸ τὴν “ἐπίμονη ἐγκύμηση σποράς” καὶ πὼς νὰ εἶναι ἔτοιμος νὰ ἀναζητήσει τὸν ἀφανισμό τοῦ προσώπου. Μὲ ἐπίμονη, λοιπόν, συστηματικὴ ἐκπαίδευση καλεῖται κανεὶς νὰ βρεῖ τὸ σημεῖο ἀφανισμοῦ, τὸ βασικὸ εὐαίσθητο σημεῖο ἑνὸς ἀνθρώπου». «Πιστεύω πὼς θὰ σὲ δῶ τὴν ἄλλη Κυριακή, γιατί τότε θὰ ἀναλυθεῖ πὼς εἰσχωρεῖ κανεὶς στὴν ιδιωτικὴ σφαῖρα ἑνὸς προσώπου. Καὶ κάτι ἀκόμα πιὸ ὑπερόχο, ποὺ μπορεῖς νὰ τὸ ἐφαρμόσεις στοὺς ἀνθρώπους, ὥστε νὰ τοὺς κινήσεις τὴν περιέργεια γιὰ τὴν σαηνετόλοτζυ».

Ὑπάρχουν εἰδικὲς ἔρευνες ποὺ ἐπιβεβαιώνουν μιὰ βίαιη ἐπέμβαση στὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ μέρους τῶν ομάδων αὐτῶν; Ὁ κ. Ν. ἀνεφέρθη σὲ κλινικὴ ἔρευνα τοῦ Καθηγητῆ Kugler, τῆς νευρολογικῆς κλινικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου καὶ εἶπε ὅτι 28 ἀσθενεῖς ποὺ προήρχοντο ἀπὸ τὴν ὁργάνωση τοῦ Ὑπερβατικοῦ Διαλογισμοῦ, τοῦ OSHO - Ραζνίς, τοῦ Μαχαράτζι, τοῦ Μοὺν καὶ τῆς σαηνετόλοτζυ παρουσίασαν ψυχωτικές καταστάσεις.

Στὴν περίπτωσιν ἑνὸς ἀσθενοῦς ἀποδείχθηκε ψυχωτικὴ ἀσθένεια, ὡς ἀποτέλεσμα τῶν πρακτικῶν τῆς αἰρέσεως. Σὲ 14 ἀσθενεῖς ἡ συμμετοχὴ στὴν αἵρεση ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ὡς παράγοντας ἐκδηλώσεως τῆς ψύχωσης. Σὲ 8 περιπτώσεις διαπιστώθηκε ἐπιδείνωση μὲ τὴ συμμετοχὴ στὴν αἵρεση. Στὴ γνωμοδότηση συνοψίζεται μετὰξὺ ἄλλων ὅτι:

«Γιὰ ἀσθενεῖς ποὺ προηγουμένως ἦταν ψυχωτικὰ ἄτομα, οἱ πρακτικὲς ποὺ ἔχουν ὡς βάση τεχνικὲς διαλογισμοῦ καὶ γιόγκα ἢ διαδικασίες ὅμοιες μὲ ὕπωση, εἶναι δυνατόν νὰ ἔχουν ἐπικίνδυνες συνέπειες καὶ μποροῦν νὰ δημιουργήσουν ἐκ νέου ψυχωτικὲς ὠθήσεις.

»Ἡ μὴ ἐξειδικευμένη ἐφαρμογὴ ψυχοδυναμικῶν διαδικασιῶν ἐπεμβάσεως, στὴν περίπτωσιν τέτοιων ἀσθενῶν, ἔχει περισσότερο ρίσκο ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ συμμετοχὴ στὴν αἵρεση».

Σύμφωνα μὲ εἰδικὴ γνωμοδότηση γιὰ λογαριασμὸ τῆς πόλης τοῦ Μονάχου, ποὺ ἀναφέρεται στὴ σαηνετόλοτζυ, «οἱ τεχνικὲς τῆς ὁργανώσεως αὐτῆς εἶναι γενικῶς πολὺ ἱκανὲς νὰ δημιουργήσουν ψυχικὲς βλάβες, ἐνῶ μὲ βάση τὶς γνώσεις ποὺ ἔχουμε, δὲν κατέστη δυνατό νὰ ὑπολογιστεῖ, πόσο συχνὰ παρουσιάζονται σοβαρὲς διαταραχὲς ποὺ ἀπαιτοῦν ψυχιατρικὴ θεραπεία».

Σὲ ὅμοια συμπεράσματα κατέληξε καὶ ὁ καθηγ. Δρ. Kind (Ζυρίχη), σὲ γνωμοδότηση τοῦ 1989:

«Τὰ ρίσκα ποὺ διαπιστώθηκαν στὶς ἐξετάσεις καὶ στὴ γνωμοδότηση γιὰ τὴ σαηνετόλοτζυ, ἐπιβεβαιώνεται πάντοτε καὶ ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ περίθληψη. Στὴ θεραπευτικὴ συμβουλευτικὴ διαπιστώθηκε ἐπανειλημμένα ἓνα κενὸ ποὺ δημιουργήθηκε μὲ τὴν φυγὴ ἀπὸ τὴν αἵρεση. Γι' αὐτὸ συνιστᾶται ἀπὸ θεραπευτικὴ σκοπιὰ ἡ προσφορὰ στὸ θῆμα ἐλκυστικῶν ἐναλλακτικῶν λύσεων, ποὺ μποροῦν νὰ ὑποστηριχθοῦν μὲ πειστικὸ τρόπο καὶ μὲ σταθερότητα ἀπὸ τὸν σύμβουλο καὶ θεραπευτὴ».

Συμπερασματικὰ ἀναφέρεται στὴ γνωμοδότηση:

«1. Τὸ ρίσκο γιὰ ψυχικὰ ἀδύνατους καὶ εὐρυσκόμηνους σὲ καταστάσεις κρίσης, καθὼς καὶ γιὰ ἀνθρώπους ποὺ κινδυνεύουν νὰ ὑποστοῦν ψύχωση, ὑφίσταται, ἰδιαίτερα σὲ τέτοιες αἰρέσεις τῆς νεότητος, στὶς ὁποῖες χρησιμοποιοῦνται τεχνικὲς διαλογισμοῦ, γιόγκα ἢ διαφορὲς ψυχοθεραπευτικὲς διαδικασίες».

«2. Τὸ ρίσκο βλάβης τῆς ὑγείας ὑφίσταται ἂν ἄνθρωποι μὲ τέτοια ἐνοχλήματα λάβουν ψυχιατρικὴ θεραπευτικὴ βοήθεια ἀπὸ ἀναρμόδιο ἄτομο ἢ ἂν ἐμποδιστοῦν νὰ καταφύγουν σὲ μιὰ ὀρθὴ ψυχιατρικὴ θεραπεία (παράδειγμα σαηνετόλοτζυ).

«3. Ὑπάρχει τὸ ρίσκο μιᾶς κοινωνικῆς στενότητος καὶ πτώχευσης τοῦ πνευματικοῦ - ψυχολογικοῦ δυναμικοῦ ἀνάπτυξης τῶν νέων ποὺ σίγουρα παρομοιάζεται μὲ τὸ ρίσκο ἐκείνων, ποὺ ἀκολουθοῦν τυφλὰ ιδεολογίες ἢ χαρισματούς ὁδηγούς».

Ὅλα αὐτὰ ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ ἔνταξη σὲ μιὰ «αἵρεση τῆς νεότητος» καὶ ἡ ἄσκηση τῶν ποικίλων ψυχο-τεχνικῶν τῆς ἐμπερικλείει σοβαροὺς κινδύνους γιὰ τὴν ψυχικὴ ὑγεία τοῦ ἀτόμου.

(Συνεχίζεται)

ΕΜΦΑΝΙΣΙ ΚΑΙ ΚΑΘΙΕΡΩΣΙ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΙΕΡΟΚΗΡΥΞ»*

Του κ. Γεωργίου Ε. Μποροβίλου, ύποψ. Δρος Θ.

Ὁ σχηματισμὸς τοῦ ὅρου

Ὁ ὅρος «ιεροκήρυξ» πρέπει νὰ σχηματίζεται μέχρι τὸ μέσον τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Εἶναι σαφές ὅτι στὰ 1715, ὅταν ὁ Χρῦσανθος γράφει τὸ «Συνταγματικό», δὲν θὰ πρέπει νὰ ἔχη ἐμφανισθῇ, διότι δὲν γίνεται μνεία αὐτοῦ οὔτε ὡς ἐπεξηγηματικοῦ στὴν περιγραφή τῶν ὁφφικίων τοῦ «Ρήτορος» καὶ τοῦ Διδασκάλου. Τὴν ἀποψὶ αὐτὴ συνεπικουρεῖ καὶ ἡ χρῆσι τοῦ ὅρου «Διδάσκαλος τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου» ἀπὸ τὸν Γ. Μαῖῳτα στὰ 1706, ὁ ὁποῖος φαίνεται νὰ ἀγνοῇ τὸν ὅρο «ιεροκήρυξ». Ἐνα πρῶτο βῆμα σχηματισμοῦ τοῦ ὅρου πρέπει νὰ εἶναι αὐτὸ τὸ ὁποῖο βλέπομε στὸ ἔργο τοῦ Βικεντίου Δαμωδοῦ «Περὶ τῶν δέκα τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν»¹⁸, γραμμένο πρὶν τὸ 1750, ὅπου τοὺς ὀνομάζει «ιεροὺς κήρυκες». Τὸ 1847, ἔτος κατὰ τὰ ὁποῖο ὁ Ἀνθίμος Μαζαράκης ἐκδίδει τὸ βιβλίο του «Βιογραφίαι τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς νήσου Κεφαλληνίας»¹⁹, χρησιμοποιεῖ τοὺς ὅρους «ιεροκήρυξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας» καὶ «διδάσκαλος καὶ ἱεροκήρυξ Ναυπλίας» ἀναφερόμενος στὸν Ἡλία Μηνιάτη γιὰ τὰ ἔτη 1704 ἕως 1711. Δὲν μποροῦμε ὅμως μὲ σαφήνεια νὰ γνωρίζωμε ἐὰν ὁ ὅρος ὑπῆρχε κατὰ τὰ 1704-1711, ἢ τὸν τίτλο ἀποδίδει ὁ συγγραφεὺς λόγῳ τοῦ ἤδη καθιερωμένου κατὰ τὸν ΙΘ' αἰ. Τὸ 1754, μὲ τὰ μέχρι τῶρα δεδομένα, βρίσκουμε ἐπισήμως καταγεγραμμένο τὸν τίτλο «ιεροκήρυξ» ἀπὸ τὸν Ἐφραίμ τὸν Ἀθηναῖο²⁰ καὶ ἔκτοτε συστηματικῶς, ἀπὸ ὅλους τοὺς ὀριζομένους ἀπὸ τὴ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, ἢ ὁποῖα καὶ ἀποδίδει πλέον τὸν τίτλο.

Ἡ ἐξέλιξι τοῦ ὅρου

Τὴν πλήρη ἐξέλιξι καὶ καθιέρωσι τοῦ τίτλου συναντοῦμε περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ ΙΘ' αἰ., ὁπότε ἀπαντῶνται καὶ οἱ ἐξειδικευμένοι τίτλοι καὶ ὁφφίκια: «Ἱεροκήρυξ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου»²¹, «Γενικὸς Ἱεροκήρυξ»²², τίτλοι οἱ ὁποῖοι ἐδόθησαν σύμφωνα μὲ Πατριαρχικὴ ἀπόφασιν στὸν Κωνσταντῖνο Οἰκονόμο, «Ἀποστολικὸς Ἱεροκήρυξ»²³, τίτλο τὸν ὁποῖο χρησιμοποιεῖ ὁ Ἰωάννης ὁ Λίνδιος, ὅπως ἐπίσης «Ἱεροκήρυξ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν»²⁴ καὶ «Εὐαγγελικὸς Ἱεροκήρυξ»²⁵.

Οἱ διακρίσεις αὐτὲς ἐπιτρέπουν νὰ συμπεράνω-

με ὅτι ὁ θεσμὸς τοῦ ἱεροκήρυκος ἐξελίχθηκε καὶ ὅτι ἡ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ διακρίνει τοὺς τίτλους — ὅπως θὰ δοῦμε στὸ ἐπόμενο περὶ ἱεροκήρυκος τῆς Μ.Ε. — ἀναγνωρίζοντας τὴν σημασίαν τοῦ ἔργου. Ἡ διάκρισι τῶν τίτλων ἀπ' ἐνὸς ἐμφανίζει μιὰ ἱεραρχικὴ κατάταξι, ἀπ' ἐτέρου δηλώνει μιὰ διαφορὰ μεταξὺ μονίμων καὶ περιοδεύοντων ἱεροκλήρυκων.

Ἡ διάκρισι καὶ ἡ προσωνομία τῶν ἱεροκλήρυκων εἶναι εὐρύτερα ἀποδεκτὴ καὶ ἡ διασπορά τους σὲ ὅλη τὴν ἐπικράτεια τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἰκανή. Διαβάζουμε σὲ γράμμα τοῦ Γερμανοῦ Παλαιῶν Πατρῶν περὶ τὸ 1817 πρὸς συνεπισκόπους τῆς Ἑλλάδος: «Ἐπειτα νὰ συνενώσωμεν εἰς τοῦτον τὸν σκοπὸν καὶ ὅλους τοὺς εὐλαβεῖς πνευματικὸς καὶ ἱεροκλήρυκας καὶ τοὺς ἱερεῖς τῶν ἐπαρχιῶν μας»²⁶. Ὁ ἴδιος ἱεράρχης στὸν κανονισμὸ τοῦ «Ἱεροῦ Συνδέσμου», ἐνὸς ὀργανισμοῦ μὲ σκοπὸ τὴν ἐξυγίανσι τῆς Ἐκκλησίας, στὸ κεφάλαιο «Χρῆσι καὶ δικαιώματα ἱεροκλήρυκων» γράφει: «α. Θέλει ἐκτελοῦν τὸ χρέος τοῦ ἱεροκήρυκος μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ κατὰ τόπον Ἀρχιερέως... γ. Θέλει προσέχουν εἰς τὴν ἀπ' ἁμβωνος διδασκαλίαν»²⁷. Αὐτὰ γράφονται περὶ τὸ 1818 καὶ μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ συμπεράνωμε ὅτι ὑπάρχουν ἱεροκλήρυκες μὲ συγκεκριμένη διακονία, τὴν ἀπ' ἁμβωνος διδασκαλία, ἢ καὶ ἂν δὲν ὑπάρχουν, ὁ κανονισμὸς σκοποῦ ἔχει νὰ ἐπανδρώσῃ τὶς θέσεις αὐτὲς γιὰ τὴ συγκεκριμένη ἐργασία. Ἐπίσης ἡ παράγραφος α. ἀφήνει νὰ ἐννοηθῇ ὅτι ἱεροκλήρυκες δὲν ὑπάρχουν σὲ ὅλες τὶς μητροπόλεις καὶ ἐπισκοπές. Ἐτσι ὁ ἱεροκλήρυκας μπορεῖ νὰ περιοδεύῃ, γι' αὐτὸ ἔχει ἀνάγκη τὴν ἄδειαν τοῦ κατὰ τόπον Ἀρχιερέως*.

Τὸ ὁφφίκιο τοῦ ἱεροκήρυκος εἶναι πλέον γενικῶς ἀποδεκτὸ κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰ. καὶ καταλαμβάνει ὑψηλὴ θέσι μεταξὺ τῶν ἐκκλησιαστικῶν βαθμῶν, θεωρούμενο ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ ἀνώτατα ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα, σύμφωνα μὲ τὸν Α. Βακαλόπουλο²⁸.

Ὡς συμπέρασμα ὅλων τῶν προηγουμένων μποροῦμε μὲ ἀρκετὴ συνέπεια νὰ διατυπώσουμε: Ὁ ὅρος «ιεροκήρυξ» εἶναι ἓνας διάδοχος ὅρος τῶν ὁφφικίων τοῦ «Ρήτορος» καὶ τοῦ «Διδασκάλου», οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἔχουν χάσει τὸ περιεχόμενό τους καὶ ἀδυνατοῦν νὰ ἐκφράσουν τὴν ὀγ-

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 221 τοῦ ὑπ' ἀρ. 11 τεύχους.

κούμενη κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ κηρυκτικὴ διακονία καὶ ὁ ὁποῖος ἐξελίσσεται σὲ ὁφίκιο²⁹. Ὁ «ιεροκήρυξ» εἶναι ὁ ὁφικιοῦχος ιερωμένος κληρικός, ὁ ὁποῖος ἔχει ὡς κύριο ἔργο τὴ διακονία τοῦ λειτουργικοῦ κηρύγματος. Δίπλα στὸν ιεροκήρυκα τοποθετεῖται ὁ «κήρυξ», ιερωμένος ἢ λαϊκός³⁰, ὁ ὁποῖος περιστασιακῶς μετὰ τὴν ἄδεια τοῦ ἐπισκόπου κηρύττει ἐπ' ἐκκλησίαις.

Ὁ θεσμός τοῦ ιεροκήρυκος τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας

Τὴν ὑψηλότερη καὶ πλέον διακεκριμένη θέσι ιεροκήρυκος στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο κατέχει ὁ «ιεροκήρυξ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας». Ἡ θέσι αὐτὴ κατ' ἀρχὰς εἶναι τιμητικὴ, ἀλλὰ μετὰ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, καὶ συγκεκριμένα κατὰ τὴν τρίτη δεκαετία τοῦ ΙΘ' αἰῶνα ἐξελίσσεται καὶ σὲ διοικητικὴ. Αὐτὸ διαπιστώνουμε ἐπὶ Πατριάρχου Γρηγορίου Στ' καὶ ιεροκήρυκος τῆς Μ. Ε. Εὐσεβίου Πανᾶ, ὁ ὁποῖος ἐπιφορτίζεται μετὰ τὴ γενικὴ ἐπιστάσις τοῦ κηρύγματος. «Ὁ ιεροκήρυξ τῆς Μ. Ἐκκλησίας Εὐσέβιος Πανᾶς ἐνετάλη Συνοδικῶς τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ κηρύγματος τοῦ θείου λόγου»³¹.

Οἱ βαθνοὶ καὶ οἱ διακρίσεις τῶν ιεροκλήρυκων καὶ τοῦ ιεροκήρυκος τῆς Μ. Ε. φαίνονται μετὰ ἀρκετὴ σαφήνεια στὴν ἐπίσημη προσφώνησι τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' πρὸς τὸν Κωνσταντῖνο Οἰκονόμο. Λέει συγκεκριμένα: «Πρὸ μηνῶν ἐχειροτονησάμεν** σὲ Συνοδικῶς Πατριαρχικὸν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ιεροκήρυκα καὶ διδάσκαλον πασῶν τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν» ἥδη δὲ προσεπιμετροῦντες εἰς τὴν φιλοτιμίαν, σὲ ψηφίζομεν καὶ ἰδιαίτερος ιεροκήρυκα τῆς ἀγίας καὶ Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἐκ τῆς ὁποίας ὡς ἀπὸ κέντρου θέλεις ἐκπέμπει τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας σου τὰς ἀκτῖνας πρὸς πολλῶν ὠφέλειαν»³¹.

Οἱ διακρίσεις αὐτὲς καθιστοῦν σαφὲς ὅτι ἄλλο ἢ θέσι τοῦ ιεροκήρυκος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς θέσι τοῦ ιεροκήρυκος τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν. «Τὸ δὲ γένηται δῆλον — παρατηρεῖ καὶ ὁ Γεδεών — ὅτι διάφορον τοῦ ὁφικίου τοῦ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ιεροκήρυκος ἦν τὸ ὁφίκιον τοῦ ιεροκήρυκος τῶν τοῦ Χριστοῦ ἀγίων ἐκκλησιῶν ὥστε πάντα γραφόμενον ιεροκήρυκα τῆς Ἐκκλησίας, οὐδαμῶς δυνάμεθα νὰ ἀναγράφωμεν ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ιεροκλήρυκων τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου τῆς ὑπερκειμένης τῶν πόλεων»³³.

Ὁ Β. Σταυρίδης διασώζει, περὶ τὸ τελευταῖο

τέταρτο τοῦ ΙΘ' αἰ., τοὺς τίτλους Ἱεροκήρυξ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ, Γενικὸς ιεροκήρυξ καὶ Μέγας ιεροκήρυξ³⁴.

Ἡ ἐμφάνισι τοῦ ὅρου αὐτοῦ παρουσιάζει μετὰ σαφήνεια τὴν ποιμαντικὴν μέριμνα, ἀποτελεῖ ἓνα ἀκόμη δείγμα τοῦ ζωντανοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὰ δύσκολα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας καὶ εἶναι μιὰ ἀρκετὰ σημαντικὴ συμβολὴ στὴν προώθησι τοῦ ιστορικοῦ τῆς ρόλου, ὡς ἀπάντησι στὶς προκλήσεις τῆς δύσκολης ἐκείνης ἐποχῆς.

(Τέλος)

18. Β. Καλλιακμάνη, Τὸ ποιμαντικὸ ἔργο τῶν κληρικῶν κατὰ τὸν Βικέντιο Δαμοδο (sic), «Γρηγόριος Παλαμάς» 724(1988), σελ. 801.

19. Α. Γουσίδου, Ὁ Ἡλίας Μηνιάτης ὡς ιεροκήρυξ, Θεσ/νίκη 1969, σελ. 3.

20. Εὐαγγελικὴ Σάλαγγξ... σπουδὴ Ἐφραίμ τοῦ Ἀθηναίου ιεροκήρυκος ἐν Κύπρῳ, Ἀμστερδὰμ 1754.

21. Μ. Γεδεών, Τὸ κήρυγμα, σελ. 201.

22. Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 202.

23. Ἰωάννου τοῦ ἐκ Λίνδου — Ἀποστολικὸς Ἱεροκήρυκος, Τὸ ἱερὸν ἄσμα ἁσμάτων, Βενετία 1785.

24. Μ. Γεδεών, Τὸ κήρυγμα, σελ. 201.

25. Πολυκάρπου Συνοδικοῦ, Καλλίνικος Καστόρχης, Διδάσκαλος καὶ Ἱεροκήρυξ, «Θεολογία» Α' (1931), σελ. 101.

26. Μιχ. Οἰκονόμου, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Παλλιγενεσίας, Ἀθῆναι 1873, σελ. 279.

27. Γερμανοῦ Παλαιῶν Πατρῶν, Ἀπομνημονεύματα. Αὐτόγραφον ἐπιγραφόμενον περὶ τοῦ Συνδέσμου. Εἰσαγωγή περὶ ἀρχιερέων πνευματικῶν ιεροκλήρυκων, Ἀθῆναι 1975, σελ. 192.

* Ἐνα ἐρώτημα τὸ ὁποῖο ἀνακύπτει καὶ στὸ ὁποῖο ἡ ἔρευνα ὀφείλει νὰ ἀπαντήσῃ εἶναι: Οἱ ιεροκήρυκες ὀρίζοντο ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο καὶ μόνο ἢ οἱ κατὰ τόπους ἀρχιερεῖς εἶχαν αὐτὴ τὴν δικαιοδοσίαν;

28. Α. Βακαλόπουλου, ἔνθ' ἀνωτέρω, σελ. 248-49.

29. Μ. Γεδεών, Τὸ κήρυγμα, σελ. 201.

30. Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 203.

31. Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 201.

** Εἶναι σαφὲς ὅτι πρόκειται περὶ χειροθεσίας.

32. Ἐνθ' ἀνωτέρω.

33. Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 201.

34. Β. Σταυρίδου, Οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι (1860-σήμερον), τόμ. Α', Θεσ/νίκη 1977, σελ. 88.

**Κυκλοφορεῖ δίχρωμο τὸ
ΕΓΚΟΛΗΘΙΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ**

σὲ 12η ἔκδοσι,

μετὰ νέα στοιχειοθεσίαν, μεγαλύτερα καὶ πολὺ εὐανάγνωστα γράμματα καὶ χρυσόδετο.

Ἀπὸ τῶν ἐκδόσεων τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας.

ΟΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΤΟΥΣ

Του κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Αναπλ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών

Θεμελιακές και καθημερινές αποφάσεις

Εάν ο Ηρακλής βρέθηκε μόνο μία φορά στη ζωή του μπροστά στο δίλημμα να διαλέξει την Αρετή ή την Κακία, εάν ο πλούσιος νέος του Ευαγγελίου σε μία εξαιρετική στιγμή της ζωής του δεν θέλησε να αφήσει άπαντα και να ακολουθήσει τον Ιησού, «ήν γάρ πλούσιος», εάν ο Καβάφης μιλάει για τη στιγμή που ο άνθρωπος καλείται να πει το μεγάλο Ναι ή το μεγάλο Όχι, ο καθημερινός άνθρωπος αντιμετωπίζει κάθε στιγμή περιπτώσεις που πρέπει να διαλέξει όχι ανάμεσα σε δυο αλλά σε χίλια δυο πράγματα, ν' αποφασίσει για μία ανάμεσα σε πολλές άλλες επιλογή.

Είναι επίσης αλήθεια ότι δυσκολεύεται πολύ να το πράξει και όταν ακόμα μπροστά του δεν έχει παρά μία και μοναδική επιλογή. Και τότε ακόμα ομολογεί ότι αισθάνεται δυσκολία ν' αποφασίσει. Το ζήτημα δεν είναι να κάνει αυτό ή το άλλο. Γιατί επιλογή του μπορεί να είναι να κάνει κάτι ή και τίποτε. Στην άβουλία του, να μη μπορεί ν' αποφασίσει για κάτι, προστίθεται και η άπραξία του. Φαρνιέντε, όχι όμως εκ πεποιθήσεως για να ζει σε συνεχή σχόλη, αλλά να μην μπορεί να κάνει κάτι.

Οφείλουμε να το δηλώσουμε ευθύς εξ αρχής, ότι η πιο μεγάλη δυσκολία του σημερινού ανθρώπου είναι να μπορεί να παίρνει αποφάσεις. Κι όταν ακόμα είναι σαφής ο σκοπός που έχει θέσει και ξέρει ότι αυτό είναι το σωστό και δεν συγκρούεται ο ένας σκοπός με τον άλλο και γνωρίζει και τα μέσα και τον τρόπο για την πραγμάτωση της απόφασης, αισθάνεται ένα είδος αναστολής, επιφύλαξης και αναβάλλει τη λήψη αποφάσεως. Σε περίπτωση μάλιστα που αποφασίσει δυσκολεύεται στην εκτέλεση της απόφασής του. Θα έλεγα ότι ο σημερινός άνθρωπος είναι διστακτικός καθ' όλη την πορεία που διατρέχει τα ποικίλα στάδια από τη στιγμή που θέτει ένα σκοπό μέχρι που να τον πραγματοποιήσει!

Ανάλογη «παθολογία» χαρακτηρίζει και τον άνθρωπο που χωρίς σκέψη, χωρίς διάσκε-

ψη, αποφασίζει παρορμητικά για το ένα ή το άλλο. Ασφαλώς δεν είναι και αυτός ή καλλίτερη περίπτωση.

Βάσανο και για τους άλλους...

Αν είμαστε βέβαιοι μόνοι στη ζωή, θα υφιστάμεθα τις συνέπειες μόνο για τους εαυτούς μας. Επειδή όμως ζούμε με άλλους ή δική μας ή αναποφασιστικότητα βασανίζει και όλους τους άλλους: την κοινωνία, την τάξη στην οποία ανήκουμε, την ομάδα μας, την οικογένειά μας κ.ά. Στην περίπτωση αυτή ισχύει σε πολύ ευρύτερο φάσμα ή γερμανική παροιμία που υποστηρίζει πως «όποιος έχει την εκλογή, αυτός έχει και το βάσανο». Όλοι, δυστυχώς, βασανίζονται μαζί με τον αναποφασιστο.

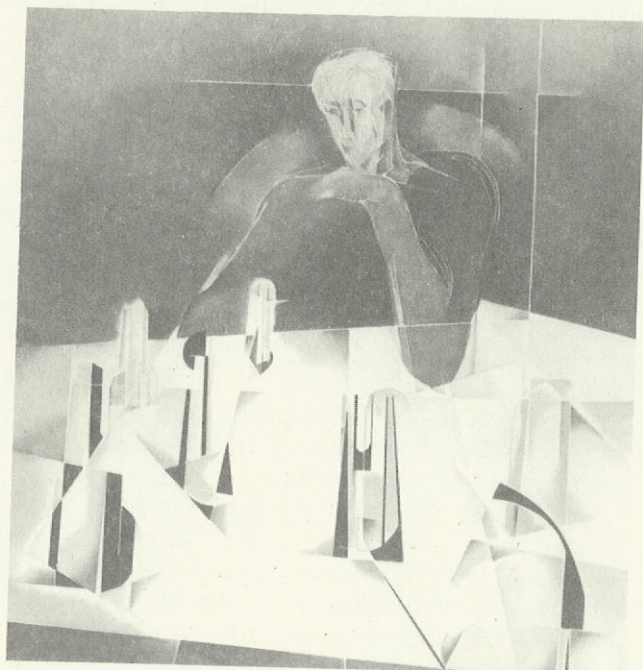
Αν αναπολήσουμε στη μνήμη μας διάφορα τέτοια περιστατικά θ' αντιληφθούμε τί σημαίνει αυτό. Θα θυμηθούμε σκηές που όλη ή οικογένεια εν χορῷ εκλιπαρούσε τον πατέρα ή άλλο μέλος ν' αποφασίσει: «αποφάσισε επί τέλους» τί θέλεις. Κι αυτός εδῆλωνε πλήρη αδυναμία αν θέλει να πάει ή να μην πάει διακοπές, αν θέλει βουνό ή θάλασσα, αν θέλει να ταξιδέψει με το αυτοκίνητο ή με το αεροπλάνο, αν, αν, αν... Και δυστυχώς για όλα αυτά τα «αν» δεν υπήρχε ή γνωστή εταιρεία που μᾶς τὰ εξασφαλίζει τώρα! Τότε τὰ «αν» πήγαιναν σαν εκκρεμές. Μόνο που το τικ τὰκ τους δεν προχωρούσε το χρόνο σε τίποτα. Ο χρόνος και μαζί του και μεῖς μέναμε ακινητοποιημένοι στο διηνεκές. Υπήρχε όμως και ή περίπτωση κάποτε να αποφασίσει. Χαρά και αγαλλίαση τότε: χωρίς όμως να αποκλείεται και ή υπαναχώρηση...

«Παιδιά, περιμένετε... Αποφάσισα». Σχέδιο του Victor (1978). The New Yorker Magazine, Inc.

... και για τον ίδιο

"Αν για το περιβάλλον του αναποφάσιστου είναι αυτό βασανιστικό δεν πρέπει να μάς διαφεύγει ότι και για τον ίδιο είναι εξαντλητικό, εξουθενωτικό. Φθάνει σε ακραίες καταστάσεις αυτούποβιβασμού, μειονεξίας, εξευτελισμού. Αισθάνεται ότι είναι αδύναμος και για την παραμικρή απόφαση. Εύχεται να έρθουν έτσι τα πράγματα που να μη χρειαστεί ν' αποφασίσει ή αν χρειαστεί να μπορούν άλλοι ν' αποφασίσουν στη θέση του. Κι όταν ακόμη αποφασίσει εύχεται να έρθουν έτσι τα πράγματα που κάτι να συμβεί στο τέλος και ν' αναβληθεί το ταξίδι, να ματαιωθεί ή εκδήλωση, νά, νά, νά... Είναι πραγματι αξιοθρήνητη ή θέση του.

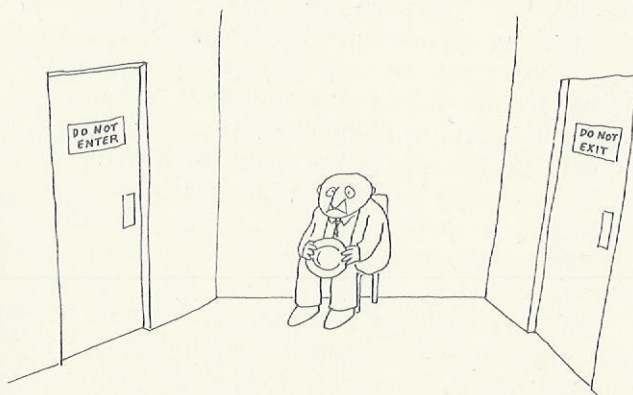
Ο αναποφάσιστος μοιάζει μ' εκείνον τον σκακιστή που από τον πολύ συλλογισμό δεν αποτολμά πλέον καμιά κίνηση. Μάρτας Τζοβαρίδου «Ο σκακιστής» (λάδι 0,80X1,00).

Βοήθεια στη λήψη αποφάσεων

Μή μου πείτε ότι αυτό είναι σπάνιο φαινόμενο. Θα έλεγα ότι είναι πολύ σύνθηες. Ένα μεγάλο μάλιστα μέρος της σύγχρονης Συμβουλευτικής ασχολείται με τέτοιες περιπτώσεις, βοήθειας στη λήψη αποφάσεων². Για να πάρεις μια απόφαση χρειάζεται μια ολόκληρη μαθητεία. Συμβουλευτική ασφαλώς δεν σημαίνει να σου δώσουν μία συμβουλή για να κάνεις ετούτο ή το άλλο ή να πάρει κάποιος άλλος την απόφαση αντί για σένα. Κάποιες φορές ίσως χρειαστεί κι αυτό. Μια συμβουλευτική που βοηθάει στη λήψη αποφάσεων είναι μία διαδικασία που

σκοπεύει στη διάγνωση και τη θεραπεία αυτής της αδυναμίας των ατόμων για λήψη αποφάσεων³.

Αυτή μπορεί να οφείλεται σε έλλειψη έμπιστοσύνης στον εαυτό μας, σε άλλα παθολογικά αίτια, στο περιβάλλον μας, στην αγωγή που υποστήκαμε ως παιδιά στην οικογένεια, στο σχολείο, στην αγωγή που υποστήκαμε ή υφίστάμεθα ως πολίτες στην κοινωνία που ζούμε.

«Δεν έχει πλοίο για σέ, δεν έχει όδο» (Κ. Καβάφης). Σχέδιο του S. Gross (1974). The New Yorker Magazine, Inc.

"Αν μέχρι τώρα άλλοι αποφάσιζαν πριν από μάς για μάς. "Αν δική μας απόφαση έθεωρείτο ή συμμόρφωση προς τα ήδη αποφασισμένα κατά το «αποφασίζομεν και διατάσσομεν». "Αν στον τρόπο ζωής που μάς υπέβαλαν δεν υπήρχαν περιθώρια επιλογών, που στο καλό θα μαθαίναμε ότι είναι δυνατό να έχουμε δική μας γνώμη, δικά μας κριτήρια επιλογών και κατά συνέπεια δυνατότητα ν' αποφασίσουμε από μόνοι μας για μάς και για τους δικούς μας;

Η αναποφασιστικότητα που κυριαρχεί προδίδει όπωσδήποτε εκτός από ατομική και οικογενειακή και μία κοινωνική παθολογία στον τρόπο αγωγής μας όπως υπαινιχθήκαμε και πιο πάνω. Θα ήταν ασφαλώς χρήσιμο να διερευνήσουμε σε μία πράξη αυτογνωσίας τις αιτίες που την προκαλούν και να επιμερίσουμε τις ευθύνες ώστε να μπορέσουμε άλλες μὲν να αναλάβουμε άλλες δὲ να αποποιηθούμε. Μ' αυτόν τον τρόπο θα αποδώσουμε και στον Καίσαρα και στον λέοντα... τη μερίδα τους και δεν θα κινδυνεύουμε να την πάθουμε σαν τον γάιδαρο που βρέθηκε ανάμεσα σε δύο σωρούς από σανό και πέθανε από την πείνα, γιατί δεν μπορούσε τελικά να αποφασίσει υπὲρ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου.

* Δὲν ἦταν ἀσφαλῶς στὶς προθέσεις μας τὸ πρῶτο μέρος τοῦ ἔργου «Περιπέτειες σὲ δύο κόσμους», πού δημοσιεύτη-

Η ΕΝΟΡΙΑ ΣΤΗ ΛΕΥΚΑΔΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΟΚΡΑΤΙΑΣ (1330-1797)

Του Πρεσβυτέρου κ. ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΖΑΜΠΕΛΗ

Η παρουσία των Φράγκων κατακτητών - Λατίνων στην πίστη - μόλις στο αυγινό ξετύλιγμα του ΙΔ' μ.Χ. αιώνα στη Λευκάδα¹ αποτελεί σημαντικό σταθμό στην πνευματική και πολιτιστική μας γεωγραφία.

Νέο ήθος ζωής εισβάλλει δυναμικά στον τόπο μας και μεταφέρει πείσματα μια πρωτόγνωρη, για τα πνευματικά μέτρα αυτού του χώρου, παράδοση. Κινητήριος μοχλός και σταθερή πηγή τροφοδοσίας αυτής της παράδοσης είναι η Λατινική πίστη. Τελείως άγνωστη στο μέχρι τότε ορθόδοξο ύφος, που σηματοδοτούσε μια ανάλογη στάση ζωής και διέγραψε το «νομικό» πλαίσιο, το οποίο περιέκλειε μια ζωντανή 'Ορθόδοξη κοινότητα' έναν άγρυπνο πυρήνα 'Ελληνορθόδοξης μαρτυρίας' μια καθαρή έκφραση της Ρωμοσύνης.

Την περίοδο εκείνη μέσα στον γενικότερο 'Ορθόδοξο χώρο αρχίζει να σχηματοποιείται η έννοια της ένορίας², σαν εκκλησιαστική περιφέρεια, για να πάρει λίγο αργότερα - ΙΖ' αιώνα - την έννοια της εκκλησιαστικής περιφέρειας ιερέα³, του επσκοπού⁴ και του ναού⁵.

Στους άμέσως επόμενους αιώνες η ένορία αποκτά τον κανονικό της ρόλο στη ζωή της 'Εκκλησίας και γίνεται σταθερό επίκεντρο πνευματικής τροφοδοσίας «τών μελών της 'Εκκλησίας»⁶.

κε στο τεύχος της 1ης 'Ιουνίου 1993, σ. 168-169, να έχει ως τίτλο «Οι 'Ενορίες και η Ιστορία τους», που άνηκε στο όμοτιπλο άρθρο της 15ης Μαΐου 1993. 'Ο δαίμων του τυπογραφείου έκανε το θαύμα του. 'Ας ελπίσουμε ότι η «περιπλάγησή» μας εκείνη δεν λειτούργησε «παραπλανητικά» για τους αναγνώστες μας και ότι πρόρεσαν παρά ταύτα να συνδέσουν τα δύο άρθρα της 1ης και 15ης 'Ιουνίου 1993, έστω και στο «άσυνδετο σχήμα» υπό το οποίο εμφανίστηκαν.

1. Για τις φάσεις της βουλητικής διαδικασίας στις οποίες περιλαμβάνεται και η απόφαση, βλ. Χριστοδούλου Χ. Τομασίδη, *Εισαγωγή στην Ψυχολογία*, 'Αθήνα, 'Εκδ. «Δίπτυχο», 1982, σ. 479-483.

2. Περί Συμβουλευτικής γενικά βλ. το βιβλίο του Ευσταθίου Δημητροπούλου, *Συμβουλευτική και Συμβουλευτική Ψυχολογία*, 'Η θεωρία της, η πράξη της, οι εφαρμογές της. 'Αθήνα, 'Εκδ. Γρηγόρη, 1992, 312 σ. Για την άσκηση της Συμβουλευτικής στα πλαίσια του ποιμαντικού έργου, βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου, *Συμβουλευτική Ποιμαντική*, 'Αθήνα, 'Εκδ. «Λύχνος», 1985, 124 σ. και του ίδιου, *Εισαγωγή στην 'Ορθόδοξη Συμβουλευτική Ποιμαντική*, 'Αθήνα 1985, 112 σ. Παραπέμπω επίσης στο μικρό αλλά περιεκτικό λήμμα «Entscheidung» (απόφαση) του Josef Sudbrack στο *Praktisches Lexikon der Spiritualität* (έκδ. ο Christian Schutz), Freiburg, Herder, 1988, στ. 297-299.

3. Βλ. σχετικά στο άρθρο της Raymonde Nathan, «La psychologie de la décision individuelle» ('Η ψυχολογία της ατομικής απόφασης), τ. II, *La vie psychologique normale* της εγκυκλοπαίδειας *Univers de la Psychologie*, Paris, Éd. Lidis, 1977-1978, σ. 399-403.

Δεν συμβαίνει - δυστυχώς - το ίδιο στις περιοχές όπου η Λατινική πίστη, σαν «πνευματική» χοάνη συνέθλιβε την όλη ζωή των 'Ορθοδόξων. Στον χώρο της 'Επτανήσου γενικά και της Λευκάδας ειδικά είχαμε έναν πρωτοφανή, για τα μέτρα της εποχής, διωγμό της τοπικής 'Εκκλησίας με την παράλληλη επικράτηση του Λατινικού 'Ιερατείου'. 'Οπως παρατηρεί σχετικά ο καθηγητής Γερασ. 'Ι. Κονιδάκης, «η θέσις της 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας εν 'Ελλάδι μετά την εισβολήν των Λατίνων κατέστη αληθώς τραγική, διότι πολλοί μὲν των ιεραρχών εξεδιώχθησαν, οί δὲ ολίγιστοι απομείναντες, στερηθέντες των εισοδημάτων των 'Εκκλησιαστικῶν κτημάτων, τὰ ὁποῖα κατέλαβον οἱ Λατίνοι, καὶ ὑποχρεωμένοι νὰ δέχονται τοὺς ὄρους αὐτῶν, δὲν ἠδύναντο νὰ ποιμάνωσι τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν μετὰ τῆς ἀναγκαιᾶς διὰ τὴν θρησκείαν ἐλευθερίας»⁸.

Τὸ 1330 μ.Χ., λοιπόν, η παρουσία του Φράγκου κατακτητῆ Βάλτερου Βρυέννιου θέτει σὲ ἐφαρμογή ἕνα σκληρὸ μέτρο. Τὴν ἐξορία τοῦ 'Ορθόδοξου 'Επισκόπου μὲ τὸν ὑπόλοιπο κλήρο του καὶ τὴν επικράτηση καὶ παραμονὴ ἐνὸς Λατίνου 'Επισκόπου, ὀνομαζόμενου Ριχάρδος, τὸν ὁποῖο εἶχαν φέρει ἀπὸ τὴν Δύση.

Διακρίνουμε ἐδῶ τὴν πιστὴ ἐφαρμογὴ τοῦ λογίου: «τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις καὶ ἡ τῶν 'Εκκλησιαστικῶν πραγμάτων τάξις ἀκολουθεῖται»⁹.

Ἡ ὑπαρξὴ τῆς Λατινικῆς 'Επισκοπῆς στὸ νησί κράτησε ἀπὸ τὸ 1331 μέχρι τὸ 1362. Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτο τὸ γεγονός τὸ ὁποῖο ἐπισημαίνουν οἱ Κ. Χάωφ καὶ 'Ιωάν. Ρωμανός¹⁰. Θὰ παραθέσουμε τὸ κείμενο, ὅπως οἱ παραπάνω ἱστορικοὶ σημειώνουν:

«Ἐτοί δὲ συνέστησεν (ὁ Βάλτερος Βρυέννιος) ἐν Λευκάδι καὶ Λατινικὴν ἐπισκοπὴν, εἰς ἣν πρῶτος ἀνεβίβασθη Ριχάρδος τις, ἐπικυρωθεὶς ὑπὸ Πάπα 'Ιωάννου τοῦ ΚΒ'. Ἄμα δ' ἐλθὼν οὗτος εἰς Λευκάδα εὗρε πάντα τῆς ἐαυτοῦ ἐπισκοπῆς τ' ἀγαθὰ καὶ τοὺς χωρικοὺς κατεχομένους ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ 'Ιωάννου ἐξ Ἀμυγδαλείας. Διὸ ἀπετάθη πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως, ὅστις τῇ 6 Σεπτεμβρίου 1335 ἀνέθηκε τῷ Δικαστῇ Ὑδροῦντος τὰ περὶ τῆς ἀποδόσεως αὐτῶν. Ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ὁ αὐτὸς Ριχάρδος παρεπονήθη παρὰ τῇ αὐτῇ ὅτι τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ οἱ Κανονικοὶ ἠσπάσθησαν τῶν Γκραικῶν τὰς αἰρέσεις καὶ ἠπειθουν αὐτῷ, ὅθεν ἰκέτευν, ἵνα ὁ βασιλεὺς ἀναγκάσῃ αὐτοὺς εἰς τὸν προσήκοντα σεβασμὸν καὶ ἡ αἴτησις αὐτῇ ὁμοίως εἰσχυροῦσθαι τῇ 11 Σεπτεμβρίου 1335».

Ἡ στάση αὐτῇ τοῦ κατακτητῆ ἀποδυνάμωσε καὶ τὴν ὁποία ἐκκλησιαστικὴ - ἐνοριακὴ κίνηση καὶ δράση. Δὲν ἐξαφάνισε τὴν ὑπάρχουσα ὀρθόδοξο ζωὴ, ἀ-

φοῦ εἶχε βαθύριζες προεκτάσεις στὸν λαό. Ἀδρανοποίησε ὅμως «πρὸς καιρὸν» τὴν ἔντονη πνευματικὴ κίνηση καὶ τὴν ὁδήγησε στὴν σιωπηλὴ - μυστικὴ ἐπώση. Στὸν συλλογισμό αὐτὸν μᾶς ὁδηγεῖ ἡ συνέχιση ἀργότερα τῆς ἔντονης πλὴν πνευματικῆς ζύμωσης στὸ νησί. Ποῦ ἐγίνε το ἐπίκεντρο τῆς ὅλης πορείας - μαρτυρικῆς στὴ βάση - τοῦ λαοῦ.

Ὁ Λατίνος, λοιπόν, Ἐπίσκοπος ἐπιχείρησε καὶ μὲ πάθος ἐργάστηκε νὰ θέσει τὶς βάσεις γιὰ τὴν δημιουργία Λατινικῆς Ἐκκλησίας στὸ νησί. Ἡ προσπάθειά του ὅμως αὐτὴ σύντομα ὁδηγήθηκε στὴν ἀποτυχία. Ἐφερε, βέβαια, μιὰ μικρὴ ἀναστάτωση στὴν μέχρι τότε συντελούμενη πνευματικὴ καὶ λοιπὴ πολιτιστικὴ ζύμωση καὶ ὁδήγησε τὸν λαὸ στὴν ἀπομόνωση ἀπὸ τὴν συντελούμενη πνευματικὴ κοσμογονία μέσα στὸν πλατύτερο Ὁρθόδοξο χώρο.

Ἐξάλλου «ἡ Λατινικὴ κυριαρχία εἰς τὸν Ἑλλαδικὸν χώρον, ἰδιαίτερος δὲ εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου, ὑπῆρξε περίοδος δεινῶν, ποικίλων καταπιέσεων καὶ ταπεινώσεων διὰ τοὺς Ὁρθοδόξους, καθ' ὅσον οἱ ἐκ τῆς Δύσεως ἐπιδραμόντες κατακτηταί, μὲ τὴν ἀνοχήν ἢ τὴν προτροπὴν πολλάκις τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ὑπῆρξαν ἰδιαίτερος ἐχθρικοὶ πρὸς αὐτοὺς» ὅπως δὲ ὅλος ὁ Ἑλληνισμὸς τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ Ἑπτανήσιοι «γιὰ πρώτη φορὰ μάθαιναν τοῦ θρησκευτικοῦ διωγμοῦ τὴ σημασίαν»¹¹, σύμφωνα μὲ τὸν Wil. Miller¹².

Γιὰ τὶς πολύμορφες καταπιέσεις καὶ τοὺς πολυδυνάμους διωγμοὺς τῶν Ὁρθοδόξων ἀπὸ τοὺς Λατίνους ἐξουσιαστὲς ἀναφέρεται σὲ σχετικὴ ἔρευνα ἀξιόλογου ἐρευνητῆ, ποὺ πρόσφατα δημοσιεύτηκε. Σημειώ-νεται χαρακτηριστικά: «Ἀλλὰ ἀπὸ τὸ 1386 μέχρι καὶ τὸ 1521 ἄρχισαν μεταξὺ Δυτικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἔριδες καὶ μίση. Τὰ πάθη αὐτὰ αὐξήθηκαν κύρια μετὰ τὴ Σύνοδο τῆς Φλωρεντίας τὸ 1439¹³. Σύμφωνα μὲ τὰ ἐγγράφα ποὺ διαθέτουμε σήμερα, οἱ καταπιέσεις τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἦταν πολλές. Τὰ σπουδαιότερα ὅμως τῶν ἐγγράφων εἶναι οἱ Βούλες τῶν Παπῶν. Τὰ ἐγγράφα αὐτὰ ἔμμεσα μᾶς ἱστοροῦν ὅσα ἡ Ἐκκλησία τῶν «Γραικῶν» ὑπέφερε δεινά. Καταπιέσεις, ἀρπαγὲς ἐναντίον τῶν Ὁρθοδόξων, δημεύσεις τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, ἀπαγόρευση λατρείας, φορολογία τοῦ κλήρου, ἀναβάπτιση τῶν παιδιῶν, ποὺ βαπτίστηκαν ὀρθόδοξα, κατὰ τὸ Δυτικὸ δόγμα, ποινικὴ δικαιοδοσία τοῦ Δυτικοῦ κλήρου ἀπὸ ἐπισκόπους τοῦ Δυτικοῦ δόγματος, ἀπαγόρευση τοῦ θείου λόγου ἀπὸ τὸν ἄμβωνα. Ὅταν μάλιστα τὸ ἀπεριόριστο, κατὰ τὴν Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, τῶν κωλυμάτων τοῦ γάμου ἐμπόδιζε πολλοὺς νὰ παντρεύονται, οἱ Λατινοεπίσκοποι δὲν δίστασαν νὰ παρέχουν ἄδεια γάμου μεταξὺ στενοτάτων συγγενῶν»¹⁴.

Ἡ τακτικὴ αὐτὴ τῶν Φράγκων, τὴν ὁποία θὰ συνεχίσουν μὲ διαφορετικὴ τακτικὴ οἱ Ἑνετοί, ἀπέβλεπε στὴν σταδιακὴ καὶ σταθερὴ συρρίκνωση τοῦ Ὁρθόδοξου φρονήματος ἀπὸ τὸν λαό. Ἀφοῦ πολὺ καλὰ

εἶχαν ἐπισημάνει τὴν πηγὴ τῆς Ὁρθόδοξης μαρτυρίας μέσα στὴν Ἐκκλησιαστικὴ - ἐνοριακὴ ζωὴ καὶ τὴν παράλληλὴ ἐνδυνάμωση τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος ἀπὸ τὴν ἴδια αὐτὴ σταθερὴ πηγὴ τροφοδοσίας.

Τὴν Φραγκοκρατίαν ἀκολούθησε μιὰ περίοδος 170 χρόνων Τουρκοκρατίας (1479-1684). Στὸ κάστρο τῆς Ἀγίας Μαύρας¹⁵ τὸ καμπαναριὸ τῆς ἱστορικῆς πλὴν ἐκκλησίας ἀντικατέστησε ὁ ψυχρὸς μιναρές. Κι οἱ Μωαμεθανοί¹⁶, κάτοικοι φερμένοι ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, ἐργάζονταν γιὰ τὴν σταθεροποίηση τῆς θρησκείας τους.

Ἡ Ὁρθόδοξη μαρτυρία δὲν σίγησε. Μπορεῖ καὶ πάλι ἡ ἐνοριακὴ ζωὴ νὰ μὴ εἶχε ἔντονο ρυθμὸ, ὅμως ὑπῆρχε σὰν πυρῆνας ἐθνικῆς ἐνότητος καὶ ζωῆς. Λειτουργοῦσε ἡ Ὁρθόδοξη κοινότητα τῶν Ἀγιομαυριτῶν. Οἱ ἱερεῖς, ἐνῶ ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ εἶχαν ἀναγκαστεῖ νὰ μειώσουν τὴν πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ τους προσφορά, ἀπὸ τὴν ἄλλη δὲν εἶχαν ὀριστικὰ ἀναστεῖλει τὶς «κατὰ δύναμιν» πνευματικὲς καὶ λοιπὲς ποιμαντικὲς τους φροντίδες. Ἡ Ἐπισκοπὴ, ἡ ἐνορία καὶ τώρα συσπεύρωναν τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ ἀνοίγοντας κεφάλαιο ἐλπίδας μέσα στὴν ἱστορικὴ ἐκείνη ἀπελπί-σῖα. Καὶ τώρα ἡ ἐνοριακὴ διακονία δὲν ἦταν νομοθε-τικά, τοῦλάχιστον, ὀριοθετημένη. Δὲν ὑπῆρχε ἐξάλλου ἀνάγκη νὰ γίνε κάτι τέτοιο, ἀφοῦ ἕνας μονάχα ἰ. Ναὸς ὑπῆρχε στὴν πόλη καὶ ἀποτελοῦσε τὸ μοναδικὸ στοιχεῖο τῆς πνευματικῆς ἀναφορᾶς τῶν κατοίκων. Ὁ ἰ. Ναὸς τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς λειτουργοῦσε σὰν παρεκκλήσιο¹⁷.

Ἡ μοναδικότητα τοῦ ἰ. Ναοῦ καὶ τῆς ἐνορίας στὴν πόλη τὰ χρόνια αὐτὰ τόνιζε μὲ ἰδιαίτερη βαρύ-τητα τὸν πλατύτερο ρόλο ποὺ ἐπαιξε ἡ ὑποτυπώδης καὶ πρωτόμορφος δομὴ τῆς ἐνορίας. Ρόλο ὄχι μονάχα πνευματικὸ, ἀλλὰ καὶ κοινωνικὸ - ἐθνικὸ. Μέσα στὴν ὁποία ἐπαιρνε «σάρκα» καὶ «ὀστᾶ» ἡ ἰδέα τῆς κοινῆς καταγωγῆς ἢ ἀγωνία γιὰ τὴν μαρτυρικὴ καὶ δύσκολη πορεία τοῦ Γένους τὸ πάθος τοῦ λαοῦ γιὰ παιδεία «τῆς καρδιάς καὶ τοῦ στήθους». Παιδεία τῶν «φώτων καὶ τοῦ Εὐαγγελίου»¹⁸. Μέσα ἀπὸ τὸ δυναμογόνον χω-νευτήρι τῆς ὁποίας ὁ ἀπλὸς λαὸς ἀποκοτοῦσε συνειδή-ση τῆς πίστεως καὶ τοῦ Γένους του. Ἐπαιρνε δύναμη γιὰ τοὺς πολύμορφους ἀγῶνες στὴ ζωὴ. Διασφάλιζε μὲ ἄνεση καὶ ἀπλότητα τὴν Ἑλληνορθόδοξη ταυτότη-τά του.

Ἐπειδὴ δὲ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας του ἦταν τὸ ἐμπερίστατο Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο¹⁹ καὶ οἱ ἀνα-φορὲς στὴν πρωτόθρονη αὐτὴ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἦ-ταν συνεχεῖς, γι' αὐτὸ μὲ ἰδιαίτερο σεβασμὸ ἀπευθυ-νόταν κάθε φορὰ σὲ αὐτὸ καὶ ὁ λαὸς ἐβλεπε τὴν Με-γάλῃ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ σὰν φιλόστοργη μητέρα καὶ κεφαλὴ τῆς Οἰκουμενικῆς Ὁρθοδοξίας²⁰. Μπορεῖ ὁ ἀπλὸς λαὸς νὰ μὴ γνώριζε θεολογία. Μπορεῖ νὰ εἶχε ἄγνοια τῶν θεολογικῶν ὅρων. Ζοῦσε ὅμως καὶ γι' αὐτὸ πίστευε στὸν ρόλο καὶ τὴν ἀμόλυνη διακο-νία τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου ὅλη τὴν πε-

ρίοδο της δεινής δοκιμασίας του Γένους.

Η περίοδος της Ένετοκρατίας (1684-1797) άνοιξε καινούργιους όριζόντες στην εκκλησιαστική ζωή του τόπου. Οί Ένετοί, έμπειροι διπλωμάτες και σκληροί πρεσβευτές τόσο της Ένετικής τους εθνότητας, όσο και της Λατινικής τους πίστης, δούλεψαν, όσον άφορᾶ σὸν πνευματικό έπεκτατισμό, συστηματικά και με ιδιαίτερη προσοχή. Άπὸ τὴν πρώτη στιγμή κινήθηκαν με τέχνη και μαεστρία.

Κατόρθωσαν σὴν άρχή νά άποκτήσουν τὴν έμπιστοσύνη τοῦ λαοῦ, άφοῦ ἡ παρουσία τους σημάδευε τὸ τέλος τοῦ Μωαμεθανισμοῦ με ὅ,τι αὐτὸς κουβαλοῦσε. Καί άφοῦ, σφιγγομετρώντας τὴν άνησυχία τῶν Λευκαδίων, ἔδωσαν τὴν άδεια γιά τὴν δημιουργία «συναδελφοτήτων» καί τὴν άνέγερση ἱ. Ναῶν²¹.

Άργότερα ὁ Γενικός Προνοητής Θαλάσσης Αὐγουστίνος Σαγρέδο με τὸ νομοθετικό διάταγμα τῆς 26-8-1754, τὸ ὁποῖο επικυρώθηκε άπὸ τὴν Ένετική Σύγκλητο στίς 18-1-1755 δημιούργησε «μετὰ ὥριμον σκέψιν καί μετὰ ἐπιτόπιον ἐν τοῖς νήσοις ἑξέτασιν»²² δύο εἶδη ἱ. Ναῶν. Τοὺς Συναδελφικούς καί τοὺς ὑπὸ Πατρωνεία²³.

Οἱ νέοι «φωτισμένοι χριστιανοί» κατακτητὲς σύντομα ἄπλωσαν, με πρωτοφανή τεχνική, τὸ κουβάρι καί ἐγκλώβισαν με αὐτὸ τὴν πνευματική άγωνία τὴν ὅλη ὀρθόδοξη ζωή καί δράση τῶν νέων «συναδελφών - κητόρων» καί ἐνοριτῶν τῶν διαφόρων ἐνοριακῶν ἱ. Ναῶν, οἱ ὁποῖοι σὸ μετὰ εἶχαν δημιουργηθεῖ. Διάφοροι νόμοι καί διατάγματα, πού θεσπιζόταν μέσα στὰ μυστηριώδη συμβούλια τῶν ἡγετῶν τῆς «Γαληνότατης Ένετικής Πολιτείας» σὴν Ένετία καί ὑποχρεωτικά ἐφαρμοζόταν άπὸ τὸν λαὸ τῆς Ἐπτανήσου, ἔδωσαν τὸ κυριαρχικὸ προβάδισμα στοὺς Ένετοὺς, βάζοντας σὲ δεύτερη σειρά τὸν Ὀρθόδοξο λαὸ μας.

Εἶναι ἄξιο ιδιαίτερης προσοχῆς ἐκεῖνο πού σημειώνει ὁ Ἡλίας Α. Τσιτσέλης²⁴: «Καθ' ἃ καί ἐν χρόνοις προηγουμένοις, ἐπὶ Φραγκοκρατίας, ἡ κατάστασις τῶν Ἑλλήνων καί τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὑπῆρξεν ἐν γένει καί κατ' οὐσίαν οἰκτρὰ καί ἐπὶ Ένετῶν, ἡ δὲ ἱστορία εὐλόγως λαλεῖ κατακριτικώτατα περὶ τούτων, καί διὰ καλάμων ἔτι καθολικῶν»²⁵.

(Συνεχίζεται)

1. Γιά τὴν κοινωνική καί πολιτική κατάσταση, πού διαμορφώθηκε στὸ νησί άμέσως μετὰ τὴν εἰσβολή τῶν Λατίνων, διαφωτιστικά εἶναι τὰ ἔργα: 1. Π. Γ. Ροντογιάννη, Ἱστορία τῆς νήσου Λευκάδος, τ. Α' Ἀθήνα 1980 καί τ. Β' Ἀθήνα 1982. 2. Κων. Γ. Μαχαιρᾶ, Ναοὶ καί Μοναὶ Λευκάδος, Ἀθήνα 1957. 3. Τοῦ ἴδιου, Ἡ Λευκὰς ἐπὶ Ένετοκρατίας, Ἀθήνα 1951. 4. Ἐρ. Λούντζη, Ἡ Ένετοκρατία στὰ Ἐπτάνησα, ἐκδ. «Κάλλος», Ἀθήνα 1969. 5. Κώστα Καιροφύλλα, Ἡ Ἐπτανήσος ὑπὸ τοὺς Ένετοὺς, Ἀθήνα 1953. 6. Σπυρ. Α. Βλαντῆ, Ἡ Λευκὰς ὑπὸ τοὺς Φράγκους, τοὺς Τούρκους καί τοὺς Βενετοὺς, ἐν Λευκάδι, 1902.

2. Πρωτ. Δημητρίου Βακάρου, Ἡ ἐνορία, εἰς «Κλῆρος καί λαὸς ὡς Σῶμα Χριστοῦ», Ἱεράς Μητροπόλεως Δράμας, Δράμα 1988, σελ. 116 καί εἰς περιοδ. «Γρηγόριος Παλαμᾶς».

3. Συνδικὸν Γράμμα (ἔτους 1600) Πατριάρχου Κων/λεως Μαθαίου Β'. Χ. Γ. Πατρινέλη, Πατριαρχικά Γράμματα, ἐπετηρίς τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου, Ἀθήνα 1939, IB', 124.

4. Ἐγγραφοὶ (ἔτους 1602) Μητροπ. Ἀθηνῶν Ναθαναήλ, Δημ. Καμπούρογλου, Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων, Β' 264-265, Ἀθήνα 1890.

5. Γράμμα (ἔτους 1601-1602) Πατριάρχου Κων/λεως Μαθαίου Β', ὅπως πρὸ πάνω, σελ. 131.

6. Προδρόμου Ἀρμενοπούλου, Ἡ ἱστορία τῶν ἐνοριῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κατὰ τὴν Τουρκοκρατία, Θεσ/κη 1984, σελ. 44.

7. Ἀθαν. Χ. Τσίτσα, πρωτοπρεσβυτέρου, Ἡ ἐκκλησία τῆς Κερκύρας κατὰ τὴν Λατινοκρατίαν (1267-1797), Κέρκυρα 1969, σελ. 40.

8. Γερ. Ι. Κονιδάρη, Ἐκκλησιαστική ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, Β' ἔκδοσις ἐν Ἀθήναις 1970, σελ. 135.

9. Προδρόμου Ἀρμενοπούλου, Ἡ ἱστορία τῶν ἐνοριῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου..., ὅπως πρὸ πάνω, σ. 11-12.

10. Κ. Χόφφ-Ιω. Ρωμανοῦ, Γρατιανὸς Ζώρης, ἐν Κερκύρα 1870, σελ. 300.

11. Ἰωάννου Φ. Ἀθανασόπουλου, Ἡ μυστηριακή ἐπικοινωνία τῶν Ὀρθοδόξων καί Λατίνων εἰς τὰ Ἐπτάνησα κατὰ τὴν Λατινοκρατίαν, περιοδ. «Θεολογία», τ. 57, Ἰουλ.-Σεπτ. 1986, σελ. 569.

12. William Miller, Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας σὴν Ἑλλάδα, μετ. Ἀγγελου Φουριώτη, Ἀθήνα 1960, σελ. 590.

13. Δημητρίου Χρ. Καπαδόχου, Ἡ άπονομή τῆς δικαιοσύνης σὴν Κέρκυρα άπὸ τοὺς μεγάλους Πρωτοπαπάδες τῆν Ένετικήν περίοδο (1604-1797), Ἀθήνα 1990, σελ. 28.

14. Ἀθαν. Χ. Τσιτσά, πρωτ/ρου, Ἡ Ἐκκλησία..., σελίς 51 καί Ἐρμάνου Λούτζη, Περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῆς Ἐπτανήσου ἐπὶ τῶν Ένετῶν, Ἀθήνα 1856, ²1969, σελ. 183.

15. Πρεσβ. Γερασίου Ζαμπέλη, Ἡ Ἀγία Μαύρα καί τὸ κάστρο τῆς, Λευκάδα 1988.

16. Ἰωάν. Γ. Γιαννοπούλου, Ὁ Ἐβλίμ Τσελεμπή εἰς τὴν Λευκάδα, Ἐπετηρίς Λευκαδικῶν μελετῶν, τόμ. Β' 1972. Ἀθήνα 1973, σελ. 337.

17. Πρεσβ. Γερασ. Ζαμπέλη, Οἱ Ἱεροὶ Ναοὶ Εἰσοδίων καί Εὐαγγελιστρίας Λευκάδος, Λευκάδα 1991. Κων/νου Γ. Μαχαιρᾶ, Ἡ Λευκὰς ἐπὶ Ένετοκρατίας (1684-1797), σελ. 33, σμμ. 2.

18. Πρεσβ. Γερασ. Ζαμπέλη, Ἀρχιεπίσκοπος Λευκάδας καί Ἀγίας Μαύρας Διονύσιος Κόνταρης (1690-1742), ὁ φιλογερὸς ἱερωμένος παιδαγωγός, περιοδ. «ΑΠΟΛΥΤΡΩΣΙΣ», ἀρ. φύλ. 284, 285, 286, 287.

19. Κων/νου Γ. Μαχαιρᾶ, Ναοὶ καί Μοναὶ τῆς Λευκάδος, Ἀθήνα 1957, σελ. 370. Κων/νου Γ. Μαχαιρᾶ, Ἡ Λευκὰς ἐπὶ..., σελ. 226 καί Πάνου Γ. Ροντογιάννη, Ἱστορία τῆς νήσου Λευκάδος, τ. Β' σελ. 808.

20. Πρωτοπρ. Γεωργίου Δ. Μεταλληνοῦ, Τουρκοκρατία, ἐκδ. ΑΚΡΙΤΑΣ, Ἀθήνα 1988 καί τοῦ ἴδιου, Πολιτική καί Θεολογία, ἐκδ. ΤΕΡΤΙΟΣ, Κατερίνη 1990.

21. Πρεσβ. Γερασ. Ζαμπέλη, οἱ Ἱεροὶ Ναοί... σελ. 16.

22. Ἱστορικὸ ἀρχεῖο Λευκάδος.

23. Κων/νου Γ. Μαχαιρᾶ, Ναοί..., σελ. 22.

24. Ἡλίας Τσιτσέλη, Κεφαλληνιακά Σύμμικτα, τ. Β', Ἐν Ἀθήναις 1960, σελ. 40.

25. Ξηρουχάκη, Κρητικὸς πόλεμος, Ἐν Τεργέστῃ, 1908, εἰσαγωγή. Σχετικὸ εἶναι καί τὸ ἔργο τοῦ Κώστα Καιροφύλλα, Ἡ Ἐπτανήσος ὑπὸ τοὺς Βενετοὺς, Ἀθήνα 1953, σ. 230 κ.έ.

Ένα θαῦμα τῆς Παναγίας στὴ Σκύρο τοῦ 18ου αἱ. ἢ, πῶς ἀνακαινίσθηκε ἡ Μονὴ τῆς Εὐαγγελιστρίας στὴ Σκόπελο

Τοῦ πρεσβυτέρου κ. Κ. Ν. ΚΑΛΛΙΑΝΟΥ

Μεταξὺ τῶν ἄλλων σιχουρρημάτων, τὰ ὁποῖα ἐξέδωσε τὸ 1909 ὁ Ἀ. Παπαδόπουλος - Κεραμεύς, ἀπὸ τὸ ἀνέκδοτο πόνημα τοῦ Σκοπελίτη λογίου μοναχοῦ τοῦ 18ου αἱ., Καισαρίου Δαπόντε¹ «ΑΝΘΗ ΝΟΗ-ΤΑ»² συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ τιτοφορούμενο, «Ἀπαριθμησις τῶν ὀνομαστῶν Ναῶν καὶ Μονῶν τῆς Παναγίας»³.

Στὸ ἔμμετρο αὐτὸ ἔργο του, ποὺ ἐκτείνεται σὲ 1325 στίχους ὁ Δαπόντες «περιέλαβεν... ἀναγραφὴν ναῶν καὶ μοναστηρίων (ἀναθεμιμένων τῇ Θεοτόκῳ) ἐν Τουρκίᾳ, Μολδοβλαχίᾳ, Ρωσίᾳ καὶ ἄλλαχού· ἥτις ἐκ τοπωνυμικῆς ἐπόψεως ἔχει μεγίστην ὁμολογουμένως ἀξίαν»⁴.

Ἀνάμεσα δὲ στὰ ὀνομαστὰ μοναστήρια, γιὰ τὰ ὁποῖα γίνεται λόγος στὸ δαποντικὸ αὐτὸ σιχουρρημα, ἰδιαίτερα μόλις ἀρχίζουν ν' ἀπαριθμοῦνται τὰ «ἐν τοῖς νήσοις» ἱερὰ καταστήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀφιερωθεῖ στὴ Θεοτόκῳ, συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ «πατρικὸν τοῦ μοναστηρίου», ἡ Εὐαγγελιστρία⁵, ποὺ ὑπάρχει μέχρι σήμερα στὴ Σκόπελο (στ. 659-716).

Γιὰ τὸ μοναστήρι αὐτὸ ὁ Δαπόντες ἀναφέρει πῶς ἀνακαινίσθηκε, ὅστερ' ἀπὸ θαῦμα, ποὺ συνέβη στὴ νήσο Σκύρο στὶς ἀρχές - ὑποθέτουμε - τοῦ 18ου αἱ. καὶ μὲ τὸ ὁποῖο σώθηκε ὁ πατέρας του Χατζῆ - Στεφανῆς Δαπόντες ἀπὸ βέβαιο θάνατο, ὅταν μὲ φθόνον οἱ Σκοπελίτες προεστοὶ τὸν «ἐπαράδωσαν ὡς ἔνοχον θανάτου» στοὺς Τούρκους (στ. 674). Μὲ τὴν ἐπέμβαση ὅμως τῆς Παναγίας ὁ Χ' Στεφανῆς σώζεται καὶ σὲ ἔνδειξη εὐγνωμοσύνης ἀνακαινίζει ἐκ βάθρων τὸ καθολικὸ τῆς Μονῆς κι ὡς φαίνεται ὅλο τὸ κτιριακὸ τῆς συγκρότημα.

Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ σιχουρρημα αὐτὸ ἔχει ἰδιαίτερη σημασία νὰ ἐπανεκδοθεῖ τὸ παραθέτουμε, στὴ συνέχεια, ὁλόκληρο, μὲ τὶς ἀπαραίτητες παρατηρήσεις, γιὰ τὸν καλύτερο κατατοπισμὸ τοῦ ἀναγνώστη:

στ. 661 «... Ἡ Σκόπελός μου εὐτυχεῖ τὴν Εὐαγγελιστρίαν

κ' εὐαγγελίζεται ἡμῖν ζωὴν καὶ εὐτυχίαν
μ' ἐκείνην τὴν πανθαύμαστον καὶ πάνσεπτον εἰκόνα⁶,
ὅπου ὀλίγαις σὰν αὐτὴν εἰς τοῦτον τὸν αἰῶνα,

στ. 665 εἰς ἓνα μοναστήριον, κτίριον πατρικόν μου
τὸ μέγιστον προσκύνημα ᾧ ὅλην τὴν Σκόπελόν μου.

Εἰς τὸ ὁποῖον σήμερον τῶρα ἡγουμενεύει
ὁ Παλαιὸς Νέων Πατρῶν καλῶς καὶ προεδρεύει.

Τοῦτο τὸ μοναστήριον μὲ θαῦμ' ἀνεκαινίσθη

στ. 670 ὑπερφυῆς καὶ θαυμαστὸν κι ὡς φαίνεται ἔστο-
λίσθη,

διότι ἦτον εἰς μικρὴν πρότερον ἐκκλησίαν.

Θυμῶμαι ὁ πατέρας μου μὲ εἶπεν τὴν αἰτίαν

καὶ ἔχω κρίμα καὶ αὐτὴν ἂν δὲν τὴν ἱστορήσω
θαῦμα τῆς Παναγίας μου τέτοιο νὰ σιγήσω.

στ. 675 Τὸ εἶπα τὸν κύρ Σίλβεστρον τὸν τῆς Ἀντιο-
χείας

καὶ εἰς τιμὴν τὸ ἔγραψεν εὐθὺς τῆς Παναγίας.
Οἱ προεστοὶ τῆς χώρας μας, οἱ καὶ συμπατριῶται
εἰς τῶν νησιῶν τὸν ἀγᾶ, ὅστις κι ἂν ἦτο τότε,
φθόνῳ τὸν ἐπαράδωκαν ὡς ἔνοχον θανάτου

στ. 680 (διαβολαῖς τέτοιαις πολλαῖς φθόνον τοῦ κα-
ταράτου)

τὸν πῆρε στὴν φρεγάδα του, στὴν ἄλυσον δεμένον
καὶ εἰς τὴν Σκύρον ἔφθασε, νησίον ξακουσμένον,
στὴν Πόλιν ἀναβαίνωντας γιὰ νὰ τὸν παραδώσῃ
τοῦ Καπεδὰν - πασᾶ ἐκεῖ, νὰ τὸν ἐθανατώσῃ.

στ. 685 Ἐκεῖ οὖν ὁ ἀφέντης μου θωρεῖ μίαν κυρίαν
τὴν νύκτα εἰς τὸν ὕπνον του, γυναικα σεβασμίαν,
καὶ «Σήκω» λέγει πρὸς αὐτόν, «σὴκω καὶ μὴ φοβή-
σαι».

Αὐτὸς σὰν νὰ τὴν γνώρισε καὶ δὲν εἶπε, «ποῖα εἶ-
σαι»;

Μόνον τῆς ἀποκρίνεται καὶ λέγ' εἶμαι δεμένος

στ. 690 καὶ δὲν μπορῶ νὰ σηκωθῶ ὡς βλέπεις, ὁ
καϊμένος.

«Σήκω», τὸν λέγει δεύτερον «σὲ λέγω»· κέσηκώθη
καὶ ἔπεσαν τὰ σίδηρα ἐκεῖνῃ ἀφαντώθη.

Γιὰ νὰ γενῇ δὲ μιὰ δουλειὰ τοιαύτη, σᾶς ἀφίνω,
ὅσοι τὸ διαβάξετε, κρίνεται (ἐγὼ δὲν κρίνω),

στ. 695 δάκρυα πόσοι ποταμοὶ χύθηκαν νύκτα μέρα
καὶ πόσοι ἀναστεναγμοὶ ἔκοψαν τὸν ἀέρα.

Τοῦτ' ὁ πατήρ μου νὰ ἰδῇ, ξυπνᾷ τὸν φύλακά του
(ἐγέμισεν ὅμως χαρὰ μεγάλη ἡ καρδιά του)

καὶ λέγει του καὶ τᾶβαλε πάλιν τὰ σίδηρά του,

στ. 700 χωρὶς ποσῶς νὰ τὸν εἰπῇ διὰ τὸ ὄραμά του
βλέπει δὲ πάλιν τὴν αὐτὴν καὶ πέφτουνι καὶ πάλιν
τρεῖς φοραῖς ἔγινεν αὐτὸ μὲ ἔκπληξιν μεγάλην
τοῦ ἀφεντός μου καὶ αὐτοῦ τοῦ δεσμοφύλακός μου
καὶ πλὺ δὲν τὸν σιδέρωσε· τρόμαξε καὶ ἀτός του.

στ. 705 Τὸ δὲ ταχὺ εὐθὺς τὸ λέγει τὸν ἀγᾶ του
ὁ δὲ ἀγᾶς τὸν ἔφερεν εὐθὺς ἐκεῖ μπροστά του
καὶ τὸν ρωτᾷ τὰ κατ' αὐτὸν καὶ θάρρος τὸν ἐδίνει,
νὰ τοῦ εἰπῇ καταλεπτῶς τὸ πρᾶγμα πῶς ἐγίνῃ
τὸ εἶπεν ὁ πατέρας μου καὶ τὸ ἐδιηγῆθη

στ. 710 Ὁ μπέης ἐκατάλαβε καὶ ἐπληροφορήθη.
Ἐφερε καὶ τοὺς Σκυριανοὺς καὶ εἶχε τοὺς ρωτήσῃ
ὡς γείτονας καὶ αὐτουνοὺς, καὶ εἶχαν μαρτυρήσῃ,
πῶς διὰ φθόνον καὶ καλὰ εἶχαν τὸν παραδώσουν
ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς διὰ νὰ τὸν σηκώσουν.

στ. 715 Ὅθεν τὸν στέλνει πάραντα ὁ μπέης τιμημένα
ὀπίσω τὸν ἀφέντη μου καὶ πλέον δοξασιμένα».

Τὸ ἀθησαύριστο αὐτὸ χρονικὸ τῆς, ἐκ θεμελίων, ἀνακαινίσεως, ὄχι μόνο τοῦ Καθολικοῦ τῆς Μονῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἀλλὰ, καθὼς φαίνεται καὶ ὁλοκληρου τοῦ κτιριακοῦ τῆς συγκροτήματος (στ. 669) δὲν εἶναι τὸ μόνο ποὺ μᾶς παραδίδεται. Ἦδη ὑπάρχουν καὶ ἄλλες παραδόσεις, γιὰ τὴν ἰδρυση τῆς Μονῆς, οἱ ὁποῖες ὅμως πρέπει νὰ εἶναι μεταγενέστερες καὶ ὄχι ἀπόλυτα ἀκριβεῖς⁷. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὴ διήγησι αὐτῇ τοῦ Δαπόντε, σήμερα στὴ Σκόπελο δὲν διασώζεται.

Σχετικὰ τώρα, μὲ τὰ ὅσα μαρτυρεῖ ὁ Καισάριος, τόσο σ' αὐτὴ τὴν ἔμμετρη διήγησή του, ὅσο καὶ ἄλλου, ἔχουμε νὰ ποῦμε τὰ ἑξῆς:

α. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς μαρτυρίες τοῦ μοναχοῦ αὐτοῦ καμμία ἄλλη γραπτὴ πηγὴ δὲν διασώζεται, ὥστε νὰ μᾶς πληροφορήσει γιὰ τὴν ἰδρυση καὶ ἀνακαίνισι τῆς Εὐαγγελίστριας⁸.

β. Τόσο στὴν ἔμμετρη αὐτῇ διήγησι, ὅσο καὶ στὸν ἀνέκδοτο Κώδικα τῆς Μονῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ποὺ συντάξε καὶ ἔγραψε ὁ Καισάριος, τὰ ὅσα ἀναφέρονται μᾶς πιστοποιοῦν, πῶς, στὸν τόπο ποὺ ὑψώνεται τὸ σημερινὸ μοναστήρι, ὑπῆρχε «μονήδριον», τὸ ὁποῖο ἀνῆκε στὴν οἰκογένεια τοῦ Δαπόντε καὶ συγκεκριμένα στὸν πατέρα τοῦ Χατζῆ - Στεφανῆ, Ἰωάννη Γραμματικό. Μάλιστα, γιὰ τὸ μονήδριον αὐτό, στὸ ὁποῖο ἀσκήτευαν μοναχοί, εἶχαν ἐκδοθεῖ καὶ Πατριαρχικὰ Γράμματα, ἄγνωστα σὲ μᾶς σήμερα⁹.

Στὶς ἡμέρες ὅμως τοῦ Χ' Στεφανῆ Δαπόντε, «πεσόντος τοῦ ναοῦ μικροῦ καὶ παλαιοῦ ὄντος ἀνηγέρθη καὶ ἀνεκαινίσθη δι' ἐξόδων ἰδίων (τοῦ Χ' Στεφανῆ) πέντε πονγγίων¹⁰ καὶ ἐπιστάσις αὐτοῦ ὁ φαινόμενος οὗτος καὶ ὡραιότατος ναὸς τὸ κάλλος τῆς Σκοπέλου»¹¹.

Ἡ ἀνακαίνισι τοῦ Ναοῦ καὶ ὅλων τῶν ὑπολοίπων μερῶν τῆς Μονῆς σύμφωνα μὲ τὴν ὡς ἄνω διήγησι τοῦ Καισαρίου πραγματοποιήθηκε ὥστερ' ἀπὸ θαῦμα τῆς Παναγίας, μὲ τὸ ὁποῖο καὶ σώθηκε ὁ Χατζῆ - Στεφανῆς Δαπόντες, ἀπὸ βέβαιο θάνατο. Καὶ τοῦτο ἐπειδὴ οἱ Σκοπελίτες προεστοί — πάντα σύμφωνα μὲ τὴ διήγησι τοῦ γιοῦ του — μὲ φθόνο τὸν παρέδωσαν «εἰς τῶν νησιῶν τὸν ἀγᾶν, ὡς ἔνοχον θανάτου» (στ. 679). Ποιά, τώρα, ἦταν ἡ αἰτία τοῦ φθόνου καὶ τῆς προδοσίας ἀγνοοῦμε. Γνωρίζουμε μόνο πῶς ὁ Χ' Στεφανῆς τὴν ἐποχὴ ἐκείνη κατεῖχε τὸ ἀξίωμα τοῦ Κόνσολου τῆς Ἀγγλίας¹² καὶ ὅτι ἐνδιαφέρθηκε, μὲ τὶς πολλὰ καὶ σημαντικὰς γνωριμίας ποὺ διέθετε, γιὰ τὴ σύστασι Σχολῆς, στὴν ὁποία δίδαξε καὶ ὁ ὁσῖος Ἱερόθεος ὁ Ἰβηρίτης¹³.

Ὁ Καισάριος δὲν διασώζει τὴν αἰτία τῆς συλλήψεως τοῦ Χ' Στεφανῆ μόνο ἀναφέρει πῶς οἱ Σκοπελίτες (ὥστερ' ἀπὸ δίκῃ ἄραγε;) παραδώσανε τὸν πατέρα του στοὺς Τούρκους καὶ συγκεκριμένα στὸν Ἀγᾶ τῶν νησιῶν, ποὺ «τὸν πῆρε στὴν φρεγάδα του, στὴν ἄλυσον δεμένον» (στ. 676) μὲ προοπτικὴ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ στὴν Πόλιν καὶ νὰ τὸν παρουσιάσῃ στὸν Καπουδάν-πασά¹⁴ γιὰ «νὰ τὸν ἐθανατώσῃ» (στ. 684).

Φθάνοντας ὅμως στὴ Σκύρο, γίνεται τὸ θαῦμα τῆς Παναγίας καὶ ὁ Χατζῆ - Στεφανῆς σώζεται, μὲ ἀποτέλεσμα καὶ ὁ ἴδιος ὁ Τούρκος ἀξιωματοῦχος νὰ ἐκπλαγεῖ καὶ νὰ ἐπανεξετάσῃ τὴν ὑπόθεσι τοῦ κατηγορουμένου καὶ μελλοθάνατου Δαπόντε. Τελικά, ὥστερ' ἀπὸ τὶς εὐμενεῖς καταθέσεις τῶν Σκυριανῶν ὁ Χατζῆ - Στεφανῆς ἀθωώνεται καὶ ἐπιστρέφει στὴ Σκόπελο, «τιμημένα καὶ πλέον δοξασμένα» (στ. 715-16), ἀνακαινίζοντας τὸ 1712¹⁵ τὸ Καθολικὸ καὶ ὅλο τὸ κτιριακὸ συγκροτῆμα τῆς Μονῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ.

Μάλιστα, τὴ διήγησι αὐτῇ ποὺ ἀναφέραμε, ὁ Καισάριος Δαπόντες τὴν ἀποκάλυψε καὶ στὸν πνευματικὸ του πατέρα Σίλβεστρο, Πατριάρχη¹⁶ Ἀντιοχείας, ὁ ὁποῖος «καὶ εἰς τιμὴν τὸ ἔγραψεν εὐθὺς τῆς Παναγίας» (στ. 674).

Τέλος, ὅταν ὁ Καισάριος ἔγραφε στὴ Μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου, τὸ 1786, τὰ «ΑΝΘΗ ΝΟΗΤΑ», ἡγούμενος στὴν Εὐαγγελίστρια ἦταν κάποιος Ἐπίσκοπος, πρῶν Νέων Πατρῶν¹⁷.

1. Γιὰ τὸν Καισάριον Δαπόντε ἔχουν γραφεῖ πολλὰ καὶ ἀξιόλογες μελέτες, ἀναγραφὴ τῶν ὁποίων μπορεῖ νὰ δεῖ ὁ ἐνδιαφερόμενος στὸ ἔργο τοῦ Σωτ. Ν. Καδᾶ, Χειρόγραφο μὲ αὐτόγραφες σημειώσεις τοῦ Καισ. Δαπόντε, Θεσσαλονίκη 1988 (ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ «ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΕΜΜ. ΚΡΙΑΡΑ») σ. 185 σημ. 8.

2. Τὸ πόνημά του αὐτὸ ὁ Καισάριος ἔγραψε τὸ 1768 στὴ Μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου, ὅπου μόναζε καὶ τὸ ἀφίερωσε στὸν πρ. Κ/πόλεως Κύριλλο Ε' τὸν Καράκαλλο (1748-1751 καὶ 1752-1757) ποὺ ἐφησύχαζε τότε στὴν Ἱ. Σκήτι τῆς Ἀγ. Ἀννης, στὸ Ἀγ. Ὅρος. Μνημονεύει δὲ τὴν ἀφίερωσή του αὐτὴ καὶ ἄλλου, ὡς ἑξῆς:

«Ὅτι ἐδῶ (στὸ Ὅρος δηλ.) ὁ Κύριλλος εἶναι ὁ Πατριάρχης

πρὶν ΚΠόλεως, τίμιος Ἱεράρχης.

Εἰς τοῦτον ἀφίερωσα ἓνα ἀπὸ τὰ βιβλία

τὰ ΑΝΘΗ μου τὰ ΝΟΗΤΑ, ἀνθούση τῇ καρδίᾳ».

(βλ. Κ. Δαπόντε, Κήπος Χαρίτων (ἐκδ. Γ. Σοφοκλέους), Ἀθήνησι 1880 σελ. 112 στίχ. 125-128). Γιὰ δὲ τὸν Πατριάρχη Κύριλλο βλ. Τάσου Ἀθ. Γεωργίου, Μονὴ Φιλοσόφου, Ἐν Ἀθήναις 1960, σελ. 281-304.

Ἀναφορικά, τώρα, μὲ τὴν ἐκδοσι τῶν «ΝΟΗΤΩΝ ΑΝΘΕΩΝ», ποὺ ἰσχυρίζεται ὁ Καισάριος ὅτι τυπώθηκαν (Δημ. Π. Πασγάλη, Καισ. Δαπόντες, περ. «ΘΕΟΛΟΓΙΑ», τ. 13 [1935] σ. 248) πιστεύουμε σ' αὐτὸ ποὺ τονίζει ὁ Ν. Βέης. Ὅτι δηλ. τὸ χρο ἐστάλη ἀπὸ τὸν Δαπόντε στὴ Βενετία ἢ ἄλλου νὰ τυπωθῇ, ὅμως τοῦτο φαίνεται νὰ μὴν πραγματοποιήθηκε (Ν. Βέης, Τὰ «ΑΝΘΗ ΝΟΗΤΑ» τοῦ Κων/νου - Καισαρίου Δαπόντε καὶ τὰ Μοναστήρια τῆς Πελοποννήσου, περ. «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ» τ. 31 [Χριστοῦγεννα 1942] σελ. 19). Ὡς-τόσο οἱ, Ε. Legrand καὶ L. Petit στὸν β' τόμο τῆς Bibl. Hell., XVIII, Παρίσι 1928 σελ. 278-79 θεωροῦν πῶς τὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ Δαπόντε ἐξεδόθη. Παράλληλα στὸ χρο τοῦ Καισαρίου μὲ τὶς αὐτόγραφες σημειώσεις του, παρατηροῦμε πῶς τὸ βιβλίον τοῦ «ΑΝΘΗ ΝΟΗΤΑ» κυκλοφορεῖ μεταξὺ τῶν φιλομαθῶν ἀγιορειτῶν, δανεισμένο ὅμως ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν συγγραφέα. βλ. Σ. Καδᾶ, Χειρόγραφο... ὅπ. παρ. σελ. 206-207. Φυσικὰ ἢ λ. βιβλίον, ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ Δαπόντες,

όπως αποδείχτηκε «χρησιμοποιείται για να δηλώσει έκτενές χειρόγραφο σταχωμένο έργο». Π. Βασιλείου, Συμπληρωματικά στην έλλ. έργογραφία του Σκεντέρμπεη, περ. «ΕΛΛΗΝΙΚΑ» τ. 35 (1984) τεύχ. 1ο σελ. 113 σημ. 53.

3. Δ. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, Texte grecești privitoare la istoria Româneasca, εἰς End. Hurmuzaki, Documente privitoare la Istoria Românilor, TXIII, București 1909 σελ. 295-297.

4. 'Α. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, Texte grecești... όπ. παρ. σελ. κη' (όπου και ή εισαγωγή).

5. Για τή Μονή αυτή βλ. τή μελέτη μας, 'Ανέκδοτα σημειώματα του Καιο. Δαπόντε για τή νήσο Σκόπελο, περ. «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» τ. 36 (1987) σελ. 274-278.

6. Κάνοντας λόγο κι άλλου ό Καιοάριος για τήν θαυματουργή αυτή εικόνα αναφέρει: «Δεξιά του Χριστού ή Πάνσεπτος κ(αί) πανθαύμαστος και / θαυματουργός αγία εικόνα της Παναγίας επί θρόνου / καθημένης, με στέφανον άργυρου, τδ δε βρέφος / χρυσοῦν. Είναι δε παλαιά από τών ήμερών τών / Χριστιανών Βασιλέων. Εἰς τήν ύπ' οὐρανόν δόλγαι / τή αλθιεία τοιαῦται εἰκόνες σώζονται κεχαριτωμέναι καθώς αυτή τοῖς θαύμασι και τή θεωρίᾳ» Κώδ. Ξηρ. 193 (= Κώδιξ τής Μονής Εὐαγγελιστρίας) φ. 2α. Στόν δε «Κή-πο Χαρίτων» όπ. παρ. σ. 59 στ. 293- 295 λέγει τὰ ἐξής:

«Καί εἶναι σταυροπήμιον (τό μοναστήρι τής Εὐαγγελιστρίας) με μίαν θαυμασίαν

εἰκόνα τής Δεσποίνης μας όλο θαυματουργίαν.

Αὐτή βασιτά τήν Σκόπελον χωρίς ἀμφιβολίαν».

Σύμφωνα με τήν παράδοση ή Θεομητορική εικόνα, πού φέρει τήν ἐπωνυμία Η ΠΑΜΜΑΚΑΡΙΣΤΟΣ, μετεφέρθη στη Σκόπελο από δύο μοναχούς, οἱ όποιοι ήλθαν από τήν Κονσταντινούπολη στο νησί, επί Αυτοκράτορος Νικηφόρου Φωκά. βλ. 'Αδ. Σάμψων, Ναοί και Μοναί εἰς τήν νήσον Σκόπελον, 'Αθήναι 1974 σελ. 40 σημ. 29. Πάντως ό 'Εφορος Βυζ. 'Αρχαιοτήτων Π. Λαζαρίδης εκφράζει τή γνώμη πώς ή εικόνα εἶναι έργο του 15ου-16ου αἰ., βλ. Μεσαιωνικά Θεσσαλίας - Σποράδων, 'Αρχαιολ. Δελτίον τ. 19 (1964) Χρον. II σελ. 288.

7. Έχουμε ύπ' όψη μας δύο παραδόσεις, οἱ όποιες σχετίζονται με τήν ίδρυση αλλά και τό κτίσιμο τής Μονής.

'Η πρώτη αναφέρεται στο πρόσωπο του ιερομονάχου 'Αγαπίου, ό όποιος σύμφωνα με τή διήγηση ήταν ό πρωτομάστορας πού έκτισε τή Μονή αφού προηγουμένως τό σχέδιό της άποτυπώθηκε στήν παλάμη του. 'Αργότερα ό 'Αγάπιος έγινε μοναχός και εγκαταβίωσε στο μοναστήρι πού έκτισε.

Τόν 'Αγάπιο πράγματι τόν συναντούμε ως εφημέριο στήν Εὐαγγελίστρια, μετά από τόν ιερομ. Διονύσιο, κι ασφαλώς τόν Σεραφεῖμ, για τόν όποιο γίνεται λόγος, για πρώτη φορά εδώ, γύρω στα 1820. 'Ηταν συγγενής με τήν οἰκογένεια του Δαπόντε, μαζί του δε μόναζε και ή μοναχή Μάρθα, πεθερά του 'Αλεξ. Δημ. Δαπόντε. Αυτούς τούς δύο μονάζοντες εφόνευσαν οἱ Λιάπηδες τό 1826 (βλ. μελέτη μας, 'Ανέκδοτα σημειώματα... όπ. παρ. σελ. 278).

'Η δεύτερη διήγηση κάνει λόγο για κάποιον πρωτομάστορα Κανάκη του όποίου τήν παλάμη άποτυπώθηκε τό σχέδιο τής Μονής, ύστερ' από τήν εμφάνιση τής Παναγίας, στόν ύπνο του. Κι αυτός με τή σειρά του τό δείχνει στόν μοναχό Δαπόντε κι αποφασίζεται να κτιστεί ή Μονή στόν τόπο όπου εμφανίστηκε ή Παναγία και ζωγράφισε τό σχέδιο του μοναστηριού της. βλ. Νίνας Τσακνή, Παραδοσιακά διηγήματα... 'Αθήνα 1985 σελ. 116-119.

8. Υπάρχουν ακόμη και κάποιες μαρτυρικές καταθέσεις

γερόντων Σκοπελιτών οἱ όποιες πιστοποιούν ότι ή Εὐαγγελίστρια εἶναι ιδιοκτησία «τών Χατζη - Σεφανεών Δαπόντε». Πρόκειται για τίς καταθέσεις τών, 'Αγάλου Γιαννιού (έτών 63, τό 1835), 'Ιω. Κουμπή (έτών 70) και Μοναχάκη Εὐαγγελινοῦ (έτών 64) πού βρίσκονται στα Γ.Α.Κ. Μοναστ. φάκ. 474 και οἱ όποιες δόθηκαν τόν Φεβρουάριο του 1835.

9. Κώδ. Ξηρ. 193 (Κώδ. Μονής Εὐαγγελιστρίας) φ. 9^β. 'Η έκδοση του Κώδικος αυτού ετομάζεται.

10. «πουγγί(ον), τό = χρηματικό ποσό ίσο με 500 γρόσια». Σ. Καδά, Χειρόγραφο... όπ. παρ. σ. 233. 'Επομένως τό κτίσιμο τής Μονής κόστισε 5Χ500 = 2.500 γρόσια.

11. Κώδ. Ξηροπ. 193 φ. 1^β.

12. Δημ. Π. Πασχάλη, Καιο. Δαπόντες... όπ. παρ. σελ. 229. Τό αξίωμα αυτό κράτησε κι ό Καιοάριος' γράφει δε στόν «Κήπο Χαρίτων» σελ. 16-17 στ. 249-252:

«Έχοντας δε τό γλέζικο εγώ τό Κοנוσυλάτο με τόν ριτζά του άφεντός όπου εξήγησά το ως πατρικόν όφρέκιον όπου εἰς τήν ζωήν του ό μακαρίτης κράτησεν έως εἰς τήν θανήν του».

13. Βλ. μελέτη μας, Σχεδιάσμα για τήν κατάσταση τής Παιδείας στη Σκόπελο τήν Τουρκοκρατία, έως τό 1832, περ. «ΘΕΣΣΑΛΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ» τ. Ε (1983) σελ. 88.

14. 'Όπως τὰ περισσότερα νησιά του κεντρικού Αἰγαίου έτσι και ή Σκόπελος ύπήγετο στόν Καπουδάν - πασά, τόν αρχινάυαρχο τής 'Οθωμ. αυτοκρατορίας. Βασ. Σφυρόερα, Οἱ Δραγομάνοι του στόλου, 'Επετηρίς του Μεσ. 'Αρχείου, τ. 14 (1964) σελ. 21, 26.

15. 'Η χρονολογία βρίσκεται «υπεράνω τής βορείας εισόδου» του Καθολικού τής Μονής, όπου και ή έπιγραφή: «+ ΔΙ ΕΞΟΔΟΥ ΧΑΤΖΗ ΣΤΕΦΑΝΗ ΔΑΠΟΝΤΕ 1712», 'Αδ. Σάμψων, Ναοί και Μοναί... όπ. παρ. σελ. 38 σημ. 26.

16. Τήν πνευματική αυτή συγγένεια πού είχε με τόν Κύπριο Πατριάρχη, μαρτυρεί ό Καιοάριος στόν Κώδικα τής Εὐαγγελίστριας (Ξηρ. 193, φ. 3^α) «'Η άλλη δε ή του Χριστού (εἰκόνα) εἶναι ιδιόχειρος ζωγραφία του μνήμης / μακαρίου Σιλβέστρου 'Αντιοχείας, και πνευματικού μου πατρός...». Για τόν Σιλβέστρο (1726-1766) βλ. ακόμη Γ. Κεχαγιόγλου, 'Ανέκδοτα στοιχεία για τόν Καιο. Δαπόντε από τό χρο Βυτίνας αριθ. 1, 'Αθήνα 1986 (ανάτυπο από τό π. ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ - 18) σελ. 46, 49-50 κι ακόμη βλ. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Σιλβέστρου 'Αντιοχείας, 'Εγγραφα περι του Εἰρηνουπόλεως 'Ανθίμου, περ. «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ», τ. 2 (1918) σελ. 121-127.

17. Δυστυχώς άγνοούμε τό όνομα του 'Επισκόπου - 'Ηγουμένου, στόν Εὐαγγελισμό. 'Ωστόσο γνωρίζουμε πώς τό 1768 'Επίσκοπος Νέων Πατρών ήταν ό Γεράσιμος «άνθρωπος παλαιός ών του Πατριάρχου (Σαμουήλ Α' Χαντζερή, του από Δέρκων) πατρίς αυτού ή νήσος Σκόπελος». Κ. Σάθα, 'Ανέκδοτος Κώδιξ Ν. Πατρών «'Αττικόν 'Ημερολόγιον» Εἰρ. 'Ασωπίου 1869 σελ. 197 έξ. 'Αρχμ. Θεοφίλου Σιμποπούλου, 'Υπάτη, 'Αθήναι 1981 σελ. 114. 'Όπως επίσης ότι στη Μονή του Εὐαγγελισμού διετέλεσαν ήγούμενοι και οἱ έπίσκοποι πρ. Ζητουνίου Μελέτιος (Κώδ. Ξηρ. 193 φ. 4^α) και πρ. Θωμακού Σεραφεῖμ (βλ. μελέτη μας, 'Ανέκδοτα σημειώματα... όπ. παρ. σελ. 275, 278.

'Οφείλω θερμές ευχαριστίες στόν 'Ηγούμενο τής Μονής Ξηροποτάμου π. 'Ιωσήφ, στόν εφημέριο του 'Ι. Ν. Γενήσεως του Χριστού, Σκοπέλου π. Νικόλαο Κασσανδριανό, Οἰκονόμο και στόν κ. 'Αργ. Πετροναίτη, Καθηγητή στήν Πολυτεχνική Σχολή του Α.Π.Θ., για τήν βοήθειά τους ώστε να γραφεί ή μελέτη αυτή.

ΔΙΑΚΟΝΟΙ ΤΟΥ ΘΥΣΙΑΣΤΗΡΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΔΡΑΣ

(Παφνούτιος Βασιλειάδης - Ἀβέρκιος Παπαδόπουλος)

«Ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου
προσκαρτερήσομεν» (Πράξ. 6,4).

Τοῦ κ. Παναγ. Θ. Παπαθεοδώρου, Θεολόγου - Δ/ντῆ Γυμνασίου

Πρόλογος

Στις ὑπώρειες τοῦ Κλωκοῦ, 15 χιλιόμετρα νοτιῶς τοῦ Αἰγίου, εἶναι χτισμένο σὲ ὑψόμετρο 550 μ. τὸ μοναστήρι τῶν Ταξιαρχῶν. Ἡ ἀρχὴ του φθάνει στὴν ἐποχὴ τῶν τελευταίων Παλαιολόγων. Τὸ μοναστήρι ἔχει μακρὰ καὶ πολυκύμαντὴ ἱστορία. Στὰ κελλιά του ἀσκήθηκε στὴν πνευματικὴ ζωὴ πλειάδα μοναχῶν.

Στὸ μοναχολόγιο, πὺν ἀρχίζει τὸ 1833 καὶ φθάνει μέχρι τὶς μέρες μας, ἀναφέρονται τὰ ὀνόματα 328 μοναχῶν. Κατέφυγαν ἐκεῖ ὄχι μόνο ὄρτοι ἀνδρες ἀλλὰ καὶ νέοι κυριευμένοι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τῆς ἀφιέρωσης στὸ Χριστό. Φόρεσαν τὸ μελανὸ ἔνδυμα (ράσο), τὴν ὑπηρετικὴ ποδιά, γιὰ νὰ ὑπηρετεῖ ὁ ἓνας τὸν ἄλλο καὶ ὅλοι μαζί τὸ Θεό. Μοναχοὶ ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Αἰγιάλειας, ἀπὸ τὰ Καλαβροτοχώρια καὶ ἀπὸ ἄλλες μακρινὲς περιοχὲς δημιούργησαν μιὰ κοινωνία δική τους μέσα στὴν ἐρημιὰ, δίπλα στὸ Σελινούντα, μιὰ κοινωνία σιωπηλῇ, γαλήνιᾳ, προσευχόμενῃ.

Ἄφησαν τὸν κόσμον, τὶς μάταιες ἀνέσεις του καὶ τὴν τρυφὴ γιὰ νὰ συνδεθοῦν μὲ τὸ Θεό. Ἐγκατέλειψαν μητέρα, πατέρα, φίλους καὶ συγγενεῖς καὶ ἀποσύρθηκαν στὴν ἡσυχία, γιὰ τὴν πίστεψαν ὅτι αὐτὴ θὰ τοὺς βοηθήσει στὴν πνευματικὴ τους ἀνάβαση.

Τὸ μοναστήρι τῶν Ταξιαρχῶν τροφοδότησε τὸ ἔθνος μὲ ἀγωνιστὲς μοναχοὺς, μὲ σοφοὺς καὶ μὲ ἁγίους. Γέροντες μὲ μεγάλη πείρα ἔγιναν μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὸ λόγο τους πνευματικοὶ ὁδηγοί.

Ταξιαρχίτες μοναχοὶ μὲ μόρφωση καὶ ζῆλον ὑπηρετήσαν τὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ ὡς ποιμένες, ὡς διδάσκαλοι, ὡς ἱεροκήρυκες. Ἡ ποικιλία αὐτῆς τῆς προσφορᾶς κατὰ τὴ μακραίωνη ἱστορία τῆς μονῆς, τόσο ἀπὸ ἀπλοϊκοὺς μοναχοὺς, ὅσο καὶ ἀπὸ δόκιμους θεολόγους καὶ σπουδαίους συγγραφεῖς ἀποτελεῖ ἀδιάψευστη μαρτυρία γιὰ τὴν ἀνθιστὴν τῆς πνευματικῆς ζωῆς στὸ μοναστήρι.

Ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν μοναχῶν πὺν ἀσκήθη-

καν στὴ μονὴ Ταξιαρχῶν ξεχωρίζουμε δύο προσωπικότητες: τὸν Παφνούτιο Βασιλειάδην καὶ τὸν Ἀβέρκιο Παπαδόπουλο. Ἀπὸ ἀγάπη στὸ Χριστὸ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν Του καλλιέργησαν τὰ χαρίσματα πὺν ἔλαβαν ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ἀναδείχτηκαν δόκιμοι διάκονοι τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τῆς ἐδρας. Στὴ ζωὴ τους, τὴν πολὺπλευρὴ δραστηριότητά τους καὶ τὰ εὐρύτερα ἐνδιαφέροντά τους θὰ ἀναφερθοῦμε στὴ συνέχεια.

Α. ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

Ὁ Παφνούτιος (κατὰ κόσμον Παναγιώτης) Βασιλειάδης ὑπῆρξε μοναχὸς γλωσσομαθῆς, πολυγραφότατος, μὲ σπουδὲς στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικόν. Γεννήθηκε στοὺς Πετσάκους τῶν Καλαβρύτων. Στὴ μονὴ Ταξιαρχῶν Αἰγιαλείας προσήλθε τὸ ἔτος 1834. Σύμφωνα μὲ τὰ καταχωρισμένα στοιχεῖα στὸ μοναχολόγιο ὁ Παφνούτιος ἐκάρην μοναχὸς στίς 20 Μαΐου 1842, σὲ ἡλικία 41 ἐτῶν. Στὸ ἐνδιάμεσο διάστημα ὁ ἀνωτέρω φαίνεται νὰ φοίτησε στὸ νεοσύστατο ἑλληνικὸ σχολεῖο τῆς μονῆς. Ἀργότερα χειροτονήθηκε διάκονος καὶ παρέμεινε, σύμφωνα μὲ τὸ Θ. Παπαγεωργίου¹, στὸ βαθμὸ αὐτὸ τῆς ἱερωσύνης σ' ὅλη του τὴ ζωὴ.

Ἀνήσυχον πνεῦμα ὁ Παφνούτιος, μὲ ἐξαιρετικὲς ἱκανότητες, φοίτησε στὸ Γυμνάσιο καὶ μετὰ ἀκολούθησε τὴν ἱερὴ τῆς θεολογίας ἐπιστήμην στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Πρῶτος καρπὸς τῶν θεολογικῶν του σπουδῶν εἶναι τὸ σύγγραμμά του «Δογματικὴ Θεολογία», 518 χειρόγραφων σελίδων. Τὸ ἔργο γράφτηκε στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὸ Νοέμβριον τοῦ 1856 μέχρι τὰ μέσα τοῦ 1857 καὶ περιλαμβάνει, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ προλεγόμενα, δύο μέρη: Στὸ πρῶτον γίνεται λόγος «περὶ τῆς θεότητος τῆς χριστιανικῆς θρησκείας» καὶ «περὶ τῶν θεολογικῶν τόπων ἢ ἀποδεικτικῶν ἀρχῶν τῆς θεολογίας». Τὸ δεύτερον εἶναι ἐκτενέστερον, περιλαμβάνει τὰ κεφάλαια πὺν κάνουν λόγο «περὶ Θεοῦ καὶ τῶν θείων προσόντων», «περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος», «περὶ τῆς δημιουρ-

γίας» τοῦ κόσμου καὶ κλείνει μὲ «τὴν ἑνσαρκὸ οἰκονομία» τοῦ Κυρίου. Τὸ ἔργο εἶναι ἀξιόλογο καὶ παραμένει ἀνέκδοτο στὰ ἐρμάρια τῆς βιβλιοθήκης τῆς μονῆς Ταξιαρχῶν.

Τὶς γνώσεις του ὁ Παφνούτιος πλούτισε μὲ σπουδὲς καὶ στὸ ἐξωτερικὸ καὶ συγκεκριμένα στὴν Τυβίγγη καὶ στὸ Μόναχο. Πολλὰ χρόνια ὁ ἀνωτέρω κληρικὸς ἔμεινε καὶ στὴ Βιέννη. Μάλιστα τὴν 23ῃ Ἰουνίου 1865 ὁ Παφνούτιος ἀνακηρύχθηκε διδάκτορας φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης.

Μιὰ εὐγενὴς ἄμιλλα παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν μορφωμένων κληρικῶν τῆς ἱερᾶς μονῆς Ταξιαρχῶν. Τὴν ἴδια ἐποχὴ, ἓνας ἄλλος μοναχὸς ἀπὸ τὸ ἴδιο μοναστήρι, ὁ Ἀνδρόνικος Δημητράκοπουλος, ἄρχισε τὸ συγγραφικὸ του ἔργο.

Τὶς γνώσεις του καὶ τὴ ζωτικότητά του ὁ Παφνούτιος θέλησε νὰ διοχετεύσει στοὺς νέους τῆς πατρίδας του, γι' αὐτὸ καὶ στὶς 31 Δεκεμβρίου 1865 ἐπιστρέφει στὴν Ἑλλάδα. Ἀμέσως διορίστηκε καθηγητὴς στὸ Γυμνάσιο Μεσολογίου.

Λειτουργεῖ στὸ ναὸ τῆς παιδείας μὲ τὸν ἴδιο ζήλο καὶ φόβο ποὺ ἱερούργει στὸ ναὸ τοῦ Θεοῦ. Ἡ πολιτεία ἀναγνωρίζοντας τοὺς τίτλους του καὶ τὶς γνώσεις του τὸν διόρισε στὴ συνέχεια καθηγητὴ τοῦ Βαρβακείου Λυκείου Ἀθηνῶν.

Στὸ διάστημα τῆς θητείας του στὴν ἐκπαίδευση συνέγραψε τρία πολυσέλιδα ἐγχειρίδια, μᾶλλον γιὰ σχολικὴ χρῆση: 1) Εἰσαγωγή εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἀνθρωπολογίαν, σσ. 429, 2) Ἠθικὴ φιλοσοφία, σσ. 354 καὶ 3) Λογικὴ, σσ. 468.

Τὸ πρῶτο περιλαμβάνει διευκρίνιση τῆς ἐννοίας φιλοσοφία, διαίρεση τῆς φιλοσοφίας καὶ τὶς ὠφέλειες ἀπ' αὐτή. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ βιβλίου ἀναφέρεται στὴ σωματολογικὴ ἢ φυσιολογικὴ ἀνθρωπολογία καὶ στὴν περιγραφὴ τῶν συστημάτων τῶν διαφόρων ὀργάνων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Ἐντύπωση στὸν ἀναγνώστη κάνουν οἱ γνώσεις τοῦ συγγραφέα σὲ ἀντικείμενο ξένο πρὸς τὴν ἐπιστῇ του.

Τὰ δύο ἄλλα ἔργα ἀποτελοῦν βοηθήματα στὸ μάθημα τῆς Ἠθικῆς καὶ τῆς Λογικῆς. Ἀνέκδοτα παραμένουν καὶ τὰ τρία ἔργα αὐτά.

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἀνδρόνικου Δημητράκοπουλου (1872) στὸ ἐξωτερικὸ, ὁ Παφνούτιος συνεργάστηκε μὲ ἀποφασιστικότητά μὲ τὸ μοναστήρι τοῦ ἀρχιμανδρίτη Νικόδημο Νικολαΐδη γιὰ τὴ μεταφορὰ τῆς βιβλιοθήκης του ἀπὸ τὴ Λειψία στὴ μονὴ Ταξιαρχῶν.

Τὸ 1875 παύτηκε ἀπὸ τὸ Βαρβακεῖο Λύκειο. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Κων. Ράλλης τοῦ πρότεινε τὴ θέση τοῦ Διευθυντῆ τῆς ἱερατικῆς σχολῆς Τριπόλεως, «θέσιν μᾶλλον αὐτῷ ἐμπρέπουσαν». Δὲν ἀποδέχτηκε τὴν πρόταση καὶ προτίμησε νὰ ἐπιστρέψει στὴ μονὴ τῆς μετανοίας του. Ἐξηγώντας τὴν ἐνέργειά του γράφει: «ἀνυπόμονος ἰδεῖν τὴν βιβλιοθήκην καὶ τὰ χειρόγραφα τοῦ μακαρίτου Ἀνδρόνικου, εἰς τὴν ἀποστολὴν τῶν ὁποίων... συνετέλεσα καὶ γὰρ κατὰ τι, προτίμησα νὰ μεταβῶ εἰς τὴν μονὴν ἔχων μάλιστα κατὰ νοῦν νὰ παρακινήσω εἰς τοῦτο καὶ ἄλλους ἐκ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἤδη πολλῶν συμμοναστῶν»².

Ἐνῶ βρισκόταν ὁ Παφνούτιος στὸ μοναστήρι, τὸ Ὑπουργεῖο Ἐκκλησιαστικῶν διόρισε μὲ ἐνέργειες ἰσχυρῶν παραγόντων ἑλληνοδιδάσκαλο στὸ σχολεῖο τῆς μονῆς τὸν Ἀγαθάγγελο Νικολαΐδη, ποὺ διέθετε προσόντα φροντιστηρίου μόνο. Ὁ παραμερισμὸς δύο προσοντούχων δασκάλων, τοῦ Παφνούτιου Βασιλειάδη καὶ τοῦ Φιλόθεου Εὐσταθίου, θεωρήθηκε ὡς πρόκληση. Γι' αὐτὸ σατυρικὴ ἐφημερίδα τοῦ Αἰγίου ἔγραψε κατὰ τοῦ ἀρχιμανδρίτη Ἀγαθάγγελου, ἐνῶ ἡ «Κορύμβη» πῆρε τὸ μέρος του θίγοντας μάλιστα τοὺς δύο δοκιμασμένους δασκάλους Παφνούτιο καὶ Φιλόθεο.

Ἐπακολούθησε σφοδρὸς δημοσιογραφικὸς - λιβελλοφιλολογικὸς καὶ οἰκονομολογικὸς ἀγώνας. Δημοσιεύθηκαν πολλὰ ἄρθρα σὲ ἐφημερίδες καὶ γράφτηκαν πολυσέλιδα φυλλάδια ἢ βιβλία μὲ τίτλους: «Τὸ μωρὸν ἄλας», «συκοφαντία πονηρὰ καὶ ἄστοχος ἀπολογία», «οἰκονομολογικαὶ φλυαρίαι», «ἀντίδοτον ἐπὶ ποδός», «οἱ ψευδοφιλόσοφοι» κ.ἄ.

Ὅλα αὐτὰ ἀνάγκασαν τὸν Ἀγαθάγγελο νὰ παραιτηθεῖ ἀπὸ τὴ θέση του. Σχολάρχης τότε ἀνέλαβε ὁ Παφνούτιος.

Στὴν περίοδο αὐτὴ (1879) ὁ ἀκάματος κληρικὸς ἐξέδωκε, «τύποις Ἱ. Κουβέλου καὶ Ἀ. Τρίμη», στὴν Ἀθήνα τὴ θεολογικὴ πραγματεία του «περὶ τῆς παμπρώτης ἀρχῆς ἢ γενέσεως τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, τῆς διαδόσεως τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος καὶ τῆς δι' Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπολυτρώσεως ἡμῶν» (σσ. 60).

Τὴν ἐργασία αὐτὴ ἀφιερώνει στὸν προηγούμενο Νικόδημο Νικολαΐδη, «ἄνδρα χρηστὸν καὶ ζηλωτὴν ἐνθερμον πάσης κατὰ Χριστὸν ἀρετῆς», ποὺ μὲ τὶς ἀπορίες του, τὶς ἀντιρρήσεις του καὶ τὶς ἀτέλειωτες συζητήσεις στὴ μονὴ καὶ

στο Αίγιο έγινε αίτια να γραφεί ή πραγματεία αυτή.

Κατά τή διαπραγμάτευση τοῦ θέματός του ὁ Παφνούτιος κινεῖται μέ μεγάλη εὐκολία μεταξύ τῶν ἐθνικῶν φιλοσόφων Πλάτωνα, Ἀριστοτέλη, Κικέρωνα, Σενέκα, Στωικῶν καί τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, γιά νά καταλήξει ὅτι «αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων, οὐχ ὥσπερ αἱ τῶν ἀλόγων ζῶων ἐξ ἀλληλογονίας μεταδίδονται, ἀλλ' ἀμέσως, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δημιουργηθεῖσαι, εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου εἰσπέμπονται» ἀφοῦ δηλονότι ή φυσική γονή προσηκόντως εἰς παραδοχὴν τῆς ψυχῆς παρασκευασθῇ, καὶ δι' ὀργάνων, χρειᾶν τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ἑαυτῶν ζωοποίησιν ἔχόντων, ἐφοδιασθῇ³. Ὁ συγγραφέας προσπαθεῖ νά δώσει ἀπάντησιν σ' ἓνα «θεολογούμενο» ζήτημα, σύμφωνα μέ τὸ πνεῦμα τῆς Ἐκκλησίας, στηριζόμενος στὴ «γενικὴν ἀπάντων τῶν πατέρων τῆς καθόλου ἐκκλησίας συμφωνίαν», ἀφοῦ Οἰκουμένη καὶ Σύνοδος δὲν ἔχει ἀσχοληθεῖ μέ τὸ θέμα.

Τὸ μοναστήρι γιά τὸν Παφνούτιο Βασιλειάδης ἦταν ὁ φυσικὸς τόπος ἀσκήσεως, προσευχῆς, μελέτης καὶ ἐργασίας γιά τὸ μοναχό. Μ' αὐτὴ ἄλλωστε τὴν προοπτικὴν ἐπέστρεψε στοὺς Ταξιαρχες. Ἀλλὰ τὸ κλίμα τῶν διαφωνιῶν καὶ ἀντεγκλίσεων πού δημιουργήθηκε τότε καὶ ἀπὸ ἐπεμβάσεις ἐξωτερικῆς δὲν ἐπέτρεπε τὴν περαιτέρω παραμονή του ἐκεῖ, γι' αὐτὸ προτίμησε προσωρινὰ νά διορισθεῖ καθηγητῆς στὸ Αἶγιο (1880). Στὴ μονὴ Ταξιαρχῶν ἐπανῆλθε τὸ 1886 καὶ μετὰ διετία (2 Φεβρ. 1888) ἀπέθανε.

Ἐν τῷ μεταξύ εἶχε ὁλοκληρώσει τὴν ἐργασία του «Βιογραφία Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου» καὶ τὸ Μάρτιο τοῦ 1887 ἀνήγγειλε τὴν ἔκδοσιν αὐτῆς. Στὸ σχέδιο ἀναγγελίας, πού βρήκαμε, ὁ συγγραφέας καλοῦσε τοὺς συνδρομητὲς «πρῶτον μὲν νά γράψωσι τὸ ὄνομα αὐτῶν καθαρῶς καὶ εὐκρινῶς», γιά νά καταχωρισθεῖ στὸ τέλος τοῦ βιβλίου «καὶ δεύτερον νά μὴ ἀναβάλωσι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἀγγελιῶν (δηλώσεων) πέραν τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου ἢ τὸ πολὺ τοῦ Μαΐου», γιατί θὰ ἄρχιζε ἡ ἐκτύπωση τοῦ ἔργου.

Γιά ἀγνωστους ὅμως λόγους, τὸ πιθανότερο οἰκονομικοὺς ἢ ὑγείας, τὸ βιβλίον δὲν ἐκδόθηκε καὶ τὸ χειρόγραφο βρίσκεται στὴ βιβλιοθήκη τῆς μονῆς ἀνάμεσα σ' ἄλλα.

Ὁ Παφνούτιος ὑπῆρξε πολυάσχολος μοναχός. Ἐγραψε πλείστα ὅσα σὲ ἐφημερίδες καὶ φυλλάδια, ιδίως ἐλέγχους κατὰ ἡγουμενοσυμβουλίων. Στους ἐλέγχους του, ὅπως σημειώνει ὁ

ἀείμνηστος ἱερέας Θεόδωρος Παπαγεωργίου, ὑπάρχει «ἐν ἀφθονίᾳ τὸ λεπτὸ χιούμορ».

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ χειρόγραφα πού ἀνωτέρω ἀναφέραμε, σώζονται στὴ βιβλιοθήκη τῆς μονῆς ἀνέκδοτα καὶ τὰ ἐπόμενα ἔργα του:

1) Ψυχολογία ἢ ψυχολογικὴ ἀνθρωπολογία, ὡς δεῦτερο μέρος τῆς φιλοσοφίας (τόμ. 2, σσ. 682).

2) Antiquitatibus Antiohenae, σ. 215.

3) Σχόλια στὴν ἐπιστολὴ Νεόφυτου Δούκα πρὸς Θεόφιλον Καίρην, σσ. 42.

4) Μικρὴ πραγματεία «περὶ ἁγίας Τριάδος».

5) Περὶ τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Σωκράτους, σσ. 48 καὶ

6) Μετάφραση τοῦ Ἐπιταφίου Λόγου τοῦ Βοσσεύτου εἰς Ἐρριέταν, Βασίλισσαν Μ. Βρετανίας, σσ. 152.

Ὁ Παφνούτιος ἀσχολήθηκε ἰδιαίτερα μέ τὸν Ἰωάννη τὸ Χρυσόστομο. Οἱ ἀρετὲς του, τὸ ἀγωνιστικὸ του φρόνημα, τὸ πλούσιο συγγραφικὸ του ἔργο καὶ ἡ κοινωνικὴ του δραστηριότητα τὸν συγκίνησαν βαθύτατα. Γι' αὐτὸ πέρα ἀπὸ τὴν ἐκτενέστατη βιογραφία του (2 τόμοι) ὑπομνημάτισε λόγους του καὶ περιλήψεις αὐτῶν μετέφρασε στὴ Γερμανικὴν.

Τὰ ἀνωτέρω, πού συνθέτουν τὴ διακονία τοῦ ἀκάματου αὐτοῦ μοναχοῦ, δίνουν ταυτοχρόνως καὶ τὴν καλὴ μαρτυρία γιά τὸν ἴδιο καὶ τὴν ἱερὰ μονὴ πού τὸν γαλούχησε.

(Συνεχίζεται)

1. Ἱστορία τῆς Ἱ. Μ. Ταξιαρχῶν Αἰγιαλείας, σελ. 70.
2. Θ. Παπαγεωργίου, ἱερέως, Ἀνδρόνικος Δημητράκου, ἀνατύπωσις ἐκ τῶν «Ἀχαικῶν», Πάτρα σελ. 12.
3. Σελ. 30-31 ἀνωτέρω πραγματείας.

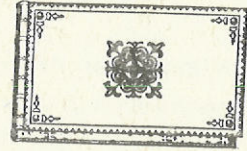
Μητροπολίτου Πατρῶν ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ ΘΕΟΜΗΤΟΡΙΚΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΟΜΟΣ Α'

Ἀκάθιστος Ὕμνος Ἡ Ὡδὴ τῆς Θεοτόκου
Θεομητορικὸν Ἑορτολόγιον (Γενέσιον, Εἰσόδια,
Εὐαγγελισμός, Κοίμησις, Ἀπόδοσις, Συναξίς,
Ὑπαπαντή, Ζωοδ. Πηγὴ, Ἀγία Σκέπη, Τιμία
Ἑσθὴς, Ἀγία Ζώνη, Ἑορταὶ θαυμάτων καὶ Εἰ-
κόνων Της).

Ἐνας ἀνεκτίμητος «πανδέκτης», πραγμα-
τικὸ θησαύρισμα κηρυγμάτων ἐποικοδομητικοῦ
περιεχομένου, πού ἀνταποκρίνεται στὶς λει-
τουργικὰ καὶ ἐορτολογικὰ ἀπαιτήσεις τῆς
Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Κώστα Σαρδελή
ΠΑΥΛΟΣ ΜΕΛΑΣ ΤΟΤΕ ΚΑΙ ΤΩΡΑ

Είναι ευτύχημα, για την πατρίδα μας, ότι σε καιρούς ήττοπάθειας και έθνικων κλυδωνισμών, υπάρχουν "Έλληνες-πατριώτες, όπως ο Κώστας Σαρδελής, που σηκώνουν το ανάστημά τους, και σε κάθε περίπτωση με την έθνική φωνή τους σαλπίζουν την αλήθεια προς κάθε κατεύθυνση.

Πέρασαν πρόσφατοι καιροί όπου δεν τολμούσες να μιλήσεις για Όρθοδοξία, για πατριωτισμό, για Βόρειο Ήπειρο, για «Μακεδονικό» ζήτημα, για τον Παύλο Μελά, για τον Καπετάν Κώττα ή για την Ελλάδα, γενικότερα!

Ο Σαρδελής όμως δεν όρρωδούσε προ όθενός! Και με τα άρθρα του, τη φωνή του, τα βιβλία του, τις διαλέξεις του, μιλούσε συνέχεια με πάθος, με ειλικρίνεια, με ντοκουμέντα για την Ελλάδα, την Όρθοδοξία, τη ζωή του Γένους και τα συναξάρια των γενναίων του Έλληνισμού.

Ακριβώς, όπως κάνει και με το νέο βιβλίο του, «Παύλος Μελάς, τότε και τώρα». Και που με την ευκαιρία του Μακεδονόμαχου αυτού πρωταθλητή, δίνει όλο το πλαίσιο και όλη την εποχή των χρόνων εκείνων, με τα συγκλονιστικά, ιστορικά γεγονότα που τη συνθέτουν.

Ο Παύλος Μελάς υπήρξε μια κυρίαρχη μορφή, ή ζωή και ή δράση του οποίου επεκτείνονται στις μέρες μας, καθώς και τώρα ανασκαλεύονται ζητήματα που έχουν παρόμοιες αιτίες και σκοπιμότητες.

Και ο Κ. Σαρδελής, ακριβώς,

με το βιβλίο του αυτό, αναλύει όλα τα ιστορικά δεδομένα και εξηγεί την κάθε κίνηση με θάρρος και διεισδυτικότητα, ώστε ο αναγνώστης να αντιληφθεί την αλήθεια, αλλά και την αλληλουχία της Ιστορίας μέχρι τις μέρες μας.

Το νέο βιβλίο του Κ. Σαρδελή από τις εκδόσεις «Τήνος» αποτελεί πνευματικό όπλο για κάθε Έλληνα, ο οποίος θέλει να είναι ενήμερος για τα ζητήματα της πατρίδος του. Και θα πρέπει να αποτελέσει έθνικό εφόδιο, ιδιαίτερα της νεολαίας, μπαίνοντας στο κάθε σχολείο προς διδασκαλία.

Γαλάτειας Γρηγοριάδου-Σουρέλη
ΑΥΡΙΟ ΕΙΝΑΙ ΚΥΡΙΑΚΗ

Είναι πολύ γνωστή ή κ. Γαλάτεια Σουρέλη στη χριστιανική Γραμματεία, για το ζωντανό γράψιμο των κειμένων της, καθώς και την επίκαιρη θεματολογία της. Γι' αυτό εξάλλου την τίμησε και ή Ακαδημία Αθηνών με Βραβείο.

Το πρόσφατο βιβλίο της, όμως, στη σειρά «Νέοι Ακρίτες», έχει το πρόσθετο στοιχείο της πρωτοτυπίας και του πνευματικού αϊφνιδισμού!

Πρόκειται για ένα λεπτό, πολυσήμαντο και συνάμα καθοριστικό ζήτημα της λειτουργικής κατανόησης ιδιαίτερα των παιδιών. Και κυρίως της λατρευτικής μαθητείας τους στη Θεία Λειτουργία.

Κι αυτό το πετυχαίνει ή κ. Σουρέλη μ' ένα φωτισμένο, εύχριστο και εύρηματικό τρόπο. Τόσο μάλιστα ζωντανό, χρήσιμο και διδακτικό, ώστε να είναι κατάλ-

ηλο για κάθε χριστιανό που επιθυμεί να μπει βαθύτερα στο όραμα και στο φως της Κυριακής πανδαισίας.

Η Κυριακή είναι ο κορμός της λειτουργικής ζωής της Εκκλησίας μας. Το κέντρο του πνευματικού καταρτισμού μας. Κι αυτό μας το δίνει ανάγλυφα ή συγγραφέας με μια μοναδική διαύγεια, συνάμα και συγκίνηση θρησκευτική, ώστε ποτέ να μη λησμονούμε ότι πάντοτε «Αύριο είναι Κυριακή».

Το κομψό αυτό βιβλίο έχει και το πρόσθετο πλεονέκτημα ότι κοσμεύεται και από την ωραία εικονογράφηση του Δημήτρη Χατζηαποστόλου. Και συνοδεύεται από μια κασέτα, που ενώ διαβάζει το κείμενο ή κ. Σουρέλη ακούγεται ή βυζαντινή χορωδία του Λυκούργου Αγγελόπουλου. Στο τέλος, μάλιστα, του βιβλίου υπάρχει και πλούσια ενημερωτικό «Σημείωμα για την μουσική επένδυση του βιβλίου» από τον ίδιο το Λ. Αγγελόπουλο.

Επίσης τον πρόλογο έχει γράψει ο πρωτ. Δημήτριος Β. Τζέρπος, που με τις λίγες, πυκνές σε νόημα, προτάσεις του, δίνει όλο το λειτουργικό ήθος και την πεμπτούσια της Όρθόδοξης πνευματικότητας, που πηγάζουν από τη Θεία Λειτουργία.

Έτσι δομημένο και γραμμένο το βιβλίο «Αύριο είναι Κυριακή» θα έλεγε κανείς ότι αποτελεί έγχειρίδιο της λειτουργικής μας παράδοσης, δοσμένο, όμως, μ' ένα τρόπο κατανοητό για το ποίμνιο, αισθητικά άψογο και γλαφυρό, που έλκύει ξεχωριστά τα παιδιά.

Φς

Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ

(Έμπειρική έρευνα σ' ένα σχολείο Έπαρχιας)*

Τών θεολόγων καθηγητών

ΙΩΑΝΝΗ Μ. ΠΕΡΡΑΚΗ - ΕΛΕΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΥ

3. Από τὸν κοινωνικὸ περίγυρο.

Ὁ κοινωνικὸς περίγυρος, ιδίως σὲ σχετικὰ κλειστὲς κοινωνίες ὅπως αὐτὲς τῶν χωριῶν, ἐπηρεάζει σ' ἓνα βαθμὸ τὴν ἀνάπτυξη τῆς θρησκευτικότητας τοῦ ἐφήβου. Ἡ ἐπίδραση δὲν εἶναι ἄμεση, ὅπως στὴν οἰκογένεια, ἀλλὰ ἔμμεση. Ἡ καθημερινὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ καὶ κυρίως ἡ θρησκευτικότητα τῶν συγχωριανῶν καὶ τῶν φίλων ἐνδὸς ἐφήβου ἐπιδροῦν θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ στὴ διαμόρφωση καὶ τῆς δικῆς του θρησκευτικότητας. Ὁ κοινωνικὸς αὐτὸς περίγυρος διακρίνεται σὲ τρία στρώματα μὲ βάση τὴ σχέση τοῦ ἐφήβου μ' αὐτὰ· αὐτὰ εἶναι: οἱ συγγενεῖς, οἱ φίλοι καὶ οἱ ὑπόλοιποι συγχωριανοί.

Οἱ συγγενεῖς τῶν μαθητῶν τῆς Ἀσωπίας — ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς ἀπαντήσεις τῶν παιδιῶν — φαίνεται ὅτι διατηροῦν κάποια σχέση μὲ τὴν ἐκκλησίαν, θερμότερη ἢ τυπικότερη, σ' ἓνα ποσοστὸ 74% περίπου, ἂν δεχθοῦμε τὶς ἀπαντήσεις τῶν μαθητῶν. Λίγοι ἦταν οἱ μαθητὲς — 4 περιπτώσεις, ποσοστὸ 5% — ποὺ παρουσίασαν τοὺς συγγενεῖς τοὺς νὰ μὴ πηγαίνουν στὴν ἐκκλησίαν. Βέβαια, οἱ περισσότεροι φαίνεται ὅτι δὲν πηγαίνουν ἰδιαίτερα συχνά, ἐπικαλούμενοι συνήθως κάποιες γεωργικὲς ἢ ἄλλες ἐργασίες ἢ τὴν κόπωση ἀπὸ τὴ δουλειὰ ὅλης τῆς βδομάδας. Εἶναι πάντως πολὺ ἐνδιαφέρουσες οἱ ἀπόψεις ὁρισμένων παιδιῶν ποὺ δὲν ἐπικροτοῦν αὐτὴ τὴ στάση τῶν συγγενῶν τοὺς, ὅπως μᾶς μαθήτριας τῆς Γ' Γυμνασίου ποὺ στηλιτεύει αὐτὴ τὴν κατὰστασι λέγοντας: «Δὲν ἐκκλησιάζονται, γιατί προτιμοῦν τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ ἀπορρίπτοντας τὰ πνευματικά». Ὑπάρχουν ὅμως καὶ αὐτοὶ ποὺ πηγαίνουν συχνά στὴν ἐκκλησίαν, κάτι ποὺ σίγουρα ἐπηρεάζει σ' ἓνα βαθμὸ καὶ τὰ παιδιά δίνοντάς τοὺς θετικὰ πρότυπα θρησκευτικῆς συμπεριφορᾶς. Φαίνεται μάλιστα ὅτι κάποια παιδιά ἱκανοποιοῦνται ἰδιαίτερα ἀπ' αὐτό, ιδίως ὅταν ἔχουν πάρει ἀπὸ τὴ οἰκογένειά τοὺς κάποιες σωστὲς βάσεις, ὅπως μὴ μαθήτρια τῆς Β' Γυμνασίου ποὺ ἐκφράζει τὴ χαρὰ της, ἐπεὶ οἱ συγγενεῖς της πηγαίνουν τακτικὰ στὴν ἐκκλησίαν, λέγοντας: «Ναί, καὶ χαίρομαι ποὺ τοὺς ἔχω συγγενεῖς,

γιατί οἱ ἀπόψεις μου γιὰ τὴν ἐκκλησίαν συμπίπτουν μὲ τὶς δικές τοὺς».

Σχετικὰ μὲ τοὺς φίλους τοὺς, τὰ περισσότερα παιδιά (50 μαθητὲς, ποσοστὸ 65%) ἀπάντησαν θετικὰ, παρουσίασαν δηλ. τοὺς φίλους τοὺς — εἴτε ὅλους εἴτε τοὺς περισσότερους — νὰ ἐκκλησιάζονται σχετικὰ τακτικὰ. 17 παιδιά (ποσοστὸ 22%) ἀπάντησαν ὅτι μόνο μερικοὶ φίλοι τοὺς ἐκκλησιάζονται, ἐνῶ 5 μαθητὲς (ποσοστὸ 6,5%) ἀπάντησαν ἀρνητικὰ. Ἐνα μικρὸ ποσοστὸ τέλος (5 παιδιά, ποσοστὸ 6,5%) δὲν ἀπάντησε στὴ συγκεκριμένη ἐρώτηση.

Ἀπὸ τὰ παιδιά ποὺ ἀπάντησαν θετικὰ πήραμε καὶ ἐνδιαφέροντα σχόλια, ποὺ ἀξίζει νὰ παρατεθοῦν. Τὰ σχόλιά τοὺς, αὐθόρμητα ὅπως εἶναι, ἐντυπωσιάζουν γιὰ τὴν εἰλικρίνειά τοὺς καὶ μᾶς βοηθοῦν νὰ βγάλουμε σημαντικὰ συμπεράσματα. Διακρίνονται σὲ δύο εἶδη: θετικὰ σχόλια καὶ ἀρνητικὰ. Τὰ πρῶτα εἶναι ἀπὸ δύο μαθήτριες τῆς Β' Γυμνασίου ποὺ ἀναφέρουν κατηγορηματικὰ: «Προσέχω τὶς φίλες μου καὶ ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ πηγαίνω στὴν ἐκκλησίαν, πρέπει καὶ ἐκεῖνες νὰ ἔχουν τὶς ἴδιες ἀρχές» καὶ «Ναί, οἱ φίλοι μου ἐκκλησιάζονται καὶ αὐτοὺς εἶναι ἓνας λόγος ποὺ εἶναι καὶ φίλοι μου». Βλέπουμε λοιπὸν πόσο πολὺ ἐπηρεάζονται τὰ παιδιά ἀπὸ τὴ θρησκευτικότητα τῆς οἰκογένειάς τοὺς, ὥστε καὶ ἔξω ἀπὸ αὐτὴν οἱ ἐπιλογὲς τῶν φίλων τοὺς νὰ γίνονται σύμφωνα μὲ τὶς ἀρχές ποὺ ἔχουν πάρει ἀπ' αὐτή. Δὲν εἶναι τυχαῖο ἄλλωστε ὅτι καὶ τῶν δύο αὐτῶν μαθητριῶν οἱ γονεῖς ἀγαποῦν τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐκκλησιάζονται τακτικὰ, ὅπως οἱ ἴδιες ὁμολόγησαν σ' ἄλλη σχετικὴ ἐρώτηση. Ἐνας ἄλλος μαθητὴς τῆς Α' Λυκείου ἀφοπλίζει μὲ τὴν εἰλικρίνειά του λέγοντας ὅτι οἱ φίλοι του ἐκκλησιάζονται «Σχεδὸν ὅλοι καὶ μπορεῖ καὶ πὺ πολὺ ἀπὸ ἐμένα». Ὑπῆρχαν ὅμως καὶ σχόλια ἀπὸ μαθητὲς γιὰ τὸν τρόπο ποὺ ἐκκλησιάζονται οἱ φίλοι τοὺς, εἴτε ἄμεσα ἀρνητικὰ, εἴτε ἔμμεσα. Ἐνα ἄμεσο ἀρνητικὸ σχόλιο ἦταν ἐνδὸς μαθητῆ τῆς Α' Γυμνασίου, ποὺ θίγει τὸν ὑποκριτικὸ καὶ καθαρὰ τυπικὸ ἐκκλησιασμὸ κάποιων φίλων του λέγοντας ἀποκαλυπτικὰ: «Ναί, ἐκκλησιάζονται, ἀλλὰ μόλις βγαίνουν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ἀρχίζουν νὰ βρίζουν Χριστοπινα-

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 219 τοῦ ὑπ' ἀρ 11 τεύχους.

γίες». Ένα έμμεσο άρνητικό σχόλιο ένός άλλου μαθητή της ίδιας τάξης αναφέρεται στα βαθύτερα αίτια που τραβούν κάποια παιδιά στην έκκλησία, ή προβολή δηλ. που αποκτούν στην κοινωνία του χωριού κρατώντας τὰ έξαπτέρυγα κατὰ τή μικρή και τή μεγάλη είσοδο στη θεία λειτουργία. Αναφέρει σχετικά: «Ναί, γιατί συνήθως παίρνουνε έξαπτέρυγα».

Όσον άφορὰ τὰ παιδιά που άπάντησαν ότι οί φίλοι τους δεν έκκλησιάζονται, παρατηρούμε ότι γενικά είναι παιδιά που ή άμφιταλαντεύονται ως προς την πίστη ή είναι σχετικά αδιάφοροι, έπηρεασμένοι από την αδιαφορία των γονέων τους για την έκκλησία, χωρίς όμως να λείπουν και παιδιά, που άν και οί φίλοι τους δεν έκκλησιάζονται οί ίδιοι έκκλησιάζονται, άν και όχι πολύ συχνά. Μπορούμε πάντως να παρατηρήσουμε ότι άν και υπάρχουν κάποια παιδιά — άπ' ό,τι φαίνεται μάλλον λίγα — που επιλέγουν τους φίλους τους με κριτήριο την πίστη τους, οί περισσότεροι έφηβοι κάνουν την έπιλογή των φίλων τους βάσει άλλων κριτηρίων (συντροφικότητα, καλή παρέα, κοινά ενδιαφέροντα, κ.ά.). Έτσι φθάνουμε σε περιπτώσεις που μπορεί ένα παιδί να πιστεύει συνειδητά και να έκκλησιάζεται, οί φίλοι του όμως να διαφέρουν ως προς αυτό, όπως μιὰ μαθήτρια της Β' Λυκείου, που στην έρώτηση σχετικά με τὸ άν έκκλησιάζονται ή όχι οί φίλοι της, εκείνη άπαντά: «Οί φίλοι με την έννοια της παρέας όχι. Οί υπόλοιποι συμμαθητές, συγχωριανοί, ναί».

Βασικό στοιχείο, τέλος, του κοινωνικού περιβάλλου ένός έφήβου, ιδίως στην στενή κοινωνία ένός χωριού, που έπιδρα σ' ένα βαθμό, στην άνάπτυξη της θρησκευτικής του συνείδησης, είναι και οί συγχωριανοί του. Οί άνθρωποι του χωριού είναι αυτοί που δίνουν τὸ κλίμα κάθε τόπου, γιατί τὸ κλίμα αυτό δεν είναι άλλο από τή συνισταμένη της καθημερινής ζωής αυτών των ανθρώπων. Είναι έπόμενο λοιπόν ή θρησκευτικότητα αυτών των ανθρώπων να διαμορφώνεται ένα θρησκευτικό κλίμα στο χωριό τὸ όποιο έπιδρα στους έφηβους με δύο τρόπους: είτε άμεσα, μέσα από τὰ παραδείγματα θρησκευτικής συμπεριφοράς που παίρνουν οί μικροί από τους μεγάλους, είτε έμμεσα, μέσα από την οίκογένειά τους, γιατί κι ή οίκογένεια σε τελική άνάλυση αποτελεί τμήμα αυτού του κοινωνικού συνόλου κι επηρεάζεται άρκετά από τὸ γενικό κλίμα του χωριού.

Τὰ μισὰ περίπου παιδιά (39 μαθητές, ποσοστό 54%) θεωρούν ότι οί συγχωριανοί τους γενικά έκκλησιάζονται, ενώ 28 παιδιά (ποσοστό 39%) ανέφεραν ότι μόνο μερικοί έκκλησιάζονται, ενώ 3 παιδιά (ποσοστό 4%) δήλωσαν άγνωστα. Μόνο 5 παιδιά (ποσοστό 6%) δεν άπάντησαν στη συγκεκριμένη έρώτηση. Αυτό όμως που κάνει άρκετή έντύπωση είναι τὰ κριτικά σχόλια όρισμένων παιδιών για τους συγχωριανούς τους, κυρίως για τὸν τρόπο που έκκλησιάζονται, που μᾶς βοηθούν να βγάλουμε κάποια περαιτέρω συμπεράσματα για τὸν τρόπο με τὸν όποίο αντιμετώπιζουν οί έφηβοι την ιδέα του έκκλησιασμοῦ γενικά.

Από τις άπαντήσεις των παιδιών φαίνεται ότι ό κόσμος του χωριού γενικά έκκλησιάζεται, άν όχι τακτικά, τουλάχιστον σχετικά συχνά. Δυὸ μαθήτριες της Β' Γυμνασίου εκφράζουν αυτή την ενεργή θρησκευτικότητα των συγχωριανών τους γράφοντας: «Δεν ξέρω στα άλλα χωριά, πάντως στο δικό μου ή έκκλησία είναι γεμάτη κάθε Κυριακή και αυτό είναι σπουδαίο γιατί δείχνει τή θρησκευτικότητα των χωριανών» και «οί συγχωριανοί μου πάνε στην έκκλησία και ιδιαίτερα στο χωριό μου τὸ θρησκευτικό αίσθημα είναι άρκετά άνεβασμένο». Τὸ ίδιο εκφράζει κι ένας μαθητής της Γ' Γυμνασίου συμπληρώνοντας την παρατήρησή του και μ' ένα σκωπτικό σχόλιο γι' αυτούς που δεν έκκλησιάζονται: «Οί συγχωριανοί μου πηγαίνουν οί πιὸ πολλοί. Άν εξαιρέσουμε αυτούς που πατήσανε δυὸ φορές στην έκκλησία μιὰ στην βάφτισή τους και μιὰ στο γάμο τους, οί άλλοι πηγαίνουν». Κάποιοι μαθητές μάλιστα εκφράζουν και ενδιαφέρουσες παραινέσεις, όπως ένας μαθητής της Γ' Γυμνασίου, που παρατηρεί: «Ναί, τους έχω δει και πιστεύω ότι είναι καλό αυτό που κάνουν και θα ήθελα μαζί με αυτούς να πηγαίνουμε και εμείς οί μικροί» κι άλλος της ίδιας τάξης, που κάνει μιὰ πολὺ ενδιαφέρουσα και σωστή παρατήρηση για τὸ σκοπὸ του έκκλησιασμοῦ: «Πολλοί συγχωριανοί μου πάνε. Νομίζω πὼς πρέπει να πηγαίνουμε στη έκκλησία για τή μεταξύ μας επικοινωνία». Βέβαια υπάρχουν κι οί περιπτώσεις που οί άγροτικές εργασίες κάνουν τους χωρικούς να άραιώνουν τὸν έκκλησιασμό τους έποχιακά, όπως χαρακτηριστικά παρατηρεί μιὰ μαθήτρια της Β' Λυκείου: «Ναί, κάθε Κυριακή ή έκκλησία είναι σχεδόν γεμάτη εκτός από κάποιες περιόδους που υπάρχουν αναπόφευκτες

ἀγροτικὲς δουλειές, π.χ. τρύγος, μάζεμα ἐλιῶν». Δὲ λείπει βέβαια καὶ ἡ πολεμικὴ ἀπὸ κάποιους μαθητὲς ἐνάντια σ' αὐτοὺς ποὺ δὲν ἐκκλησιάζονται, ὅπως ἕνας μαθητὴς τῆς Α' Γυμνασίου ποὺ γράφει: «Οἱ μισοί. Οἱ ἄλλοι πᾶνε στὸ καφενεῖο. Αὐτὸ εἶναι αἶσχος» κι ἄλλος μαθητὴς τῆς Γ' Γυμνασίου ποὺ κάπως νηφαλιώτερα παρατηρεῖ: «Πολλοὶ ἀπορρίπτουν τὴν ἐκκλησία γιὰ νὰ ἀποκτήσουν χρήματα, τὸ ὁποῖο εἶναι μεγάλο λάθος, διότι μέσα στὴν ἐκκλησία ἐνωνόμαστε μὲ τὸ Χριστό».

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ὅμως βλέπουμε κάποιους ἄλλους μαθητὲς νὰ βλέπουν τὰ πράγματα κάπως διαφορετικά. Μιὰ ομάδα μαθητῶν Γυμνασίου καὶ Λυκείου πιστεύουν πὼς μόνο ἡλικιωμένοι πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία, κάτι ποὺ ἄλλους ἀφήνει ἀδιάφορους, ἐνῶ ἄλλοι ἀνησυχοῦν γι' αὐτὸ καὶ στενοχωριοῦνται, ὅπως ἕνας μαθητὴς τῆς Α' Λυκείου ποὺ λέει: «Οἱ συγχωριανοί μου, ὅσοι ἐκκλησιάζονται δηλαδή, οἱ περισσότεροί εἶναι ἡλικιωμένοι! Δυστυχῶς!». Τὴν ἴδια ἀνησυχία, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλη σκοπιά, ἐκφράζει ἕνας ἄλλος μαθητὴς τῆς ἴδιας τάξης ποὺ παρατηρεῖ: «Κυρίως τὴν Κυριακὴ πηγαίνει στὴν ἐκκλησία ἡ τρίτη ἡλικία μόνο. Βέβαια αὐτὸ εἶναι πολὺ ἄσχημο, ἂν σκεφθοῦμε πόσο φανατισμένα εἶναι τὰ μωαμεθανικὰ παιδιά». Ἀλλὰ κι ἕνας μαθητὴς τῆς Α' Γυμνασίου τὸ ἴδιο παρατηρεῖ μέσα ἀπὸ τὸν ἀπλοϊκὸ του τρόπο: «Ναί, πηγαίνουν, ἀλλὰ μόνο οἱ γέροι, γιατί εἶναι στὰ τελευταῖα τους. Ἐγὼ λέω πὼς πρέπει νὰ ἔρχονται καὶ κάτω τῶν 30 ἐτῶν». Πολλὰ ὑπονοούμενα ἀφήνει ἕνας μαθητὴς τῆς Γ' Γυμνασίου λέγοντας: «Μόνο οἱ ἡλικιωμένοι, τώρα στὸ τέλος. Ἔτσι πιστεύουν ὅτι θὰ πᾶνε στὸν Παράδεισο», ἀλλὰ συγχρόνως φανερώνει καὶ μιὰ ἐντελὴς παρανοημένη ἀντίληψη γιὰ τὸ βαθύτερο νόημα τοῦ ἐκκλησιασμοῦ, κατανοώντας τον μέσα σὲ ἕνα ἀνταποδοτικὸ πλαίσιο.

Ἀρκετοὶ εἶναι κι αὐτοί, κυρίως μαθητὲς Λυκείου, ποὺ σχολιάζουν πολὺ ἀρνητικὰ τὸν ὑποκριτικὸ τρόπο ἐκκλησιασμοῦ κάποιων χωριανῶν, ποὺ δὲν πᾶνε στὴν ἐκκλησία γιὰ νὰ συμπορευθοῦν μὲ τοὺς ἄλλους συγχωριανούς τους, ἀλλὰ πᾶνε γιὰ «φιγούρα», ὅπως χαρακτηρικὰ παρατηρεῖ κι ἕνας μαθητὴς τῆς Α' Λυκείου. Βέβαια οἱ παρατηρήσεις τῶν μαθητῶν στὸ συγκεκριμένο θέμα εἶναι γενικευμένες καὶ ὑπεραπλουστευμένες κι ἔτσι μόνο ἐνδεικτικὸ χαρακτηρισμὸς μποροῦν νὰ ἔχουν. Τὶς περισσότερες

φορὲς μάλιστα προέρχονται ἀπὸ παιδιά ποὺ εἶτε δὲν ζοῦν καμιά πνευματικὴ ζωὴ στὸ σπίτι (δὲν ἐκκλησιάζονται, δὲν προσεύχονται, κ.ἄ.) εἶτε ζοῦν μιὰ πολὺ χαλαρὴ πνευματικὴ ζωὴ καὶ ἐπειδὴ δὲν κατανοοῦν τὸ νόημα τοῦ ἐκκλησιασμοῦ τὸν χλευάζουν, ὅπως ὁ μαθητὴς τῆς Γ' Γυμνασίου, ποὺ ἀναφέρθηκε στὴν παραπάνω παράγραφο.

Τέτοιοι εἶναι ἕνας μαθητὴς τῆς Α' Λυκείου ποὺ γράφει: «Υπάρχουν ἄτομα ποὺ πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία γιὰ ἐπίδειξη καὶ γιὰ τοὺς μεγάλους σταυροὺς ποὺ λέμε». Ἀπὸ τὶς ἄλλες ἀπαντήσεις του φαίνεται ὅτι ὁ μαθητὴς αὐτὸς δὲν ἔχει σχεδὸν καμιά σχέση μὲ τὴν ἐκκλησία.

Δὲ λείπει βέβαια καὶ ἡ καλόπιστη κριτικὴ, ὅπως αὐτὴ μιᾶς μαθήτριας τῆς Γ' Γυμνασίου ποὺ ἀναφέρει: «Πηγαίνουν. Ὅμως ἂν θέτατε τὸ συγκεκριμένο ἐρωτηματολόγιο στοὺς ἴδιους, δὲ θὰ ἤξεραν γιατί πηγαίνουν. Νομίζω, χωρὶς νὰ κατακρίνω κανέναν, ὅτι βλέπουν τὴν ἐκκλησία ὡς χώρο προβολῆς καὶ ἐπίδειξης» καὶ ἐνὸς μαθητῆ τῆς Α' Λυκείου ποὺ παρατηρεῖ: «Πηγαίνουν. Καλὰ κάνουν καὶ πᾶνε. Ὅμως πόσοι ἀπ' αὐτοὺς ξέρουν γιατί πᾶνε; Γιὰ νὰ δείξουν τὰ καινούρια τους ρούχα ἢ γιὰ νὰ δοῦν οἱ ἄλλοι ὅτι πῆγαν. Νομίζω ὅτι ἐλάχιστοι εἶναι αὐτοὶ ποὺ ξέρουν γιατί πᾶνε στὴν ἐκκλησία πραγματικά». Εἶναι πάντως ἀλήθεια ὅτι συνήθως στὰ χωριά ἡ ἔλλειψη πνευματικῆς ζωῆς, λόγω ἀγνοίας καὶ ἀφελείας, ὁδηγεῖ μερικὲς φορὲς σὲ θρησκευτικὸτητα τυπικὴ καὶ θρησκοληπτικὴ, ποὺ ὁδηγεῖ τοὺς νέους στὴν ἀντίδραση. Κάποιοι νέοι, ἂν καὶ πιστεύουν στὸ Θεό, ἐπειδὴ δὲν κατανοοῦν τὸ βαθύτερο νόημα τοῦ ἐκκλησιασμοῦ, χωρὶς νὰ τὸν ἀπορρίπτουν, δὲν τοῦ δίνουν τὸ βάρος ποὺ θὰ ἔπρεπε. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὶς ἀπαντήσεις δύο μαθητῶν τῆς Α' Λυκείου ποὺ λένε: «Δὲν ξέρω κατὰ πόσο πηγαίνουν. Φυσικὰ ἡ παρουσία μας στὴν ἐκκλησία εἶναι καλὸ σημάδι· δὲ σημαίνει ὅμως πὼς αὐτοὶ ποὺ δὲν πᾶνε δὲν εἶναι χριστιανοί» καὶ «οἱ συγχωριανοί μου πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία τὶς Κυριακές, ἀλλὰ ἐγὼ νομίζω πὼς αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ κριτήριό γιὰ τὸ πόσο κανένας πιστεύει στὸ Θεό».

4. Ἀπὸ τὰ Μέσα Μαζικῆς Ἐνημέρωσης

Τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης σήμερὰ κατακλύζουν τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν ἐπηρεάζουν σὲ πολὺ μεγάλο βαθμό. Δυστυχῶς τὰ μηνύματα ποὺ προσπαθοῦν νὰ περάσουν καὶ ποὺ τελικὰ περ-

Η ΙΑ' ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ*

Του κ. ΝΙΚ. Κ. ΔΡΑΤΣΕΛΛΑ, Θεολόγου

Ε' Ὁ ἅγιος Κύριλλος θὰ σπεύσῃ νὰ καταδικάσῃ ὅλας τὰς κοσμολογικὰς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς του, αἱ ὁποῖαι εἶχον παρεισφύσει εἰς τὸν χρόνον τῆς Χριστολογίας καὶ ἦσαν αἰρετικά. Ὅλα ἐδημιουργήθησαν διὰ τοῦ Υἱοῦ. Εἴτε Θρόνοι, εἴτε Κυριότητες, εἴτε Ἀρχαί, εἴτε Ἐξουσίαι. Ὅλα ἐγένοντο δι' Αὐτοῦ, καὶ ὅλα ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐξουσίαν Αὐτοῦ. Κάθε διδασκαλία, ἡ ὁποία δέχεται πολλοὺς δημιουργοὺς, ἢ βλασφημεῖ τὸν Υἱόν, ἢ θεωρεῖ τὸν Χριστὸν ὡς ἥλιον, ἢ θεωρεῖ τὸν κόσμον ὡς δημιούργημα ἀγγέλων, εἶναι αἰρετική. Ὁ Χριστὸς βασιλεύει ἐπὶ τῶν δημιουργημάτων Αὐτοῦ, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀρπάσει ξένα τοιαῦτα, ἀλλὰ βασιλεύων ἐπὶ τῶν ἰδικῶν του δημιουργημάτων.

Οὐδὲν ὁρατὸν εἶναι ἀκριβὲς ὑπόδειγμα τῆς Θείας καὶ ἀοράτου δυνάμεως. Ὁ ἅγιος θὰ φέρῃ τὸ παράδειγμα τοῦ Βασιλέως. Ὅπως, δηλαδή, ἓνας βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ δημιουργήσῃ πόλιν, ἀναθέτει εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὴν κατασκευὴν αὐτῆς, ἐπειδὴ οὗτος εἶναι συμβασιλεὺς, οὕτως, ἐπειδὴ ὁ Πατὴρ ἠθέλησε

νὰ δημιουργήσῃ τὸν κόσμον, ἐδημιούργησεν ὁ Υἱὸς τὰ πάντα διὰ τοῦ νεύματος (θελήματος) τοῦ Πατρὸς. Ὡστε τὸ μὲν νεῦμα διατηρεῖ τὴν αὐθεντικὴν ἐξουσίαν τοῦ Πατρὸς, ὁ δὲ Υἱὸς ἔχει ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν δημιουργημάτων Αὐτοῦ. Κατὰ συνέπειαν, ὁ Πατὴρ δὲν ἀποξενοῦται τῆς ἐξουσίας ἐπὶ τῶν ἰδικῶν του δημιουργημάτων, ἐνῶ ὁ Υἱὸς βασιλεύει ἐπὶ τῶν ὑπ' Αὐτοῦ δημιουργηθέντων. Οἱ ἄγγελοι δὲν ἐδημιούργησαν τὸν κόσμον, ἀλλὰ ὁ Υἱός.

Ὁ Χριστὸς ἐδημιούργησε τὰ πάντα, ἀκόμη καὶ τοὺς Ἀγγέλους, Ἀρχαγγέλους, Κυριότητας, Θρόνους. Τοῦτο δὲν ἔγινε, ἐπειδὴ ἠσθάνετο ἀδυναμίαν ὁ Πατὴρ διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἠθελε νὰ βασιλεύῃ ὁ Υἱός, παρέχων εἰς Αὐτὸν τὸ δημιουργικὸν σχέδιον. Μία σωρεία Βιβλικῶν χωρίων θὰ ἐπιρρώσῃ τὴν ἀνωτέρω ἀλήθειαν.

Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Εἶναι Δημιουργὸς ὅχι μόνον τῶν ὁρατῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀοράτων. Τὰ πάντα ἐκτίσθησαν δι' Αὐτοῦ. Ἡ ΙΑ' Κατήχησις λήγει μὲ Ὕμνον πρὸς τὸν ἐν Τριάδι Θεόν.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 215 τοῦ ὑπ' ἀρ. 11 τεύχους.

νᾶνε, ἰδιαίτερα στοὺς νέους ἀνθρώπους ποὺ δὲν ἔχουν τὴν κατάλληλὴν ὠριμότητα νὰ ἀντιμετωπίζουν τὰ διάφορα μηνύματα ποὺ δέχονται κριτικά, εἶναι μηνύματα καθαρὰ ὕλιστικά, εὐδαιμονιστικά καὶ μηνύματα βίας. Μικρὴ ἢ καὶ ἀνύπαρκτη εἶναι ἡ συμβολὴ τῶν μέσων ἐπικοινωνίας στὸ νὰ προάγουν τὸν ἄνθρωπο συνολικὰ ὡς ψυχωματικὴ ὄντοτητα.

Δυστυχῶς ἡ Ἐκκλησία σήμερα δὲ μετέχει στὴ διαδικασία αὐτὴ στὸ βαθμὸ ποὺ θὰ ἔπρεπε, πολλὰς φορὲς μὲ δική της εὐθύνη. Κάποιες προσπάθειες ἔχουν γίνῃ, ἀλλὰ ὅχι στὴν ἔκτασι καὶ τὸ βαθμὸ ποὺ ἀπαιτεῖται καὶ αὐτὸ φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸν προβληματισμὸ ὁρισμένων μαθητῶν μέσα ἀπὸ τὶς ἀπαντήσεις τους.

Στὴν ἐπαρχία μάλιστα, καὶ ἰδίως στὰ χωριά, ποὺ σπανίως φθάνουν ἔντυπα — πόσο μάλλον χριστιανικά — ἡ ἐνημέρωσις τῶν ἐφήβων ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἐκκλησίαν εἶναι μηδαμινή. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι μόνον τὰ μισὰ παιδιά — 34 μαθητές, ποσοστὸ 50% — ἀπάντησαν ὅτι ἀκοῦνε κάτι γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὴν **τηλεόραση** ἢ τὸ **ραδιόφωνο**, ἐνῶ 8 παιδιά (ποσοστὸ 12%) ἀπάντησαν ὅτι ἀκοῦνε κάτι σχετικὸ μὲ τὴν Ἐκκλησίαν

πολὺ σπάνια. 26 μαθητὲς (ποσοστὸ 38%) ἀπάντησαν ἀρνητικὰ καὶ 9 παιδιά (ποσοστὸ 12%) δὲν ἀπάντησαν στὴν ἐρώτησι.

Σχετικὰ τώρα μὲ τὸ τί ἀκοῦνε καὶ τὴν διάθεσιν ἔχουν γιὰ νὰ ἀκούσουν τὰ συμπεράσματα ποὺ βγάζουμε ἀπὸ τὶς ἀπαντήσεις τῶν παιδιῶν εἶναι πράγματι πολὺ ἐνδιαφέροντα. Ἐκτὸς ἀπὸ λίγες περιπτώσεις μαθητῶν ποὺ συνηθίζουν νὰ ἀκοῦνε, εἴτε τακτικὰ εἴτε σὲ πῶς ἀραιὴ βάση, κάποιες ἐκπομπὲς θρησκευτικοῦ περιεχομένου ἀπὸ ἓναν ἐκκλησιαστικὸ σταθμὸ ἢ καὶ ἀπὸ ἄλλο σταθμὸ ἢ κανάλι, τὰ περισσότερα παιδιά φαίνεται πὺς δὲν ἐπιδιώκουν κάτι τέτοιο. Αὐτὸ ὀφείλεται, σ' ἓνα βαθμὸ, καὶ στὸν περιορισμὸ χρόνου ποὺ ἔχουν λόγω τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ σχολείου, ἀλλὰ κυρίως στὴν ἑλλειψη ἰδιαίτερου ἐνδιαφέροντος γιὰ θρησκευτικὰ θέματα. Ἵσως καὶ οἱ θρησκευτικοῦ περιεχομένου ἐκπομπὲς νὰ μὴν εἶναι τόσο ἐλκυστικὲς γιὰ ἓναν ἐφηβο ποὺ τὶς περισσότερες φορὲς ζητᾷ ἀπὸ τὴν τηλεόρασι ἢ τὸ ραδιόφωνο κάτι ποὺ θὰ τὸν ξεκουράσῃ ἢ κάτι διασκεδαστικὸ καὶ πολὺ λιγότερο κάτι ποὺ θὰ τὸν μορφώσῃ.

(Συνεχίζεται)

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Έδώ, στην κορυφή; Ή εκεί στην κορυφή;

Αντίθεση διδακτική, ανάμεσα σε δύο σκηνές. Η πρώτη πάνω στο Θαβώρ — ένα απ' τα ωραιότερα βουνά της γης — το θαυμαστό και υπερφυσικό γεγονός της Μεταμορφώσεως. Σταθμός σπουδαίος στην πορεία του Κυρίου από την Φάτνη της Βηθλεέμ, προς το Γολγοθά. Ακτινοβόλος, ανάμεσα στους δύο μεγάλους Προφήτες, Μωϋσή και Ήλία, μέσα στη νεφέλη τη γεμάτη Φῶς, τη δονούμενη από τη μουσική της φωνής του Αιώνιου: «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός Μου ὁ ἀγαπητός... Αὐτοῦ ἀκούετε».

Αμυδρή ιδέα της μεγαλοπρέπειας της σκηνής, μᾶς δίνουν τὰ ἐνθουσιώδη λόγια τοῦ αὐτόπτη Ἀποστόλου Πέτρου, καθὼς ἀναφωνεῖ: «Κύριε, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι...». Νά, λοιπόν, ὁ Χορηγὸς τῆς εὐτυχίας. Καὶ τὸ μυστικὸ της, ἡ ἀπόλυτη ὑπακοή στοῦ θέλημα τοῦ ἐπὶ τοῦ Θαβώρ μεταμορφωθέντος: «Αὐτοῦ ἀκούετε». Ὅσοι τοῦ δίνουν μὲ εὐλικρίνεια τὴν καρδιά, ρυθμίζοντας τὴ ζωὴ τους σύμφωνα μὲ τὸ αἰώνιό Του θέλημα, βρίσκουν τὴν πληρότητα τῆς γνήσιας εὐτυχίας. Εὐτυχίας πὺν δὲν ἔχει καμιά σχέση μὲ τὰ ὑποκατάστατά της, τὰ χωρὶς βάθος, πλάτος καὶ περιεχόμενο οὐσιαστικό...

Αὐτὰ στὴν κορυφὴ τοῦ Θαβώρ. Τὴν ἴδια ὥρα, στοὺς πρόποδες τοῦ ὄρους — ὅπως ἀφηγεῖται ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς — ἡ ἀντίθετη εἰκόνα: σωστὴ κόλαση. Ἐκεῖ πάνω μεγαλειώδης ἡ σκηνή, μὲ συντροφιά τὸ Χριστό, τὸν δοτῆρα τῆς εὐτυχίας. Ἐδῶ κάτω σκηνὴ τραγικὴ, τοῦ πόνου καὶ τοῦ σπαραγμοῦ. Ἐνα παιδί σπαράσσει στὰ νύχια τοῦ δαιμονίου καὶ τὸ θέαμα, σπαραγμὸς ψυχῆς. Λεῖπει ὁ Χριστός... Εὐγλωττὴ ἡ σύγκριση καὶ ἡ διάκριση. Καὶ πόσο ἐπίκαιρη...

Ἡ συντροφιά μὲ τὸ Χριστό, δὲν ὑπῆρξε προνόμιο τῶν Μαθητῶν Του. «Παρατείνόμενος εἰς τοὺς αἰῶνας», χαρίζει τὴν ἡθικὴ μεταμόρφωση διὰ μέσου τοῦ σωστικοῦ θεσμοῦ πὺν Ἐκεῖνος ἴδρυσε, δηλαδὴ τῆς Ἐκκλησίας, σὲ ὅσους, βέβαια, Τὸν πλησιάζουν, πειθαρχώντας στὸν ἀποκαλυπτικὸ λόγο τῆς Μεταμορφώσεως: «Αὐτοῦ ἀκούετε».

Ἡ Ὁρθοδοξία μας μάλιστα, πὺν ἀποτελεῖ τὸ συντομότερο δρόμο πρὸς τὸν Θεό, ὑψώνει τὸν ἄνθρωπο, μεταμορφώνοντάς τον σὲ μὴν ἑλλαμψη θαβωρείου φωτός, τοῦ ἀκτίστου, ὅπως λέγεται. Δὲν ἔχει καμιά σχέση μὲ τὸν παρεξηγημένο, τὸν

ἄγνοο μυστικισμό (λ.χ. τῶν Γιόγκι). Ἀντίθετα, σὰν μιὰ ἐμπειρία βιωμάτων πνευματικῶν — ἀποτέλεσμα ζωντανῆς ἐνώσεως μὲ τὸν Μεταμορφωθέντα — προσφέρει τὶς προϋποθέσεις καὶ τὰ κίνητρα γιὰ μιὰ ρεαλιστικὴ ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τῆς ἀγχώδους ζωῆς.

Προλήψεις... Προλήψεις...

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία. Οἱ πολλοὶ εἶναι προληπτικοί. Ἀποφεύγουν νὰ κάνουν ὅτιδήποτε Τρίτη καὶ Παρασκευή, νὰ παρακαθίσουν σὲ τραπέζι μὲ 13 συνολικὰ συνδαιτημόνες, νὰ τοποθετήσουν σταυρωτὰ τὰ μαχαιροπήρουνα, ν' ἀνάψουν τρία κηροπήγια, νά... κουρευτοῦν στοῦ «χάσιμο» τοῦ φεγγαριοῦ! Ὁχριοῦν ἂν χυθεῖ λάδι, ἀλάτι ἢ κρασί στοῦ τραπέζι, ἂν βουίζει τ' ἀριστερό τους αὐτί, ἂν σπᾶσει ὁ καθρέφτης, ἂν περάσει μιὰ μαύρη γάτα ἢ νεκροφόρα πρὸς Δευτέρας καὶ τὰ παρόμοια...

Ἄν τοὺς ρωτήσουμε, δηλώνουν κατηγορηματικά ὅτι τὰ θεωροῦν γελοία ὅλ' αὐτὰ! Φροντίζουν ὅμως, βγαίνοντας ἀπὸ τὸ σπίτι τους, νὰ πατήσουν πρῶτα μὲ τὸ δεξί, ν' ἀκουμπήσουν τὴν καμπούρα κάποιου «γιὰ τὸ καλὸ», νὰ «χτυπήσουν ξύλο» ὅταν ἀκούσουν ἢ ποῦν κάτι δυσάρεστο... Κι' ὅλα αὐτὰ ἐνόψει τῆς τρίτης χιλιετηρίδας! Ἄνθρωποι δυστυχεῖς. Θύματα ἀγυρτῶν καὶ τοῦ ἑαυτοῦ τους.

Ἡ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία δημιουργεῖ τὰ συμπλέγματα αὐτὰ. Λησμονοῦν ὅτι «ὁ ἄνθρωπος δὲν ζεῖ χωρὶς Θεό». Ὅπου δὲν ὑπάρχει τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ — πὺν μᾶς λούζει μὲ τὴ συχνὴ μυστηριακὴ ζωὴ — βασιλεύει τὸ σκοτάδι καὶ τὰ παρὰγωγὰ του. Βέβαια, ὑπάρχουν μέρη πὺν τὸ φῶς ὑπάρχει λιγοστὸ (μὲ δική μας ὑπαιτιότητα, φυσικά). Πιστεύουμε χλιαρά. Διακατεχόμεστε ἀπὸ «νοσηρὴ θρησκευτικότητα».

Οὔτε χαίμαλιά, οὔτε ξόρκια βοηθοῦν. Ἐνας μικρὸς σταυρὸς στοῦ στήθος — νὰ τὸν πιστεύουμε ὅμως κι ὅχι νὰ τὸν φοροῦμε σὰν κόσμημα — εἶναι ἱκανὸς νὰ διαλύσει τὶς διαφορὲς προλήψεις καὶ προκαταλήψεις, πὺν ρίξωσαν μέσα μας. Προλήψεις πὺν, στήν... ἰδανικότερη περίπτωση μᾶς κάνουν ἀντικείμενα πειραγμάτων καὶ ἀστεϊσμών, ἐνῶ στὴ χειρότερη, τραγικοὺς τρόφιμους ψυχιατρειῶν...

Χρειάζεται σταυροφορία γιὰ τὴ συστηματικὴ διαφώτιση τοῦ κόσμου, ὥστε νὰ πᾶψουν νὰ τόν... διασκοτίζουν ἀφελεῖς ἢ ἐπιτήδριοι...